

Elektroniska negotiabla handelsdokument

- implementering av MLETR i svensk rätt

Emil Elgebrant*

* Denna utredning är utförd av Emil Elgebrant, docent i civilrätt vid Stockholms universitet, Center for Commercial Law (SCCL) i samarbete med Internationella Handelskammaren (ICC Sverige). Utredningens förslag har varit föremål för offentlig kritik och insyn genom två öppna rättsvetenskapliga seminarier den 14 oktober 2025, SCCL, Stockholms universitet och den 24 oktober 2025, Nordiskt panträttssymposium, Stockholms universitet.

ELEKTRONISKA NEGOTIABLA HANDELSDOKUMENT	1
1. Utredningen	5
2. Utredningens förslag	12
2.1 Förslag till ändring av lagen (1936:81) om skuldebrev	12
2.2 Förslag till ändring av växellagen (1932:130)	15
2.3 Förslag till ändring av checklagen (1932:131)	17
2.4 Förslag till ändring av sjölagen (1994:1009)	19
3. Sammanfattande kommentarer till utredningens förslag.....	22
3.1 Allmänt.....	22
3.2 Närmare om lagförslagens innebörd i skuldebrevlagen, växellagen, checklagen och sjölagen	30
3.2.1 Skuldebrevlagen	30
3.2.2 Vaxellagen.....	33
3.2.3 Checklagen	36
3.2.4 Sjolagen.....	37
3.3 Närmare om lagförslagens konsekvenser i övrig civilrättslig lagstiftning	39
3.4 Sammanfattande kommentarer om internationella initiativ	43
3.4.1 MLETR	43
3.4.2 Rotterdamreglerna	46
3.5 Sammanfattande kommentarer om andra nationella initiativ	49
3.5.1 USA	49
3.5.2 Storbritannien	51
3.5.3 Frankrike.....	53
3.5.4 Något kort om andra nationella initiativ.....	54
4. Elektroniska negotiabler handelsdokument i svensk rätt	59
4.1 Inledning	59
4.2 Negotiabilitet för elektroniska handelsdokument.....	62
4.2.1 Original	62
4.2.2 Kontroll	67
4.2.2.1 Allmänt om förfogande.....	67
4.2.2.2 Omsättningsskydd	73
4.2.2.3 Borgenärsskydd.....	77
4.2.4 Konvertering.....	80
4.2.5 Icke-diskriminering.....	81
Källförteckning.....	83

1. Utredningen

I Sverige saknas anpassad lagstiftning om elektroniska överlåtbara handelsdokument (ETR) och behovet av en implementering av UNCITRAL:s modellag för elektroniskt överlåtbara dokument (MLETR) är stort.¹ Nyligen förhandlade ett 90-tal länder (däribland Sverige genom EU) fram ett avtal inom ramen för WTO:s e-handelsförhandlingar (*Joint Statement Initiative on Electronic Commerce*) om att implementera UNCITRAL Model Law on Electronic Records i nationell rätt.² Även om avtalet i skrivande stund inte formellt antagits av WTO, har sedan MLETR kom 2017, flera länder redan implementerat dessa regler, och ännu fler har långt gångna lagstiftningsinitiativ på området.³

Det övergripande syftet med MLETR är att möjliggöra en rättslig likabehandling mellan olika handelsdokument (löpande skuldebrev, växel, check och konossement) och dess elektroniska versioner.⁴ För att implementera MLETR i svensk rätt föreslås därmed ändringar i skuldebrevslagen (1936:81), växellagen (1932:130), checklagen (1932:131) och sjölagen (1994:1009).

Den svenska rättsutvecklingen rörande *elektroniska dokument* har pågått under lång tid och har berört en rad olika rättsområden. Inom det civilrättsliga området har lagstiftaren hittills uppmärksammat behov av att reglera olika rättsfrågor om giltighet, bevisvärde, elektroniska signaturer etc.⁵ Regelverket i MLETR uppmärksammar dock även ett civilrättsligt problem som under lång tid har ansetts som svårreglerad av flera skäl, nämligen frågan om ett elektroniskt dokumentets rättsliga förmåga att utgöra ett *original*.⁶ Avsaknaden av ett särskilt regelverk rörande detta medför rättsliga konsekvenser i en rad olika sammanhang och berör även frågan om *negotiabilitet*, dvs. den rättsliga förmågan för en innehavare av ett elektroniska handelsdokument att erhålla skydd mot

¹ Se UNCITRAL Model Law on Electronic Transferable Records, https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/mletr_ebook_e.pdf. Angående definition av ETR (*Electronic Transferable Record*), se artikel 2. *Definitions*, MLETR, "For the purposes of this Law: "Electronic record" means information generated, communicated, received or stored by electronic means, including, where appropriate, all information logically associated with or otherwise linked together so as to become part of the record, whether generated contemporaneously or not; "Electronic transferable record" is an electronic record that complies with the requirements of article 10".

² Se *Joint statement initiative on electronic commerce*, WTO, INF/ECOM/87, Section B, Article 4.3; "The Parties recognize the importance of facilitating the use of electronic transferable records. To this end, each Party shall endeavour to adopt or maintain a legal framework that takes into account the UNCITRAL Model Law on Electronic Transferable Records 2017.". Se <https://docs.wto.org/dol2fe/Pages/SS/directdoc.aspx?filename=q:/INF/ECOM/87.pdf&Open=True>.

³ Se kapitel 3.5.

⁴ Omfånget av vilka elektroniska handelsdokument som regleras är bredare än dessa handelsdokument, se artikel 2, MLETR. Anledningen till att utredningen främst avser löpande skuldebrev, växel, check och konossement är att dessa i ett svenskt perspektiv är mest relevanta, både i ett rättsvetenskapligt och i ett kommersiellt perspektiv, se vidare kapitel 4.2. Andra jurisdiktioner har gjort andra val, då de i sammanhanget har relevans i dessa rättsliga kontexter, se exempelvis *warehouse receipt* och *mate's receipt* i engelsk rätt. (Se närmare i kapitel 3.5.2. samt not 116).

⁵ Se exempelvis eIDAS-förordningen (Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 910/2014 av den 23 juli 2014 om elektronisk identifiering och betrodda tjänster för elektroniska transaktioner på den inre marknaden och om upphävande av direktiv 1999/93/EG), som reglerar säkra gränsöverskridande transaktioner genom att inrätta en ram för digital identitet och autentisering. I svensk rätt förekommer även en rad andra rättsliga anpassningar med anledning av elektroniska dokument, exempelvis 13 kap. 46 § tredje stycket sjölagen som reglerar frågan om elektronisk underskrift av konossement. Inom det straffrättsliga området, se bl.a. 14 kap. 1 §, andra stycket BrB som anger att en urkund är en originalhandling som även kan förekomma i elektronisk form.

⁶ Se bl.a. Grönfors, Kurt, *Towards Sea Waybills and Electronic Documents*, s. 68 ff., Akademiförlaget, Göteborg, 1991.

anspråk från tredje man vid överlåtelse eller pantsättning.⁷ Denna utredning berör därmed särskild frågan om möjligheten till rättsverkan vid överlåtelse och pantsättning av olika elektroniska negotiabla värdepapper, särskilt löpande skuldebrev, växel, check och konossement.

Internationella initiativ har tidigare tagits på området, framförallt genom Rotterdamreglerna, men MLETR är det i särklass största, internationellt accepterade, initiativet för att reglera elektroniska handelsdokument hittills. Ett övergripande syftet med MLETR är att möjliggöra en civilrättslig teknikneutralitet mellan överlåtbara handelsdokument i pappersform och överlåtbara handelsdokument i elektronisk form. Avsaknaden av lagstiftning rörande elektroniska handelsdokument har varit särskilt problematisk vid olika finansierings- och säkerhetsrättsliga åtgärder och har inneburit en fortsatt pappershantering vilket både är ineffektivt och leder till stora merkostnader för banker, finansieringsinstitut, rederier, olika myndigheter, domstolar och andra aktörer.

Utgångspunkten i MLETR är att skapa *funktionell ekvivalens* mellan överlåtbara handelsdokument i pappersform och motsvarande handelsdokument i elektronisk form. För att möjliggöra en adekvat implementering i svensk rätt är det därför nödvändigt att identifiera principer (nyckelfunktioner) i MLETR som är avgörande för att möjliggöra ett elektroniskt original, inklusive att skapa rättslig möjlighet för negotiabilitet. Översiktligt består dessa nyckelfunktioner av *graden av tillförlitlighet och integritet* till de metoder som möjliggör att elektroniska dokument kan utgöra ett *original*, att detta original kan *kontrolleras exklusivt* samt kan *konverteras* (från pappersform till elektronisk form, och omvänt). I denna utredning har även särskilda regler om *icke-diskriminering* av utländska elektroniska handelsdokument betraktats som en nyckelfunktion för implementering av MLETR. Vissa länder som har implementerat MLETR har även infört särskilda regler, utanför ramen för MLETR, för *tvåstegskontroll* eller ett *certifieringsförfarande* för att säkerställa graden av tillförlitlighet och integritet i de metoder som möjliggör att elektroniska dokument kan utgöra ett original. Denna utredning föreslår inte ett särskilt certifieringsförfarande då detta saknar stöd i MLETR, men utesluter inte att det kan finnas skäl att införa detta i ett senare skede.⁸ Genom denna utrednings föreslagna lagändringar i skuldebrevslagen, växellagen, checklagen och sjölagen implementeras MLETR:s nyckelfunktioner i svensk rätt.

⁷ Se dock Rotterdamreglerna som tidigare reglerat frågan om negotiabilitet för elektroniska konossement, kapitel 3.2.2. Jmf. s.k. elektroniska icke-negotiabla handelsdokument, exempelvis CMI (Comité Maritime International) Rules for Electronic Bills of Lading, <https://comitemaritime.org/work/rules-for-electronic-billing-of-lading/>. Dessa regler ger visserligen äganderättslig rättsverkan, men blir enbart bindande mellan parterna och ger inte rättsverkan mot tredje man.

⁸ Se mer angående detta i kapitel 3.5.3 och 3.5.4.

Sammanställning av nyckelfunktioner i de länder som hittills implementerat MLETR (inklusive tvåstegskontroll och certifieringsförfarande), vilka nyckelfunktioner som även återfinns i Rotterdamreglerna samt vilka nyckelfunktioner som innefattas i detta utredningsförslag.

	Särskilda regler om original	"Exklusiv kontroll" som förfogande-legitimationsmoment	Särskilda regler om konvertering	Särskilda funktionella regler om "tillförlitlig metod"	Särskilda regler om icke-diskriminering av utländska handelsdokument	Regler om särskild tvåstegskontroll eller ett certifieringsförfarande
MLETR	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Nej
Sverige, Denna utredningens förslag	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Nej
Rotterdamreglerna (Konossement)	Ja	Ja	Ja	Ja	Nej	Nej
USA (UCC)	Ja	Ja	Ja	Ja	Nej	Nej
England (ETDA)	Ja	Ja	Ja	Ja	Nej*	Nej
Frankrike (LOI n° 2024-537)	Ja	Ja	Ja	Ja	Nej	Ja**
Netherlands (Bill No. 36 743, förslag) (Konossement)	Ja	Ja	Ja	Ja	Nej	Nej
Kina (rev. Maritime Law) (Konossement)	Ja	Ja	Ja	Ja	Nej	Ja***
Bahrain (Law No. (55) of 2018)	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Belize (Electronic Transactions Bill)	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Nej
Kiribati (Electronic Transactions Act)	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Nej
Papua New Guinea (Electronic Transactions Act)	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Nej
Paraguay (Ley no 6.822/2021)	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Singapore (Electronic Transactions Act)	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Timor Leste (Decree-Law No. 12/2024)	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Nej
UAE (Adu Dhabi Global Market) (Electronic Transactions Regulations)	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Nej

*I skrivande stund pågår en utredning från the Law Commission rörande internationell privaträtt i relation till icke-diskrimineringsreglerna i MLETR, se kapitel 3.5.2.

**Den 12 augusti 2025 utkom Décret n° 2025-811 innefattande ett certifieringsförfarande av ett oberoende utvärderings- och kontrollorgan, se kapitel 3.5.3.

***Den 28 oktober 2025 beslutades om en revideringen av kinesiska sjölagen (Maritime Law of the People's Republic of China) innefattande ett certifieringsförfarande utformat och administrerat av the national cyberspace administration i samarbete med the transport department of the State Council, se kapitel 3.5.4.

Syftet med utredningen är att föreslå ny och anpassad lagstiftning på det *civilrättsliga* området. Särskild hänsyn har tagits till rättsliga konsekvenser som den föreslagna lagändringen medför samtidigt som rättsläget, utöver att skapa

funktionell ekvivalens för elektroniska handelsdokument, förväntas förbli oförändrat. För att genomföra detta har det varit nödvändigt att systematisera och fördjupa befintlig rättsvetenskaplig analys på området, särskilt då sammanhållen rättsvetenskaplig forskning om elektroniska negotiabler handelsdokument är knapphändig.⁹

Utredningen är uppdelad i fyra kapitlen. De första tre kapitlen berör den närmare utformningen av lagförslaget, där det andra kapitlet anger lagändringsförslagets utformning och det tredje kapitlet anger lagförslagets systematiska innebörd på den del av förmögenhetsrätten som berörs av ändringsförslaget. I utredningens fjärde kapitel sätts uppkomna frågeställningar i ett mer allmänt rättssystematiskt sammanhang.

Vissa avgränsningar görs i utredningen. *Icke-negotiabler* elektroniska handelsdokument berörs enbart i den mån de utgör ett original och att detta original får rättsverkan. I övrigt kommer icke-negotiabler handelsdokument enbart att beröras kortfattat och översiktligt i den löpande framställningen. Det innebär att frågor som inte närmare berör frågan om elektroniskt original rörande exempelvis vägtransportsedlar (CMR), Seaway Bills eller andra icke-negotiabler handelsdokument ligger utanför ramen för utredningen. Detsamma gäller frågor om vilka tekniska system eller lösningar som på bästa sätt möjliggör graden av tillförlitlighet och integritet till de metoder som i sin tur möjliggör att elektroniska dokument kan utgöra ett original.¹⁰ Skälet för att denna sistnämnda avgränsning är att samtliga studerade nationella och internationella initiativ på området har ansett det lämpligast att enbart, i en eller annan grad, ange nödvändiga *funktionella* kriterier för att möjliggöra ett elektroniskt dokument i original, inte att särskilt ange vilken teknik som marknaden ska eller bör välja.¹¹ Utgångspunkten i utredningen är med andra ord att det är implementeringen av MLETR:s rättsliga nyckelfunktioner för att möjliggöra ett elektroniskt original (och därmed möjliggöra negotiabilitet) som är huvudföremålet för undersökningen.

De val som gjorts i utredningen har även gjorts med hänsyn till det tämligen pragmatiska problemlösande perspektiv som är förhärskande inom nordisk civilrättstradition.¹² Detta förhållningssätt har haft betydelse både vid val av *implementeringsmetod* och vid *terminologiska* avvägningar.

⁹ Se bl.a. Grönfors, Kurt, *Towards Sea Waybills and Electronic Documents*, s. 77 ff., Akademiförlaget, Göteborg, 1991 samt Elgebrant, Emil, *Kryptotalutor – särskild rättsverkan vid innehav av bitcoins och andra liknande betalningsmedel*, Wolters Kluwer, 2016, s. 37.

¹⁰ Befintliga system som hittills har varit aktuella i sammanhanget är exempelvis Bolero, Cargo X, Enigio, Trace etc. <https://www.bolero.net/carriers-electronic-bills-of-lading/>, <https://cargox.io>, <https://enigio.com>, <https://www.track-trace.com/bol>.

¹¹ Sättet att säkerställa dessa funktioner kan dock skilja sig åt mellan implementeringarna, se bl.a. den franska implementeringen i kapitel 3.5.3.

¹² En summarisk beskrivning av nordisk civilrättstradition är att logiska utgångspunkter ofta är mer processorienterade (anspråk) än begreppsfilosofiska (rättens natur). Det innebär ofta att varje enskild fråga, till skillnad från flera andra rättstraditioner, hanteras för sig utifrån sin egna logik, snarare än utifrån fastställda begrepp eller definitioner. Se bl.a. Rodhe, Knut, *Handbok i sakrätt*, Norstedts, Lund, 1986, s. 12 ff.

Med anledning av val av implementeringsmetod har en *inkorporering* av MLETR i sin helhet och i oförändrat skick övervägts och denna metod uppvisar flera för och nackdelar. Till fördelarna med en fullständig inkorporering kan räknas att det är en stark symbolisk markering att inkorporera MLETR i sin helhet samt att risken att något utelämnas uteblir. Nackdelarna är dock att det finns omfattande risk att det blir tolkningsproblem hos svenska domstolar och myndigheter. Det finns flera skäl till dessa tolkningsrisker. Ett skäl är att den rättsliga innebörden av vissa regler i MLETR saknar motsvarighet eller rättslig relevans i svensk rätt. Det torde även finnas nackdelar med att betrakta elektroniska handelsdokument som en *sui generis* med den betydelse att dessa instrument skiljer sig från, och saknar tydlig förankring i en befintlig rättslig systematik.

En ytterligare aspekt som övervägts i denna utredning är implementering i flera steg över tid. Både engelsk och fransk rätt har exempelvis implementerat centrala nyckelfunktioner i MLETR och först därefter kompletterat lagstiftningen genom efterkommande särskilda regler rörande icke-diskriminering och/eller certifieringsförfarande.¹³ Även Nederländerna planerar en liknande stegvis implementeringsförfarande, där andra handelsdokument än konossement planeras omfattas först i ett senare skede.¹⁴ Föreliggande svenskt utredningsförslag har dock valt att implementera samtliga nyckelfunktioner i MLETR för de handelsdokument som har rättslig relevans i svensk rätt.¹⁵ Detta utesluter dock inte kompletterande lagstiftning i ett senare skede, exempelvis med avseende på regler om certifieringsförfarande och icke-diskriminering.¹⁶

Ett annan avvägning avser val av *terminologi*, där den rättsliga innebörden av vissa termer riskerar att bli otydliga i relation till annan svensk rätt. Som exempel kan nämnas den övergripande termen ”negotiabilitet”, som inte har någon enhetlig betydelse i svensk rätt. Olika innebörder av termen återfinns även i internationell rätt och även mellan och inom samma nationella rättsordning, så även i den svenska. Den betydelse och innebörd av termen negotiabilitet som har använts i denna utredning utgår dock från den grundläggande utgångspunkten för negotiabilitet, dvs. att ett handelsdokument är, vad som i ett skuldebrevsrättsligt perspektiv ofta kallas för, ”omsättningsvärt”. Den exakta innebörden av vad som avses med omsättningsvärt är visserligen också oklart, men används oftast i samband med beskrivning av rättsligt skydd för omsättning av löpande skuldebrev. Det innebär att användningen av termen negotiabilitet i utredningen blir tämligen bred, och innefattar inte enbart situationen då en godtroende förvärvare av ett löpande skuldebrev erhåller skydd mot gäldenärens invändningar (se 15 § skuldebrevslagen), utan även situationer då en godtroende förvärvare av ett löpande skuldebrev erhåller skydd mot tidigare ägares anspråk (se 14 § skuldebrevslagen). Utöver detta kan även frågor om gäldenärens

¹³ Se rörande kompletterande icke-diskrimineringsregler i kapitel 3.5.2 och kompletterande certifieringsregler i kapitel 3.5.3.

¹⁴ Se <https://www.digitaltrade4.eu/the-mletr-and-the-dutch-bill-no-36-743-a-step-toward-digital-trade/>.

¹⁵ Se bl.a. not 4 och not. 116.

¹⁶ Se närmare diskussion angående detta i kapitel 4.2.2 samt 4.2.5.

betalningar skett med befriande verkan (se 19 § skuldebrevslagen) samt vissa frågor om bättre rätt mot konkurrerande borgenärer omfattas (se 22 § skuldebrevslagen). Ett övergripande och viktigt skäl till denna något breda terminologiska ansats är att syftet med utredningen är att möjliggöra rättslig teknikneutralitet mellan handelsdokument som är i pappersform och de som är i elektronisk form i enlighet med MLETR, inte att avgränsa negotiabilitetsbegreppet. Ett andra exempel på terminologiproblematik med komparativa inslag är termer som ”besittning”, ”kontroll” och ”förfogande”. Dessa har alla både en allmänspråklig innebörd, och en rättslig innebörd. Den rättsliga innebörden har dessutom oftast något olika innebörder beroende på vilket lands rättssystem som diskuteras, och kan även ha olika innebörd i olika rättsliga kontexter, även inom ett och samma rättssystem. I utredningen är ambitionen att olika termer behandlas så konsekvent och enhetligt som är praktiskt rimligt, och vid avvikelse anges detta särskilt. Att helt undvika nackdelar vid val av implementeringsmetod är dock omöjligt, och även föreslagen metod i denna utredning har nackdelar. En nackdel som kan nämnas är att vald implementeringsmetod är mer tidskrävande och en annan är att det även med denna metod kan uppstå tolkningsrisker mellan MLETR och implementerad svensk rätt, dock troligtvis färre.

Sammanfattningsvis är syftet med denna utredning och dess föreslagna lagändringar att den kan utgöra en bidragande faktor till en slutlig implementering av UNCITRAL:s modellag för elektroniskt överlåtbara dokument (MLETR) i svensk rätt. Lagändringen är angelägen för en rad olika aktörer, både nationella och internationella, så att en rättslig regleringen av elektroniska negotiabla handelsdokument kommer till stånd även i Sverige och att det därmed blir möjligt att använda elektroniska löpande skuldebrev, elektronisk växel, elektronisk check och elektroniska konossement med samma rättsverkan som motsvarande handelsdokument i pappersform.

2. Utredningens förslag

2.1 Förslag till ändring av lagen (1936:81) om skuldebrev

En ny 10 a § införs i skuldebrevslagen. Första styckets första mening är en implementering av artikel 7 i MLETR och anger att teknikneutralitet är utgångspunkt, dvs. att samtliga regler som gäller för skuldebrev, även gäller för elektroniska skuldebrev. Andra meningen är en implementering av artikel 11 och 12 i MLETR och anger på vilket sätt förfogande av ett elektroniskt skuldebrev skall ske, dvs. genom tillräcklig exklusiv kontroll över det elektroniska skuldebrevet.

Andra och tredje stycket är en implementering av artikel 17 och 18 i MLETR och anger förtydligande krav för konvertering av ett skuldebrev i fysisk form till ett elektroniskt skuldebrev och omvänt.

Fjärde stycket är en implementering av artikel 10 och artikel 11 (1b) i MLETR och anger att, vid tillämpning av första, andra och tredje stycket, ska det elektroniska skuldebrevets integritet säkerställas genom att hänsyn tas till metoder för att identifiera och kontrollera det elektroniska skuldebrevet. Utöver detta anges även att hänsyn ska tas till metodtillförlitligheten med avseende på identiteten hos den som förfogar över det elektroniska skuldebrevet.

Femte stycket är en implementering av artikel 19 i MLETR och förtydligar icke-diskriminering av elektroniska skuldebrev.

Samtliga ändringar är enligt 10 § skuldebrevslagen även tillämpliga vid pantsättning. En närmare motivering och analys återfinns i kapitel 3 och 4.

10 § Vad i denna lag sägs om överlåtelse av skuldebrev gälle ock i fråga om pantsättning av dylik handling.

10 § Vad i denna lag sägs om överlåtelse av skuldebrev gälle ock i fråga om pantsättning av dylik handling.

10 a § Vad i denna lag sägs om skuldebrev gäller även skuldebrev i elektronisk form. Den som har tillräcklig exklusiv kontroll över ett elektroniskt skuldebrev ska, med de begränsningar som framgår av handlingen,

anses förfoga över det elektroniska skuldebrevet.

Om ett skuldebrev i fysisk form konverteras till ett skuldebrev i elektronisk form, ska uppgift om detta infogas i skuldebrevet i elektronisk form. Efter konverteringen ska det säkerställas att skuldebrevet i fysisk form upphör att ha verkan eller giltighet. En konvertering påverkar inte parternas eller tredje mans rättigheter eller förpliktelser.

Om ett skuldebrev i elektronisk form konverteras till ett skuldebrev i fysisk form, ska uppgift om detta infogas i skuldebrevet i fysisk form. Efter konverteringen ska det säkerställas att skuldebrevet i elektronisk form upphör att ha verkan eller giltighet. En konvertering påverkar inte parternas eller tredje mans rättigheter eller förpliktelser.

Vid tillämpningen av första, andra och tredje stycket ska hänsyn tas till tillförlitlighet i den metod som används för att säkerställa:

- a) att det elektroniska skuldebrevet är identifierbart,*
- b) att det elektroniska skuldebrevet är kontrollerbart från skapande till att skuldebrevets verkan eller giltighet upphör,*
- c) att den person som förfogar över det elektroniska skuldebrevet är identifierbar, och*
- d) att det elektroniska skuldebrevets integritet upprätthålls med avseende på a) och b).*

Ett elektroniskt skuldebrev ska inte nekas rättsverkan, giltighet eller verkställighet

*enbart på den grunden att det har utfärdats
eller använts utomlands.*

2.2 Förslag till ändring av växellagen (1932:130)

Ändring av 2 § växellagen. Femte styckets första meningen anger att teknikneutralitet är utgångspunkt, dvs. att samtliga regler som gäller för växel, även gäller för elektronisk växel. Andra meningen hänvisar till 10 a § skuldebrevslagen. Det innebär att reglerna om förfogande, konvertering och icke diskriminering som gäller för elektroniska skuldebrev även gäller för växel. Tredje meningen anger att en underskrift kan ske både på mekanisk och elektronisk väg, vilket är en implementering av artikel 9 i MLETR.

Även pantsättning av elektronisk växel är möjlig genom analog tillämpning av 10 § skuldebrevslagen. En närmare motivering och analys återfinns i kapitel 3 och 4.

2 § Handling, vari saknas något av vad växel skall enligt 1 § innehålla, vare ogiltig såsom växel, där ej annat följer av vad nedan i denna paragraf sägs.

Är förfallotid ej utsatt, skall växeln anses betalbar vid uppvisandet.

Såsom växels betalningsort och tillika såsom växelbetalarens boningsort skall, där ej annan ort särskilt angivits, gälla den, som är utsatt vid växelbetalarens namn.

Växel, vari orten för utställandet ej är nämnd men ort är vid utställarens namn utsatt, skall anses vara där utställd.

2 § Handling, vari saknas något av vad växel skall enligt 1 § innehålla, vare ogiltig såsom växel, där ej annat följer av vad nedan i denna paragraf sägs.

Är förfallotid ej utsatt, skall växeln anses betalbar vid uppvisandet.

Såsom växels betalningsort och tillika såsom växelbetalarens boningsort skall, där ej annan ort särskilt angivits, gälla den, som är utsatt vid växelbetalarens namn.

Växel, vari orten för utställandet ej är nämnd men ort är vid utställarens namn utsatt, skall anses vara där utställd.

Vad i denna lag sägs om växel gäller även växel i elektronisk form. Vad som sägs om skuldebrev i elektronisk form i 10 a § lag (1936:81) om skuldebrev, gäller även växel i

*elektronisk form. En underskrift får
framställas på elektronisk eller
mekanisk väg.*

2.3 Förslag till ändring av checklagen (1932:131)

Ändring av 2 § checklagen. Femte styckets första meningen anger att teknikneutralitet är utgångspunkt, dvs. att samtliga regler som gäller för check, även gäller för elektronisk check. Andra meningen hänvisar till 10 a § skuldebrevslagen. Det innebär att reglerna om förfogande, konvertering och icke diskriminering som gäller för elektroniska skuldebrev även gäller för check. Tredje meningen anger att en underskrift kan ske både på mekanisk och elektronisk väg.

Även pantsättning av elektronisk check är möjlig genom analog tillämpning av 10 § skuldebrevslagen. En närmare motivering och analys återfinns i kapitel 3 och 4.

2 § Handling, vari saknas något av vad check skall enligt 1 § innehålla, vare ågiltig såsom check, där ej annat följer av vad nedan i denna paragraf sägs.

Är ej ort, där betalningen skall erläggas, särskilt angiven, men har vid trassatbankens namn viss ort blivit utsatt, gälla den såsom betalningsort. Äro flera orter utsatta vid bankens namn, vare checken betalbar å den ort, som är först utsatt.

Saknas ortsuppgift, som nu är sagd, och är betalningsorten ej heller på annat sätt angiven i checken, vare denna betalbar å den ort, där trassatbanken har sitt huvudkontor.

Check, vari orten för utställandet ej är nämnd men ort är vid

2 § Handling, vari saknas något av vad check skall enligt 1 § innehålla, vare ågiltig såsom check, där ej annat följer av vad nedan i denna paragraf sägs.

Är ej ort, där betalningen skall erläggas, särskilt angiven, men har vid trassatbankens namn viss ort blivit utsatt, gälla den såsom betalningsort. Äro flera orter utsatta vid bankens namn, vare checken betalbar å den ort, som är först utsatt.

Saknas ortsuppgift, som nu är sagd, och är betalningsorten ej heller på annat sätt angiven i checken, vare denna betalbar å den ort, där trassatbanken har sitt huvudkontor.

Check, vari orten för utställandet ej är nämnd men ort är vid

utställarens namn utsatt, skall anses vara där utställd.

utställarens namn utsatt, skall anses vara där utställd.

Vad i denna lag sägs om check gäller även check i elektronisk form. Vad som sägs om skuldebrev i elektronisk form i 10 a § lag (1936:81) om skuldebrev, gäller även check i elektronisk form. En underskrift får framställas på elektronisk eller mekanisk väg.

2.4 Förslag till ändring av sjölagen (1994:1009)

Ändring av 13 kap. 42 § sjölagen. Fjärde styckets första meningen anger att teknikneutralitet är utgångspunkt, dvs. att samtliga regler som gäller för konossement, även gäller för elektroniska konossement. Andra meningen hänvisar till 10 a § skuldebrevslagen. Det innebär att reglerna om förfogande, konvertering och icke diskriminering som gäller för elektroniska skuldebrev även gäller för konossement.

Även pantsättning av elektroniskt konossement är möjlig genom analog tillämpning av 10 § skuldebrevslagen. En närmare motivering och analys återfinns i kapitel 3 och 4.

13 kap. 42 § Med konossement (bill of lading) förstås ett dokument som

1. utgör bevis om ett avtal om sjötransport och om att transportören har tagit emot eller lastat godset och
2. betecknas med ordet konossement eller innehåller ett åtagande av transportören att lämna ut godset endast mot att dokumentet återställs.

Konossement får ställas till viss man, till viss man eller order eller till innehavaren. Ett konossement som är ställt till viss man anses som ett orderkonossement, om det inte har gjorts förbehåll mot överlåtelse genom uttrycket "icke till order" eller liknande.

Konossementet bestämmer villkoren för godsets transport

13 kap. 42 § Med konossement (bill of lading) förstås ett dokument som

1. utgör bevis om ett avtal om sjötransport och om att transportören har tagit emot eller lastat godset och
2. betecknas med ordet konossement eller innehåller ett åtagande av transportören att lämna ut godset endast mot att dokumentet återställs.

Konossement får ställas till viss man, till viss man eller order eller till innehavaren. Ett konossement som är ställt till viss man anses som ett orderkonossement, om det inte har gjorts förbehåll mot överlåtelse genom uttrycket "icke till order" eller liknande.

Konossementet bestämmer villkoren för godsets transport

och utlämnande, när det gäller förhållandet mellan transportören och en annan innehavare av konossementet än avsändaren.

Bestämmelser i transportavtalet som inte har tagits in i konossementet får inte göras gällande mot en sådan innehavare, om inte konossementet innehåller en hänvisning till dem.

och utlämnande, när det gäller förhållandet mellan transportören och en annan innehavare av konossementet än avsändaren.

Bestämmelser i transportavtalet som inte har tagits in i konossementet får inte göras gällande mot en sådan innehavare, om inte konossementet innehåller en hänvisning till dem.

Vad i denna lag sägs om konossement gäller även konossement i elektronisk form. Vad som sägs om skuldebrev i elektronisk form i 10 a § lag (1936:81) om skuldebrev, gäller även konossement i elektronisk form.

Ändring av 14 kap. 5 § sjölagen. Andra stycket hänvisar, genom ändring, till 13 kap. 42 § fjärde stycket sjölagen, vilket innebär att även trampkonossement omfattas av hänvisningen till 10 a § skuldebrevslagen. Det innebär att reglerna om förfogande, konvertering och icke diskriminering som gäller för elektroniska skuldebrev även gäller för trampkonossement.

14 kap. 5 § Utfärdar bortfraktaren konossement för gods som befordras med fartyget, bestämmer konossementet villkoren för befordringen och utlämnandet av godset när det gäller förhållandet mellan bortfraktaren och tredje man

14 kap. 5 § Utfärdar bortfraktaren konossement för gods som befordras med fartyget, bestämmer konossementet villkoren för befordringen och utlämnandet av godset när det gäller förhållandet mellan bortfraktaren och tredje man

som innehar konossementet.
Bestämmelser i
befraktningsavtalet som inte har
tagits in i konossementet kan inte
göras gällande mot tredje man,
om inte konossementet hänvisar
till dem.

Bestämmelserna om
konossement i 13 kap. 45 - 57 §§
gäller även konossement som
avses i första stycket. När det
följer av 13 kap. 3 § att
bestämmelserna i kapitlet om
transport av styckegods skall
tillämpas på konossementet,
bestäms bortfraktarens ansvar
och rättigheter i förhållande till
tredje man med motsvarande
tillämpning av reglerna i 13 kap.
4 och 24 - 40 §§.

som innehar konossementet.
Bestämmelser i
befraktningsavtalet som inte har
tagits in i konossementet kan inte
göras gällande mot tredje man,
om inte konossementet hänvisar
till dem.

Bestämmelserna om
konossement i *13 kap. 42 §, fjärde
stycket samt* 13 kap. 45 - 57 §§
gäller även konossement som
avses i första stycket. När det
följer av 13 kap. 3 § att
bestämmelserna i kapitlet om
transport av styckegods skall
tillämpas på konossementet,
bestäms bortfraktarens ansvar
och rättigheter i förhållande till
tredje man med motsvarande
tillämpning av reglerna i 13 kap.
4 och 24 - 40 §§.

3. Sammanfattande kommentarer till utredningens förslag

3.1 Allmänt

Implementeringen av UNCITRAL:s modelllag för elektroniskt överlåtbara dokument (MLETR) föreslås ske genom en ny paragraf i skuldebrevslagen samt ändringar i växellagen, checklagen och sjölagen. Detta innebär att MLETR:s principer för elektroniskt original och för negotiabilitet införs i svensk rätt. Tillämpningen av reglerna berör löpande skuldebrev, växel, check och konossement.

En utgångspunkt vid valet av lagstiftnings- och implementeringsmetod är att åstadkomma rättslig teknikneutralitet, utan att rättsläget i övrigt ändras. Detta är även utgångspunkten för MLETR och andra länders implementering på området. Den implementeringsmodell som valts innebär att befintlig lagstiftning i största möjliga mån anpassas efter de principer (nyckelfunktioner) som ges uttryck för i MLETR. Genom föreslagna ändringar skapas därmed ett tydligare rättsläge för rättstillämpare, domstolar, myndigheter och andra aktörer. Vald lagstiftningsmetod innebär även, så långt det är praktiskt möjligt, att hänsyn tas till svensk rättstradition genom att befintliga svenska regler anpassas i enlighet med innebörden av internationell rätt. Se närmare om val av implementeringsmetod i kapitel 1.

I den följande kommentaren utgår därför den rättsliga analysen från de principer (nyckelfunktioner) som ges uttryck för i MLETR. Dessa kan delas in i fyra olika delar, a) möjligheten att rättsligt skapa ett elektroniskt *original*, b) rättslig förmåga till *exklusiv kontroll* över detta original, c) säkerställande av att en *tillförlitlig metod* används i syfte att åstadkomma *integritet* för det elektroniska handelsdokumentet och d) säkerställande av att ett original i pappersform kan *konverteras* till ett original i elektronisk form. Utöver detta analyseras även behovet av en särskild regel om e) *icke-diskriminering* av utländska elektroniska handelsdokument. Nedan följer kortfattade kommentarer som inte bara avser elektroniska löpande skuldebrev utan även avser elektronisk växel, elektronisk check och elektroniska konossement. En närmare rättsvetenskaplig analys av dessa olika moment återfinns i kapitel 4.2.

- a) Ett grundläggande problem med elektroniska handelsdokument är dess förmåga att utgöra ett *original*. Oavsett om ett original krävs för att få bevisverkan i skilda sammanhang, eller om det krävs för att uppnå

omsättnings- eller borgenärsskydd mot tredje mans anspråk, är detta ett generellt problem för elektroniska dokument i stort. Med avseende på skydd mot tredje mans anspråk vid överlåtelse (eller pantsättning) krävs även möjlighet till en viss kontroll över detta original för att rättsverkan ska uppstå. Den grundläggande frågan, och som både berör bevisverkan och skydd mot tredje mans anspråk, blir då hur och på vilket sätt lagstiftningen ska förhålla sig till ett original i elektronisk form.

I svensk rätt är frågan om huruvida ett elektroniskt skuldebrev *kan* utgöra ett original i allt väsentligt en bevisfråga, särskilt efter NJA 2017 s. 769 där Högsta domstolen konstaterade att det saknas rättsliga hinder för att även elektroniska skuldebrev kan utgöra en löpande handling under förutsättning att skuldebrevslagens regler i övrigt uppfylls.¹⁷ Då möjligheten att skapa exakta kopior av elektroniska handelsdokument måste kontrolleras (och i bästa fall uteslutas), innebär det att det är den faktiska hanteringen av och möjligheten att utöva exklusiv kontroll över originalet som blir utgångspunkt för frågan om elektroniskt original.¹⁸

I den föreslagna implementeringen tydliggörs skapandet av ett elektroniskt original genom 10 a § skuldebrevslagen. Detta gäller både om originalet krävs för att ge bevisverkan eller annan särskild rättsverkan. Den samlade bedömningen är att även om det kan diskuteras om det finns ett särskilt behov av att uttryckligen reglera elektroniska original i svenskt rätt, finns ett behov av ett förtydligande, vilket sker genom implementering av artikel 7, 10, 11 och 12 i MLETR i 10 a § skuldebrevslagen, och med avseende på artikel 9 MLETR, som tydliggör förekomsten av elektronisk signatur, implementeras denna i 2 § växellagen och 2 § checklagen.

Ett särskilt problem, som aktualiseras inom det sjörättsliga området, är förekomsten av *flera* original. Ett konossement förekommer ofta i flera originalversioner, utan att det i sig utesluter negotiabilitetsverkan.¹⁹ Då ett konossement utställs i fler än ett exemplar ska detta dock särskilt anges i konossementet enligt 13 kap. 46 § första stycket 8 punkten sjölagen. I detta sammanhang torde dock den förmögenhetsrättsliga problematiken med flera original i elektronisk form inte skilja sig från samma problematik med flera original i pappersform. Se närmare analys och motivering av frågan om elektroniska original i kapitel 4.2.1.

¹⁷ Se punkt 8 i domskälen till NJA 2017 s. 769.

¹⁸ I kommentaren till artikel 10 i MLETR, punkt 81 uppmärksammas särskilt problemet med elektroniska unika dokument, och i avdelning III – Other relevant issues, A. Notion of "original", punkt 189, anges hur termen "original" ska förstås inom ramen för MLETR. I kommentaren, punkt 190, anges även att innebörden av artikel 10, 1 (b)(iii) är att ett original är en logisk följd av att ett tillförlitligt system för att säkerställa innehavarens integritet.

¹⁹ Att ett konossement kan vara upprättat i *flera* original, följer även av 13 kap. 53 § sjölagen. Även om det vanligaste är att ett konossement upprättas i tre (3) original både i Sverige och internationellt, finns exempel på betydligt fler i vissa sammanhang. Se Grönfors, Kurt, *Towards Sea Waybills and Electronic Documents*, s. 12 ff., Akademiförlaget, Göteborg, 1991. Se även kapitel 4.2.1.

- b) Något som bedömts kräva särskild svensk lagstiftning är frågan om möjlighet att *kontrollera* ett elektroniskt original. Med avseende på negotiabla handelsdokument i pappersform uttrycks denna kontroll i svensk lagstiftningen på flera sätt, tydligast genom uttryck som ”besittning” i 14, 15, 19 och 22 §§ skuldebrevslagen och uttrycket ”förfoga” i 14 § skuldebrevslagen. Andra liknande uttryck återspeglar liknande kontroll över ett original, såsom uttrycken ”i händer” i 13 § skuldebrevslagen, 16 § växellagen och 19 § checklagen, ”överlämna” i 13 kap. 57 § sjölagen, ”lämna ifrån sig” i 16 § växellagen, 21 § checklagen, ”återlämna” i 13 kap. 44 och 52 §§ sjölagen, ”återställa” i 21 § skuldebrevslagen, 13 kap. 42 och 54 §§ sjölagen, ”tar emot” i 13 kap. 56 § sjölagen, ”deponerar” i 13 kap. 54 § sjölagen och ”utlämnad” i 39 § växellagen.²⁰ Då möjligheten att utöva kontroll över ett elektroniskt original inte är möjlig på fysisk väg, som fallet är med pappersdokument, innebär det att lagstiftaren bör ange *funktionella kriterier* för denna kontroll, oavsett om detta krävs för att få bevisverkan eller om det krävs för att uppnå omsättnings- eller borgenärsskydd mot tredje mans anspråk.

Frågan om kontroll av ett elektroniskt original är inte ny. Lagstiftaren har med andra elektroniska negotiabla handelsdokument såsom finansiella instrument, utsläppsrätter och elcertifikat löst problemet genom införande av särskilda *registerregler*. Regleringstekniken som används i samtliga dessa fall är liknande. Genom varianter av lagformuleringen: ”Den som är antecknad som ägare [...] skall, med de begränsningar som framgår av kontot, anses ha rätt att förfoga över [...]”, skapas en ägarpresumtion för den som är registrerad på kontot.²¹ Att skapa registerregler för elektroniska skuldebrev, elektroniska växlar, elektroniska checkar och elektroniska konossement är dock inte görbart då denna regleringsteknik kräver ett organiserat rättsligt erkänt registersystem. Formuleringen i föreslagen ny 10 a § första stycket andra meningen skuldebrevslagen anknyter dock starkt till ovannämnda formuleringar. Skälet till liknande val av terminologi i 10 a § andra meningen är flera, men ett skäl är att skapa koherens med terminologin rörande rättsverkan i lagstiftning för andra elektroniska negotiabla handelsdokument. I förslaget 10 a § första stycket andra meningen skuldebrevslagen anges att den som har tillräcklig exklusiv kontroll över det elektroniska skuldebrevet ska, med de begränsningar som framgår av handlingen, anses förfoga över det elektroniska skuldebrevet.

Uttrycket ”exklusiv kontroll” används i artikel 11 i MLETR tillika med samtliga studerade implementeringar, se kapitel 3.4.2 och 3.5. I 10 a § föreslås även *två riktlinjer* för att underlätta bedömningen av uttrycket ”exklusiv kontroll”.²² Den första riktlinjen är uttrycket ”*tillräcklig*” i 10 a

²⁰ Se angående motsvarande uttryck i växelkonventionen i kapitel 3.2.2.

²¹ Se 6 kap. 1 § lag (1998:1479) om värdepapperscentraler och kontoföring av finansiella instrument, 24 § lag (2020:1173) om vissa utsläpp av växthusgaser samt 3 kap. 10 § lag (2011:1200) om elcertifikat.

²² Att genom en lexikalisk tolkning definiera eller ange den närmare innebörden av uttrycket ”exklusiv kontroll” är en omöjlighet. Så är dock även fallet med avseende på tidigare nämnda termer ”besittning”, ”förfoga” eller andra liknande uttryck som uttrycket kontroll över ett fysiskt dokument. Se även kapitel 4.2.2.1.

§ första stycket andra meningen skuldebrevslagen. Uttrycket ”tillräcklig” har sin grund i både MLETR och i svensk rättspraxis på området. I artikel 12 MLETR anges vissa tillförlitlighetsstandarder och i 12 (a) anges att vid bedömningen av om en metod är tillförlitlig ska den vara så tillförlitlig som är *lämplig* för att uppfylla den funktion för vilken metoden används, mot bakgrund av alla relevanta omständigheter.²³ I sammanhanget innebär det att bedömningen av begreppet exklusiv kontroll, inom ramen för MLETR, ska ta hänsyn till tillförlitlighetsstandarderna i artikel 12. Detta anges även särskilt i kommentaren till MLETR, punkt 99 och 100.²⁴ I ett svenskt perspektiv går det att diskutera om tillförlitlighetsstandarderna i artikel 12 i MLETR egentligen tillför något substantiellt då de troligtvis bör ligga inom ramen för vad som kan förväntas av en bedömning av 10 a § fjärde stycket skuldebrevslagen i ljuset av en rättslig allmän bedömning av negotiabla handelsdokument i pappersform. Tillägget ”tillräcklig” är dock ett sätt att närma sig både innebörden av artikel 12 samt, och inte minst, att i största möjliga mån skapa koherens beträffande svensk rättspraxis med avseende på pappersbaserade handelsdokument, se vidare kapitel 4.2.2.1. Ett övergripande skäl är, i enlighet med artikel 7 p.1 MLETR, att elektroniska handelsdokument inte ska bedömas strängare än vad som är fallet med avseende på handelsdokument i pappersform. Den *andra* riktlinjen för att underlätta bedömningen av uttrycket ”exklusiv kontroll” återfinns i 10 a § fjärde stycket skuldebrevslagen. Detta är en implementering av artikel 10 i MLETR (samt artikel 11)²⁵ där kriterier och särskilda metodfrågor rörande handelsdokumenten anges. Dessa kriterier och metoder är starkt kopplade till begreppet ”control” i artikel 11. I kommentaren till artikel 11, punkt 106 anges särskilt kopplingen

²³ Se artikel 12 – *General reliability standards*, MLETR, ”For the purposes of articles 9, 10, 11, 13, 16, 17 and 18, the method referred to shall be: (a) *As reliable as appropriate* [författarens kursivering] for the fulfilment of the function for which the method is being used, in the light of all relevant circumstances, which may include: (i) Any operational rules relevant to the assessment of reliability; (ii) The assurance of data integrity; (iii) The ability to prevent unauthorized access to and use of the system; (iv) The security of hardware and software; (v) The regularity and extent of audit by an independent body; (vi) The existence of a declaration by a supervisory body, an accreditation body or a voluntary scheme regarding the reliability of the method; (vii) Any applicable industry standard; or (b) Proven in fact to have fulfilled the function by itself or together with further evidence.”

²⁴ Se förklarande not till artikel 1, första stycket, (p. 18) MLETR, ”The Model Law provides generic rules that may apply to various types of electronic transferable records based on the principle of technological neutrality and a functional equivalence approach. The principle of technological neutrality entails adopting a system-neutral approach, enabling the use of various models whether based on registry, token, distributed ledger or other technology”.

²⁵ Se förklarande not till artikel 10, (p. 99) MLETR, ”The reference to a reliable method with respect to paragraph 1(b)(ii) refers to the reliability of the system used to render the electronic record capable of being subject to control. While the same general reliability standard contained in article 12 applies to the various articles of the Model Law, and is therefore objective, the assessment of the reliability of each method is to be carried out in light of the specific function pursued by the use of that method, and is therefore relative.” samt (p. 100) ”The notion of integrity is an absolute one. It refers to a fact, and as such, is objective, i.e. either an electronic transferable record retains integrity or it does not. The reference to the reliable method used to retain integrity is relative since the assessment of the reliability of each method is to be carried out in light of the specific function pursued by the use of that method. The general reliability standard contained in article 12 applies to the assessment of that method.”

²⁶ Detta ges även uttryck för i 10 a § fjärde stycket (c) som ställer krav på metoder för att identifiera den som har förfogar över det elektroniska handelsdokumentet, se artikel 11 (1b).

mellan ”control” och artikel 10 1(b)(ii), dvs. motsvarigheten till 10 a § fjärde stycket.²⁶

Sammanfattningsvis bedöms därmed artikel 7, 10, 11 och artikel 12 implementerade genom föreslagen ny 10 a § skuldebrevslagen. Frågan om kontroll får genomslag både med avseende på bevisverkan av ett original och med avseende på krav för att uppnå omsättnings- eller borgenärsskydd mot tredje mans anspråk. En närmare analys av kontrollfrågan återfinns i kapitel 4.2.2.

- c) Som diskuterades ovan i b) kopplas frågan om skapande av *tillförlitliga metoder* för att upprätthålla innehavarens (och andras) integritet med avseende på elektroniska handelsdokument till bedömningen av ”tillräcklig exklusiv kontroll” i 10 a § skuldebrevslagen. Detta framgår även av artikel 12 i MLETR samt i kommentaren till MLETR, se bl.a. punkt 99, 100, 106. Frågan behandlas med andra ord som en bevisfråga inom ramen för denna kontrollbedömning. Det innebär att elektroniska löpande skuldebrev, elektronisk växel, elektronisk check och elektroniska konossement ska hanteras i en teknisk miljö som är tillförlitlig såtillvida att den i tillräcklig grad upprätthåller innehavarens integritet. Att ha en närmare teknisk beskrivning eller att ange explicita tekniska val för hur ett tillförlitligt system ska vara beskaffat har bedömts som olämpligt, inte bara i ett svenskt perspektiv, utan i samtliga studerade internationella och nationella implementeringar, se kapitel 3.4.2 och 3.5.²⁷ Se närmare angående tillförlitliga metoder i kapitel 4.2.2.
- d) I MLETR, Rotterdamreglerna, UCC och samtliga studerade nationella lagstiftningsinitiativ återfinns regler rörande *konvertering* vilket berör den situation då ett handelsdokument i fysisk form omvandlas till ett elektroniskt handelsdokument och omvänt. Det är således fråga om att originalet ändrar karaktär från pappersform till elektronisk form och därmed blir ett ersättningsoriginal, och vice versa. I MLETR regleras konvertering i artikel 17 och 18.²⁸ Båda artiklarna anger 1) krav på

²⁶ Se förklarande not till artikel 11, (p. 106) MLETR, ”The notion of “control”, which is closely related to the requirement contained in article 10, paragraph 1(b)(ii), is not defined in the Model Law since it is the functional equivalent of the notion of “possession”, which, in turn, may vary in each jurisdiction.”

²⁷ I den franska, paraguayanska och kinesiska implementeringen av MLETR har dock införts ett certifieringsförfarande för att säkerställa tillförlitliga metoder och i Singapore och Bahrain ett tvåstegssystem, se kapitel 3.5.3 och 3.5.4.

²⁸ Se artikel 17, - *Replacement of a transferable document or instrument with an electronic transferable record*, MLETR, ”1. An electronic transferable record may replace a transferable document or instrument if a reliable method for the change of medium is used. 2. For the change of medium to take effect, a statement indicating a change of medium shall be inserted in the electronic transferable record. 3. Upon issuance of the electronic transferable record in accordance with paragraphs 1 and 2, the transferable document or instrument shall be made inoperative and ceases to have any effect or validity. 4. A change of medium in accordance with paragraphs 1 and 2 shall not affect the rights and obligations of the parties.” samt artikel 18, - *Replacement of an electronic transferable record with a transferable document or instrument*, MLETR, ”1. A transferable document or instrument may replace an electronic transferable record if a reliable method for the change of medium is used. 2. For the change of medium to take effect, a statement indicating a change of medium shall be inserted in the transferable document or instrument. 3. Upon issuance of the transferable document or instrument in accordance with paragraphs 1 and 2, the electronic transferable record shall be made inoperative and ceases to have any effect or validity. 4. A change of medium in accordance with paragraphs 1 and 2 shall not affect the rights and obligations of the parties.”

tillförlitlig metod, 2) anteckningskrav i ersättningsdokumentet, 3) krav på att ursprungsdokumentet efter konvertering upphör att ha verkan eller giltighet och 4) angivelse att en konvertering inte ska påverka parternas rättigheter eller förpliktelser. Av de krav som återfinns i artiklarna 17 och 18 har samtliga ansetts lämpliga att implementera i svensk rätt.

Att notera i sammanhanget är att skrivningen i artikel 17, punkt 4 och 18, punkt 4 i MLETR inte uttryckligen utesluter rättigheter eller förpliktelser i relation till tredje man. Detta föranleder den civilrättsliga frågeställningen rörande *novation*, och som även särskilt uppmärksammas i den franska implementeringen av MLETR, LOI n° 2024-537, artikel 16. I artikel 16 tydliggörs särskilt att en konvertering inte utgör novation enligt fransk rätt. Liknande förtydliganden saknas dock i både UCC och i den brittiska implementeringen av MLETR. I ett svenskt perspektiv torde det förhålla sig på samma sätt som i fransk rätt, då novation i ett svenskt förmögenhetsrättsligt perspektiv bedöms i ljuset av allmänna fordringsrättsliga principer. Novation innebär att en fordran upphör genom att partsavsikt föreligger om att ersätta den med en ny fordran. I en konverteringssituation innebär det visserligen att det föreligger partsavsikt för en konvertering, men knappast om att den ursprungliga fordringen ska ersättas av en ny fordran.²⁹ Om det däremot är fråga om att ett löpande skuldebrev upphör (original) och ersätts med ett annat löpande skuldebrev (nytt original) och partsvilja rörande detta föreligger, bör det i svensk rätt däremot vara fråga om novation. Att notera är att frågan om novation även får rättsliga konsekvenser med avseende på gäldenärens kvittningsmöjligheter i 18 § skuldebrevslagen och i 5 kap. 15-16 §§ konkurslagen (1987:672).

Även om det inte torde föreligga starka skäl för att även i svensk rätt tydliggöra att en konvertering inte är en novationssituation föreslås ändå ett förtydligande tillägg i 10 a § andra och tredje styckets sista meningen genom att en konvertering inte påverkar parternas eller ”tredje mans” rättigheter eller förpliktelser. Tillägget ”tredje man” är inspirerat av den franska implementeringen, LOI n° 2024-537, artikel 16 (II) 2st,³⁰ men den uttryckliga skrivningen om novation i den franska implementeringen har dock utelämnats. Se även vidare analys i kapitel 4.2.4.

- e) I artikel 19 i MLETR återfinns en särskild regel om *icke-diskriminering* av utländska elektroniska handelsdokument.³¹ I kommentaren till MLETR

²⁹ Se bl.a. NJA 2012 s. 441 samt närmare problematisering i kapitel 4.2.4.

³⁰ LOI n° 2024-537, artikel 16 (II) 2st. ”Le changement de support n'opère pas novation et n'altère ni les obligations ou les droits respectifs des signataires, des porteurs ou des personnes ayant le contrôle exclusif du titre, ni ses effets envers les tiers.”.

³¹ Artikel 19. *Non-discrimination of foreign electronic transferable records* MLETR, ”1. An electronic transferable record shall not be denied legal effect, validity or enforceability on the sole ground that it was issued or used abroad. 2. Nothing in this Law affects the application to electronic transferable records of rules of private international law governing a transferable document or instrument.”.

not 180 anges att syftet med denna regel är i) att undanröja hinder för internationella erkännanden av elektroniska handelsdokument, samtidigt som regeln ii) inte ska påverka internationella privaträttsliga regler. Regeln har diskuterats vid ett flertal tillfällen, bl.a. vid Kommissionens 45:e session (A/67/17, para. 83). Farhågorna var å ena sidan att denna regel skulle stå i konflikt med, eller verka parallellt med, reglerna i internationell privaträtt, och å andra sidan en risk för minskad effektivitet och genomslag av MLETR internationellt.³² Artikel 19 kan troligtvis ses som en signal, snarare än en regel som ska få faktisk rättsverkan, särskilt då det klart uttalas i motiven till MLETR att regeln inte ska påverka vare sig nationell substantiell rätt eller internationell privaträtt.³³ I ett brittiskt perspektiv pågår ett lagstiftningsarbete rörande relationen mellan internationell privaträtt och icke-diskrimineringsregeln i artikel 19 i MLETR, se närmare i kapitel 3.5.2 och 4.2.5.

I skrivande stund görs bedömningen att det i ett svenskt perspektiv visserligen saknas starka rättsliga skäl för en implementering av en icke-diskrimineringsregel i 10 a § skuldebrevslagen, men den samlade bedömningen är, trots detta, att artikel 19 i MLETR bör implementeras, inte minst av internationella harmoniseringsskäl. Se närmare kapitel 4.2.5.

Föreslagna bestämmelser i 10 a § skuldebrevslagen är, som nämnts i det föregående, även gällande för elektronisk växel, elektronisk check och elektroniska konossement enligt en ändring av 2 § växellagen, 2 § checklagen och 13 kap. 42 § sjölagen. Skrivningarna i första och andra meningen i dessa ändringar är identiska med varandra med avseende på innebörd, och består, i skrivningens första mening, av att fastställa att samtliga regler som gäller för växel, check och konossement i fysisk form även ska gälla för elektronisk växel, elektronisk check och elektroniska konossement. Denna skrivning är en implementering av artikel 7 i MLETR. I andra meningen i samtliga skrivningar hänvisas till 10 a § skuldebrevslagen. Den rättsliga innebörden av dessa ändringar är att elektronisk växel, elektronisk check och elektroniska konossement därmed

³² Se förklarande not till artikel 19, (p. 182). "However, different views were expressed on how to achieve that goal. On the one hand, there was the desire not to displace existing private international law rules and to avoid the creation of a dual regime applying a special set of conflict of laws provisions for electronic transferable records. On the other hand, there was awareness of the importance of dealing adequately with aspects relating to the international use of the Model Law for its success and expression of the desire to promote its cross-border application regardless of the number of enactments."

³³ Se förklarande not till artikel 19, (p. 187) "Paragraph 2 reflects the understanding that the Model Law should not displace existing private international law applicable to transferable documents or instruments, which is considered substantive law for the purposes of the Model Law (see above, para. 22). The introduction of a special set of private international law provisions for electronic transferable records would lead to a dual private international law regime, which is not desirable." och (p. 188) "Since paragraph 1 refers only to non-discrimination, while paragraph 2 relates to private international law, the two paragraphs operate on different levels and do not conflict with each other." samt förklarande not till artikel 1, (p. 22) "Paragraph 2 sets forth the general principle that the Model Law does not affect substantive law, including rules of private international law, applicable to transferable documents or instruments. Hence, the same substantive law applies to a transferable document or instrument and to the electronic transferable record containing the same information as that transferable document or instrument. That general principle applies to each step of the life cycle of an electronic transferable record."

har tydligt rättsligt stöd för att utgöra ett original (a) samt att detta original har lagstöd för förfogande genom att etablera tillförlitlig metod för exklusiv kontroll (b och c). Även reglerna om konvertering (d) och icke-diskriminering e) är tillämpliga på elektronisk växel, elektronisk check och elektroniska konossement. Utöver detta har det i 2 § växellagen och i 2 § checklagen även föreslagits en skrivning som implementerar artikel 9 i MLETR. Skrivningen berör tillåtligheten av *elektronisk signatur* och anger att en underskrift får framställas på elektronisk eller mekanisk väg. Terminologiskt stämmer denna formulering med motsvarande regel i 13 kap. 46 § tredje stycket andra meningen sjölagen, som i detta sammanhang redan implementerat artikel 9 i MLETR. Samtliga principer (nyckelfunktioner) som ges uttryck för i MLETR är därmed implementerade och gäller för elektroniska skuldebrev, elektroniska växlar, elektroniska checkar och elektroniska konossement.

Det främsta syftet med föreliggande lagförslag är således att möjliggöra en likabehandling av elektroniska handelsdokument och att tillämpningen av reglerna i största möjliga mån ska vara tydliga i relation till rättstillämpare (domstolar, myndigheter och andra aktörer). Den samlade bedömningen är att utredningens förslag är i god överensstämmelse med MLETR, övriga studerade nationella initiativ samt med svensk befintlig lagstiftning och praxis på området. I nästföljande kapitel 3.2 - 3.3 följer en närmare beskrivning av lagförslagets innebörd i de lagar som direkt berörs av lagförslaget samt en närmare beskrivning av hur övrig civilrättslig lagstiftning berörs.

3.2 Närmare om lagförslagets innebörd i skuldebrevslagen, växellagen, checklagen och sjölagen

3.2.1 Skuldebrevslagen

Införande av ny 10 a § i skuldebrevslagen kommer att få genomslag i en lång rad olika regler i skuldebrevslagen. Den analoga rättstillämpningen av skuldebrevslagen är utöver detta omfattande. Den analoga rättstillämpningen avser dock främst reglerna om enkla skuldebrev men i detta sammanhang sträcker sig den analoga rättstillämpningen även till löpande handlingar, som växel, check och konossement, se kapitel 4.2.2.3.

I skuldebrevslagen 10 § anges att vad som gäller för överlåtelse, även gäller vid *pantsättning* vilket innebär att 10 a § även får genomslag på panträttens område.³⁴ En pantsättning av ett elektroniskt löpande skuldebrev får med andra ord sakrättslig verkan genom att pantsättarens förfogande övergår till panthavaren. Detta kommer, genom införande av 10 a § i skuldebrevslagen, att ske genom att pantsättarens exklusiva kontroll över det elektroniska skuldebrevet avskärs i tillräcklig grad med hänsyn till de krav som fastställs i 10 a § skuldebrevslagen.

Syftet med lagändringen är att rättsläget rörande löpande skuldebrev, i allt övrigt än att uppnå teknikneutralitet mellan löpande skuldebrev i pappersform och elektronisk form, ska vara oförändrat.

Nedan följer en systematisk sammanställning av de regler i skuldebrevslagen som direkt påverkas av lagförslaget, dvs. 12, 13, 14, 15, 18, 19, 21 och 22 §§ samt en kortfattad efterföljande kommentar till varje lagrum.

I 12 § skuldebrevslagen återfinns en regel som behandlar en viss aspekt av ändring av status av skuldebrev, nämligen följderna av att ett innehavarskuldebrev förses med påskrift om att det ska gälla såsom ställt till viss person eller till viss man eller order.³⁵ I detta sammanhang ger regeln (tillsammans med flera andra regler i skuldebrevslagen) uttryck för rättsverkan av löpande skuldebrev genom att de utgör ett original, och särskilt genom uttrycket ”*gälla i innehavarens hand*”. Genom införande av ny 10 a § innebär det att även elektroniska skuldebrev anses möjliga att utgöra ett original och därmed även göras gällande i innehavarens hand med samma rättsverkan som ett löpande skuldebrev i pappersform, under förutsättning att innehavaren har tillräcklig exklusiv kontroll över det elektroniska skuldebrevet.

I 13 § första stycket anges att den som har ett innehavarskuldebrev i handen förmodas äga rätt att göra fordringen gällande.³⁶ Uttrycket ”*i händer*” anknyter i sammanhanget till ett allmänt

³⁴ 10 § skuldebrevslagen, ”Vad i denna lag sägs om överlåtelse av skuldebrev gälle ock i fråga om pantsättning av dylik handling.”

³⁵ 12 § skuldebrevslagen, ”Tecknas å skuldebrev som är ställt till innehavaren påskrift, enligt vilken det skall gälla såsom ställt till viss man eller till viss man eller order, vare utan hinder därav skuldebrevet gällande i innehavarens hand, där ej påskriften var gjord av gäldenären, eller av skuldebrevet framgår att den var tillkommen med hans samtycke.”

³⁶ 13 § skuldebrevslagen, ”Är skuldebrev ställt till innehavaren, skall den som har det *i händer* [författarens kursivering] förmodas äga rätt att göra fordringen gällande. Är skuldebrev ställt till viss man eller order, och *innehaves* [författarens

besittningsbegrepp. Andra stycket första meningen berör betalningslegitimation för skuldebrev ställt till viss man eller order och där uttrycket "*innehaves*" även här anknyter till ett allmänt besittningsbegrepp vilket i detta fall innebär att någon annan än den till vilken skuldebrevet är ställt har exklusiv kontroll över orderskuldebrevet (förfogandelegitimation) och därmed presumeras äga rätt att göra fordringen gällande. Genom införande av ny 10 a § innebär det att även elektroniska skuldebrev anses möjliga att ha denna presumtionsverkan om innehavaren har tillräcklig exklusiv kontroll över det elektroniska skuldebrevet. Detsamma gäller andra styckets andra meningen som berör in-tecknat skuldebrev, där innehavaren av skuldebrevet presumeras ha rätt att förfoga över skuldebrevet under angivna förutsättningar. Detta gäller, genom införande av ny 10 a §, även elektroniska skuldebrev.

Regeln i 14 § skuldebrevslagen berör förutsättningar för att löpande skuldebrev ska kunna godtrosförvärfas. I första stycket anges att den som förvärvat och kommit i besittning av ett innehavarskuldebrev som någon hade i händer under visa förutsättningar ändå är ansedd för rätt borgenär.³⁷ Uttrycket "*i händer*" anknyter i sammanhanget även här till uttrycket "besittning" som även uttryckligen anges i 15, 19 och 22 §§ skuldebrevslagen. Genom införande av ny 10 a § innebär det att även elektroniska skuldebrev anses möjliga att godtrosförvärva enligt 14 § skuldebrevslagen under förutsättning att överlåtare och förvärvare har möjlighet till tillräcklig exklusiv kontroll över det elektroniska skuldebrevet.

15 § skuldebrevslagen berör vilka invändningar som är extingibla eller negotiabla, dvs. vilka invändningar som kan göras gällande mot en godtroende förvärvare av ett löpande skuldebrev eller inte. I första stycket anges att om någon, efter överlåtelse, i god tro har kommit i *besittning* av ett löpande skuldebrev, kan vissa uppräknade (ej uttömmande) invändningar inte göras gällande mot den nye borgenären.³⁸ Genom införande av 10 a § innebär det att även elektroniska skuldebrev anses kunna tillämpa reglerna om extingibla och negotiabla invändningar i 15 § skuldebrevslagen om en överlåtare och förvärvare har möjlighet till tillräcklig exklusiv kontroll över det elektroniska skuldebrevet.

18 § skuldebrevslagen berör frågan om kvittning av löpande skuldebrev.³⁹ I första stycket uppställs vissa krav för att gäldenären ska kunna göra tidigare borgenärs genfordran gällande.

kursivering] det av annan än den till vilken det är ställt, skall ock den som har det i händer förmodas äga rätt att göra fordringen gällande, där han till stöd för sin rätt förmår åberopa lydelsen av sammanhängande, till honom fortgående skriftliga överlåtelser, även om någon av dem är ställd till innehavaren eller tecknad in blanco. Är skuldebrevet in-tecknat, och *innehaves* [författarens kursivering] det av den in-tecknade egendomens ägare, skall denne förmodas äga rätt att förfoga över skuldebrevet, ändå att han ej förmår åberopa skriftlig överlåtelse från den som, såvitt handlingen utvisar, näst före honom var dess rätte innehavare."

³⁷ 14 § skuldebrevslagen, "Har skuldebrev som är ställt till innehavaren blivit av någon som hade det *i händer* [författarens kursivering] överlåtet och kommit i förvärvarens *besittning* [författarens kursivering]; finnes sedan att överlåtaren var i konkurs eller att han ej var rätte borgenären eller behörig att å dennes vägnar *förfoga* [författarens kursivering] över skuldebrevet, vare nye innehavaren ändock ansedd för rätt borgenär, utan så är att han visste att den andre ej ägde överlåta handlingen, eller han åsidosatt den aktsamhet som, efter omständigheterna, skäligen bort iakttagas. I fråga om skuldebrev ställt till viss man eller order vare lag samma, där överlåtelserna var verkställda av den som enligt 13 § skulle förmodas äga rätt att göra fordringen gällande, eller av någon som skäligen kunde hållas för denne eller antagas vara berättigad att handla å hans vägnar. Huruvida tidigare överlåtelse är äkta och i övrigt giltig, vare förvärvaren ej pliktig att pröva, med mindre särskild anledning därtill föreligger."

³⁸ 15 § skuldebrevslagen, "Har någon, efter överlåtelse, i god tro kommit i *besittning* [författarens kursivering] av löpande skuldebrev, må ej mot nye borgenären göras gällande: att skuldebrevet är ogiltigt på grund av tvång som avses i 29 § lagen om avtal eller på grund av svek eller annat förhållande som avses i 30-33 §§ sagda lag; att betingat vederlag ej tillgodokommit gäldenären, eller att i övrigt det rättsförhållande som föranlett skuldebrevets utfärdande medför rätt till jäv; ej heller att, innan överlåtelserna skett, skuldförhållandet upphört eller förändrats genom betalning, avtal, kvittning, uppsägning eller dom. Ej må nye borgenären anses hava varit i god tro, där han kände omständighet varå invändningen grundas, eller hade skäligen anledning till misstanke därom. Har angående betalning, uppsägning eller annan omständighet som här förut är nämnd å skuldebrevet tecknats påskrift som ej lätteligen kunnat avlägsnas, men har detta likväl skett, må, ändå att nye borgenären var i god tro, den omständighet varom fråga är göras gällande. I fråga om invändning att löpande skuldebrev tillkommit för skens skull, eller att det utan undertecknarens vilja kommit ur dennes besittning, är stadgat i lagen om avtal."

³⁹ 18 § skuldebrevslagen, "Har skuldebrevet genom överlåtelse kommit *i ny borgenärs hand* [författarens kursivering], och äger gäldenären hos tidigare borgenär genfordran, må den ej göras kvittningsvis gällande, med mindre dess indrivande skulle äventyras genom kvittningsrättens upphörande och nye borgenären uppenbarligen insåg detta då skuldebrevet

Ett besittningstagande av förvärvaren förutsätts genom uttrycket ”*kommit i ny borgenärs hand*”. Genom införande av 10 a § innebär det i sammanhanget att även elektroniska skuldebrev anses kunna tillämpa reglerna om kvittning i 18 § skuldebrevslagen om den nye borgenären har tillräcklig exklusiv kontroll över det elektroniska skuldebrevet.

19 § skuldebrevslagen berör frågan om formell passiv betalningslegitimation för löpande skuldebrev. I första stycket, som berör innehavarskuldebrev, anges ett besittningskrav.⁴⁰ Uttrycket ”*besittning*” förekommer även i 14, 15 och 22 §§ skuldebrevslagen, och genom införande av 10 a § innebär det i sammanhanget att även elektroniska skuldebrev anses kunna tillämpa reglerna om betalningslegitimation för innehavarskuldebrev om innehavaren har tillräcklig exklusiv kontroll över det elektroniska skuldebrevet.

I 21 §, första meningen anges att gäldenären ej är pliktig att infria löpande skuldebrev utan att det till honom återställs.⁴¹ Uttrycket ”*återställs*” anknyter i sammanhanget både till föreställningen om en originalhandling (se 12 §), och att återställandet förutsätter ett överlämnande, dvs. en besittningsövergång. Även tredje meningen ger uttryck för originalitetskrav genom angivande att vid uppsägning av ett skuldebrev ska detta tecknas på handlingen om gäldenären begär det. Genom införande av 10 a § innebär det att även elektroniska skuldebrev anses kunna tillämpa reglerna om både återställande och anteckning vid uppsägning av skuldebrev enligt 21 § skuldebrevslagen under förutsättning att 10 a § är uppfylld, dvs. att innehavarens återställande innebär en förlust av exklusiv kontroll över det elektroniska skuldebrevet.

22 § skuldebrevslagen berör frågan om borgenärsskydd vid förvärvad äganderätt av löpande skuldebrev. I första stycket anges att det krävs en besittningsförändring av det löpande skuldebrevet för att en förvärvare ska få skydd från överlåtarens borgenärer.⁴² Uttrycket ”*besittning*” förekommer även i 14, 15 och 19 §§ skuldebrevslagen och genom införande av 10 a § innebär det att även elektroniska skuldebrev anses kunna tillämpa reglerna om borgenärsskydd vid förvärvad äganderätt av löpande skuldebrev i 22 § skuldebrevslagen. En förutsättning är att kraven i 10 a § är uppfyllda, dvs. att överlåtarens exklusiva kontroll över det elektroniska skuldebrevet blir tillräckligt avskuren till förmån för förvärvaren.

Förslagets regler om *konvertering* i 10 a § andra och tredje stycket skuldebrevslagen har ingen motsvarighet i befintliga regler i skuldebrevslagen, då denna situation, med avseende på skuldebrev i pappersform, bedöms enligt

kom i hans hand. Grundar sig genfordringen på det rättsförhållande som föranlett skuldebrevets utfärdande, gälle vad i 15 § är stadgat om jäv på grund av sådant förhållande.”

⁴⁰ 19 § skuldebrevslagen, ”Har skuldebrev som är ställt till innehavaren infriats hos den som hade det i *besittning* [författarens kursivering], och visar sig sedan att han var i konkurs eller att han icke var rätte borgenären eller behörig att å dennes vägnar uppbära beloppet, vare betalningen ändock gill, utan så är att gäldenären visste att beloppet kom i orätta händer eller åsidosatt den aktsamhet som, efter omständigheterna, skäligen bort iakttagas. I fråga om skuldebrev till viss man eller order vare lag samma, där betalningen uppbars av den som enligt 13 § skulle förmodas äga rätt att göra fordringen gällande, eller av någon som skäligen kunde hållas för denne eller antagas vara berättigad att handla å hans vägnar. Huruvida överlåtelse som åberopas av innehavaren är äkta och i övrigt giltig, vare gäldenären ej pliktig att pröva, med mindre särskild anledning därtill föreligger.”

⁴¹ 21 § skuldebrevslagen, ”Ej vare gäldenären pliktig att infria löpande skuldebrev utan att det till honom *återställs* [författarens kursivering]; och give borgenären honom särskilt kvitto, där sådant påfordras. I fråga om betalning av ränta eller avbetalning å huvudstolen äge gäldenären kräva att särskilt kvitto lämnas och anteckning göres å skuldebrevet; dock må anteckning om räntebetalning eller om sådan avbetalning som enligt skuldebrevet skall ske å däri angiven tid ej krävas, där betalningen erlägges till den som, enligt vad av skuldebrevet framgår, var dess förste innehavare eller, gäldenären vederligen, senare därå tecknats såsom borgenär. Uppsägning av skuldebrevet varde på gäldenärens begäran tecknad å handlingen.”

⁴² 22 § skuldebrevslagen, ”En överlåtelse av ett löpande skuldebrev gäller mot överlåtarens borgenärer endast om den till vilken överlåtelsen skett har fått handlingen i sin *besittning* [författarens kursivering]. Om ett kreditinstitut eller ett värdepappersinstitut säljer eller pantsätter ett löpande skuldebrev, gäller försäljningen eller pantsättningen mot institutets borgenärer, även om skuldebrevet lämnas kvar för förvaring hos institutet eller någon annan för dess räkning.”

allmänna fordringsrättsliga principer. Det föreligger därmed rättsliga skäl för införande av regeln om konvertering i andra och tredje stycket i 10 a § i enlighet med artikel 17 och 18 MLETR, särskilt då denna regel inte bedöms stå i strid med allmänna fordringsrättsliga principer, se närmare kapitel 4.2.4. Förslagets regler om *icke-diskriminering* i 10 a § femte stycket saknar också motsvarighet i befintliga regler i skuldebrevslagen varvid det finns skäl för implementering i enlighet med artikel 19 i MLETR, se närmare i kapitel 4.2.5.

Efter införande av 10 a § i skuldebrevslagen är den samlade bedömningen att rättslig teknikneutralitet mellan löpande skuldebrev i pappersform och löpande skuldebrev i elektronisk form skapats samtidigt som rättsläget rörande löpande skuldebrev i övrigt, i största möjliga mån, förblir oförändrat.

3.2.2 Væxellagen

Föreslagen ändring av 2 § væxellagen hänvisar till ny 10 a § i skuldebrevslagen och tydliggör dels att alla regler som berör væxel, även gäller för elektronisk væxel, att de närmare reglerna om tillräcklig exklusiv kontroll, konvertering och icke-diskriminering i 10 a § skuldebrevslagen även gäller för elektronisk væxel. Utöver detta tydliggörs även att en signatur kan ske elektroniskt. Den nya regeln i skuldebrevslagen får därmed genomslag även i væxellagen, både genom analog rättstillämpning av skuldebrevslagen och genom direkt lagstöd i væxellagen. Ändringen får även genomslag vid pantsättning av væxel, se närmare kapitel 4.2.2.3. Då væxellagen utfärdades 1932 var den en implementering av Nationernas förbunds *Convention Providing a Uniform Law for Bills of Exchange and Promissory Notes* (væxelkonventionen) från 1930. Även om den svenska implementeringen i stora drag är en direkt översättning av konventionens Annex I, anses ändå, enligt allmänna tolkningsprinciper, att væxellagen ska tolkas i ljuset av væxelkonventionen.⁴³ Terminologin i den svenska væxellagen och væxelkonventionens är dock i vissa fall inte konsekvent, vilket förtydligas i det följande.

Syftet med lagändringsförslaget är att rättsläget rörande væxel, i allt övrigt än att uppnå teknikneutralitet mellan væxel i pappersform och elektronisk form, ska vara oförändrat.

Nedan följer en systematisk sammanställning av de regler i væxellagen som direkt påverkas av lagförslaget, dvs. 11, 16, 21, 39 och 68 §§ samt en kortfattad efterföljande kommentar till varje lagrum.

Regeln i 11 § första stycket væxellagen är en av flera regler som bidrar till att væxeln är ett dokument som lätt kan omsättas (indossament).⁴⁴ Denna regel ger med andra ord uttryck för att

⁴³ En *konventionskonform* tolkning, eller annorlunda uttryckt, en konventionsvänlig tolkning är dock inte lagfäst i svensk rätt utan anses utgöra en allmän tolkningsprincip. Se bl.a. Prop. 1993/94:117 s. 12, 37; prop. 2017/18:186 s. 86.

⁴⁴ 11 § væxellagen: "Væxel må, ändå att den ej är uttryckligen ställd till order, medelst påskrift överlåtas till annan (indossatarie). Har utställare i væxeln insatt orden "icke till order" eller motsvarande uttryck, må den ej överlåtas i annan

en växel i egenskap av *original* ger rättsverkan som regleras i 15 § 2 st., 16 § och 17 §. Föreslagen ändring av 2 § växellagen innebär att även elektroniska växlar anses möjliga att utgöra ett original och därmed även göras gällande i innehavarens hand med samma rättsverkan som en växel i pappersform, under förutsättning att innehavaren har tillräcklig exklusiv kontroll över den elektroniska växeln. Motsvarande regel i växelkonventionen Annex I, med liknande innehåll, är artikel 11.⁴⁵

I 16 § första stycket växellagen regleras vilka krav som ställs för att någon ska kunna anses som rätt innehavare av en växel.⁴⁶ Uttrycket "*den som har det i händer*" anknyter i sammanhanget till ett allmänt besittningsbegrepp och innebär översiktligt att den som har exklusiv kontroll över växeln presumeras äga rätt att göra den gällande. Andra stycket berör situationen då en växel förkommit, samt innehavarens skyldighet att lämna växeln ifrån sig vid ond tro eller grov vårdslöshet (extingtivt godtrosvärv). Uttrycket "*lämna ifrån sig*" anknyter även här till ett allmänt besittningsbegrepp och innebär i detta fall att innehavare måste ha fått besittning av växeln för att kunna göra ett extingtivt godtrosvärv. Föreslagen ändring av 2 § växellagen innebär att även elektronisk växel anses möjliga att ha både en presumtionsverkan enligt första meningen och vara möjliga att godtrosvärva enligt andra stycket under förutsättning att innehavaren har tillräcklig exklusiv kontroll över den elektroniska växeln. Motsvarande regel i växelkonventionen, Annex I, är artikel 16, där uttrycken "*possessor*" och "*dispossessed*" motsvaras av de svenska uttrycken "*den som har i händer*" samt "*lämna ifrån sig*".⁴⁷ Det saknas skäl att tolka dessa båda uttryck på något annat vis än att de båda anknyter, som nämnts ovan, till ett allmänt besittningsbegrepp.

I 21 § växellagen anges att den som innehar växeln är också den som har rätt att visa upp växeln för accept. Uttrycket "*i händer*" anknyter till ett allmänt besittningsbegrepp och innebär i detta fall att innehavaren måste vara i besittning av växeln för att visa upp den för accept.⁴⁸ Föreslagen ändring av 2 § växellagen innebär att även elektroniska växel kan innehas med denna innebörd om innehavaren har tillräcklig exklusiv kontroll över den elektroniska växeln. Regeln motsvaras av artikel 21 i växelkonventionen, Annex I och även i detta fall motsvaras det svenska uttrycket "*i händer*" av uttrycket "*possession*".⁴⁹ Det saknas även i detta fall skäl att tolka dessa båda uttryck på något annat vis än att de båda anknyter, som nämnts ovan, till ett allmänt besittningsbegrepp.

form eller med annan verkan än som i allmänhet gäller i fråga om överlåtelse av fordran. Växel må överlåtas även till växelbetalaren, vare sig denne godkännt växeln eller icke, till utställaren eller till annan växelgäldenär. Dessa äge ånyo överlåta växeln."

⁴⁵ Artikel 11, *Annex I, växelkonventionen*: "Every bill of exchange, even if not expressly drawn to order, may be transferred by means of endorsement. When the drawer has inserted in a bill of exchange the words "not to order" or an equivalent expression, the instrument can only be transferred according to the form, and with the effects of an ordinary assignment. The bill may be endorsed even in favour of the drawee, whether he has accepted or not, or of the drawer, or of any other party to the bill. These persons may re-endorse the bill."

⁴⁶ 16 § växellagen, "Den, som har växel i händer [författarens kursivering], skall anses som rätt innehavare av densamma, så framt han styrker sin rätt till växeln genom en oavbruten följd av överlåtelsen, även om den sista är in blanco. Utstrukna överlåtelser varde härvid betraktade såsom ej förefintliga. Följer å en överlåtelse in blanco annan överlåtelse, skall den, som undertecknat den senare, anses hava förvärvat växeln genom överlåtelsen in blanco. Har växel för någon förkommit, på vad sätt det vara må, vare dock innehavaren, där han styrker sin rätt till växeln på sätt i första stycket sägs, icke pliktig att lämna växeln ifrån sig [författarens kursivering], med mindre han vid växelns förvärvande var i ond tro eller förfor med grov vårdslöshet."

⁴⁷ Artikel 16, *Annex I, växelkonventionen*: "The *possessor* [författarens kursivering] of a bill of exchange is deemed to be the lawful holder if he establishes his title to the bill through an uninterrupted series of endorsements, even if the last endorsement is in blank. In this connection, cancelled endorsements are deemed not to be written (*non écrite*). When an endorsement in blank is followed by another endorsement, the person who signed this last endorsement is deemed to have acquired the bill by the endorsement in blank. Where a person has been *dispossessed* [författarens kursivering] of a bill of exchange, in any manner whatsoever, the holder who establishes his right thereto in the manner mentioned in the preceding paragraph is not bound to give up the bill unless he has acquired it in bad faith, or up-less in acquiring it he has been guilty of gross negligence."

⁴⁸ 21 § växellagen, "Växelinnehavare, så ock den, som allenast har växel i händer [författarens kursivering], vare intill växelns förfallodag berättigad att för växelbetalaren å hans boningsort uppvisa växeln till godkännande."

⁴⁹ Artikel 21, *Annex I, växelkonventionen*: "Until maturity, a bill of exchange may be presented to the drawee for acceptance at his domicile, either by the holder or by a person who is merely in *possession* [författarens kursivering] of the bill."

I 39 § första stycket växellagen reglerar växelbetalarens (trassatens) rätt att få växeln utlämnad till honom vid full betalning.⁵⁰ Uttrycket "*utlämnad*" anknyter även i detta sammanhang till ett allmänt besittningsbegrepp där remittentens (betalningsmottagarens) besittning övergår till trassaten (växelbetalaren).⁵¹ Föreslagen ändring av 2 § växellagen innebär att elektroniska växlar anses möjliga att förekomma i original och därmed kunna utlämnas vid full betalning under förutsättning att förutsättningarna i 10 a § skuldebrevslagen är uppfyllda, dvs. att mottagaren genom utlämnandet får tillräcklig exklusiv kontroll över den elektroniska växeln. Regeln motsvaras av artikel 39 i växelkonventionen, Annex I men det svenska uttrycket "*utlämnad*" motsvaras av det engelska "*giver*", vilket, även om terminologin och den språkliga systematiken i den svenska implementeringen inte är lika direkt, borde även i detta sammanhang motsvara en anknytning till innebörden av ett allmänt besittningsbegrepp.⁵²

I 68 § växellagen behandlas frågan om växelkopior. Uttrycket "*utlämna*" anknyter även i detta sammanhang till ett allmänt besittningsbegrepp.⁵³ Föreslagen ändring av 2 § växellagen innebär att elektronisk växel anses möjliga att förekomma i original och därmed kunna utlämnas under förutsättning att förutsättningarna i 10 a § skuldebrevslagen är uppfyllda, dvs. att mottagaren genom utlämnandet får tillräcklig exklusiv kontroll över den elektroniska växeln. Motsvarigheten till denna regel återfinns i artikel 68 i Annex I, växelkonventionen där det svenska uttrycket "*utlämna*" motsvaras av "*hand over*".⁵⁴ I den engelskspråkiga förlagan anges även uttrycket "*the person in possession of the original document*" vilket i den svenska implementeringen enbart anges som "*originalväxel*". Det torde dock även i detta fall saknas skäl för att tolka dessa språkliga skillnader på något annat vis än att de båda anknyter, som nämnts ovan, till innebörden av ett allmänt besittningsbegrepp.

Ändringsförslaget i 2 § växellagen innebär att 10 a § i skuldebrevslagen i sin helhet är tillämplig även med avseende på växel. Det innebär även att reglerna om *konvertering* i 10 a § andra och tredje stycket är tillämplig på elektroniska växlar samt reglerna om *icke-diskriminering* i femte stycket 10 a § skuldebrevslagen.

Efter ändring av 2 § växellagen är den samlade bedömningen att rättslig teknikneutralitet mellan växel i pappersform och växel elektronisk form skapats

⁵⁰ 39 § växellagen, "Då växel infrias, varde, där växelbetalaren det äskar, växeln *utlämnad* [författarens kursivering] till honom med därå av innehavaren tecknat kvitto. Växelinnehavare må ej vägra att mottaga betalning, som täcker allenast en del av växelsumman. Sker sådan betalning, skall, om växelbetalaren det begär, anteckning därom göras å växeln och särskilt kvitto lämnas."

⁵¹ 39 § växellagen, "Då växel infrias, varde, där växelbetalaren det äskar, växeln *utlämnad* [författarens kursivering] till honom med därå av innehavaren tecknat kvitto. Växelinnehavare må ej vägra att *mottaga* [författarens kursivering] betalning, som täcker allenast en del av växelsumman. Sker sådan betalning, skall, om växelbetalaren det begär, anteckning därom göras å växeln och särskilt kvitto lämnas."

⁵² Artikel 39, Annex I, *växelkonventionen*: "The *giver* [författarens kursivering] of an "aval" is bound in the same manner as the person for whom he has become guarantor. His undertaking is valid even when the liability which he has guaranteed is inoperative for any reason other than defect of form. He has, when he pays a bill of exchange, the rights arising out of the bill of exchange against the person guaranteed and against those who are liable to the latter on the bill of exchange."

⁵³ 68 § växellagen, "Å avskrift av växel skall angivas, hos vem originalväxeln finnes. Denne vare pliktig att utlämna växeln till rätte innehavaren av avskriften. Vägras utlämnandet, äge avskriftens innehavare ej mot dem, som å avskriften tecknat överlåtelse eller växelborgen, väcka återgångskrav, innan medels protest ådagalagts, att originalväxeln icke blivit på begäran till honom *utlämnad* [författarens kursivering]. Där å originalväxel, efter överlåtelse, som tecknats näst före avskriftens tillkomst, anbragts orden "hädanefter överlåtelse allenast å avskrift" eller motsvarande uttryck, vare överlåtelse, som därefter tecknas å originalväxeln, utan verkan."

⁵⁴ Artikel 68, Annex I, *växelkonventionen*: "A copy must specify the *person in possession of the original instrument* [författarens kursivering]. The latter is bound to *hand over* [författarens kursivering] the said instrument to the lawful holder of the copy. If he refuses, the holder may not exercise his right of recourse against the persons who have endorsed the copy or guaranteed it by aval until he has had a protest drawn up specifying that the original has not been given up to him on his demand. Where the original instrument, after the last endorsement before the making of the copy contains a clause "commencing from here an endorsement is only valid if made on the copy" or some equivalent formula, a subsequent endorsement on the original is null and void."

samtidigt som rättsläget rörande växel i övrigt förblir oförändrat i största möjliga mån.

3.2.3 Checklagen

Föreslagen ändring av 2 § checklagen hänvisar till ny 10 a § i skuldebrevslagen och tydliggör dels att alla regler som berör check, även gäller för elektronisk check, att reglerna om tillräcklig exklusiv kontroll, konvertering och icke-diskriminering i 10 a § skuldebrevslagen även gäller för elektronisk check. Utöver detta tydliggörs även att en signatur kan ske elektroniskt. Den nya regeln i skuldebrevslagen får därmed genomslag även i checklagen, både genom analog rättstillämpning av skuldebrevslagen och med direkt lagstöd i checklagen. Ändringen får även genomslag för pantsättning av check, se kapitel 4.2.2.3.

Syftet med lagändringsförslaget är att rättsläget rörande check, i allt övrigt än att uppnå teknikneutralitet mellan check i pappersform och elektronisk form, ska vara oförändrat.

Nedan följer en systematisk sammanställning av de regler i checklagen som direkt påverkas av lagförslaget, dvs. 14, 19 och 21 §§ samt en kortfattad efterföljande kommentar till varje lagrum.

Regeln i 14 § första stycket checklagen är en av flera regler som bidrar till att checken är ett dokument som lätt kan omsättas (indossament).⁵⁵ Denna regel ger med andra ord uttryck för att checken som *original* ger rättsverkan i 18, 19, 20, 21 och 22 §§. Föreslagen ändring av 2 § checklagen innebär att även elektroniska checkar anses möjliga att utgöra ett original och därmed även göras gällande i innehavarens hand med samma rättsverkan som en check i pappersform, under förutsättning att innehavaren har tillräcklig exklusiv kontroll över den elektroniska checken.

I 19 § checklagen berörs frågan om rätt innehavare av en check. Uttrycket "*den som har det i händer*" anknyter i sammanhanget till ett allmänt besittningsbegrepp och innebär kortfattat att den som har exklusiv kontroll över checken presumeras äga rätt att göra den gällande.⁵⁶ Föreslagen ändring av 2 § checklagen innebär att även elektroniska checkar anses möjliga att ha en presumtionsverkan under förutsättning att innehavaren har tillräcklig exklusiv kontroll över checken.

⁵⁵ 14 § checklagen, "Check, som är ställd till viss man, med eller utan uttryckligt angivande av att den gäller "till order", må medelst påskrift överlätas till annan (indossatarie). Check, som är ställd till viss man med tillägg av orden "icke till order" eller motsvarande uttryck, må ej överlätas i annan form eller med annan verkan än som i allmänhet gäller i fråga om överlåtelse av fordran. Check må överlätas även till utställaren eller till tidigare överlåtare eller till någon, som å checken tecknat borgen. Sådan innehavare äge ånyo överlåta checken."

⁵⁶ 19 § checklagen, "Har någon *i händer* [författarens kursivering] en check, som enligt 14 § första stycket gäller till order, skall han anses som rätt innehavare av checken, så framt han styrker sin rätt till denna genom en oavbruten följd av överlåtelser, även om den sista är in blanco. Utstrukna överlåtelser varde härvid betraktade såsom ej förefintliga. Följer å en överlåtelse in blanco annan överlåtelse, skall den, som undertecknat den senare, anses hava förvärvat checken genom överlåtelser in blanco."

I 21 § checklagen berörs situationen då en check förkommit, och innehavarens skyldighet att lämna växeln ifrån sig vid ond tro eller grov vårdslöshet (extingtivt godtrosförvärv).⁵⁷ Uttrycket "*lämna ifrån sig*" anknyter även här till ett allmänt besittningsbegrepp och innebär i detta fall att innehavare måste ha fått besittning av checken för att kunna göra ett extingtivt godtrosförvärv. Föreslagen ändring av 2 § checklagen innebär att även elektroniska checkar anses möjliga att godtrosförvärva under förutsättning att innehavaren har tillräcklig exklusiv kontroll över checken.

Ändringsförslaget i 2 § checklagen innebär att 10 a § i skuldebrevslagen i sin helhet är tillämplig även med avseende på check. Det innebär även att reglerna om *konvertering* i 10 a § andra och tredje stycket är tillämplig på check samt reglerna om *icke-diskriminering* i femte stycket 10 a § skuldebrevslagen.

Efter ändring av 2 § checklagen är den samlade bedömningen att rättslig teknikneutralitet mellan check i pappersform och elektronisk form skapats samtidigt som rättsläget rörande check i övrigt förblir oförändrat i största möjliga mån.

3.2.4 Sjölagen

Föreslagen ändring av 13 kap. 42 § sjölagen hänvisar till ny 10 a § i skuldebrevslagen och tydliggör att alla regler som avser konossement även är tillämpliga på elektroniska konossement samt att reglerna om tillräcklig exklusiv kontroll, konvertering och icke-diskriminering i 10 a § skuldebrevslagen även gäller för elektroniska konossement. Den nya regeln i skuldebrevslagen får därmed genomslag även i sjölagen, både genom analog rättstillämpning av skuldebrevslagen och med direkt lagstöd i sjölagen. Ändringen får även genomslag med avseende på trampkonossement i 14 kap. 5 § sjölagen, då hänvisningen i andra stycket föreslås ändras till att även omfatta 13 kap. 42 § fjärde stycket sjölagen.⁵⁸ Utöver detta får ändringen även genomslag för pantsättning av konossement, se kapitel 4.2.2.3. Ett behov av implementering av artikel 9 i MLETR i sjölagen saknas, då denna redan är implementerad i 13 kap. 46 § tredje stycket. Även skäl för att införa särskilda regler för elektroniskt konossement utställts i fler än ett exemplar torde saknas, se kapitel 4.2.1.

⁵⁷ 21 § checklagen, "Har check för någon förkommit, på vad sätt det vara må; är checken ställd till innehavaren eller styrker den, som fått checken i händer, sin rätt på sätt i 19 § sägs, vare han ej pliktig att *lämna checken ifrån sig* [författarens kursivering], med mindre han vid dess förvärvande var i ond tro eller förfor med grov vårdslöshet."

⁵⁸ 14 kap. 5 § sjölagen, "Utfärdar bortfraktaren konossement för gods som befordras med fartyget, bestämmer konossementet villkoren för befordringen och utlämnandet av godset när det gäller förhållandet mellan bortfraktaren och tredje man som innehar konossementet. Bestämmelser i befraktningsavtalet som inte har tagits in i konossementet kan inte göras gällande mot tredje man, om inte konossementet hänvisar till dem. Bestämmelserna om konossement i 13 kap. 45 - 57 §§ gäller även konossement som avses i första stycket. När det följer av 13 kap. 3 § att bestämmelserna i kapitlet om transport av styckegods skall tillämpas på konossementet, bestäms bortfraktarens ansvar och rättigheter i förhållande till tredje man med motsvarande tillämpning av reglerna i 13 kap. 4 och 24 - 40 §§."

Syftet med lagändringsförslaget är att rättsläget rörande konossement, i allt övrigt än att uppnå teknikneutralitet mellan konossement i pappersform och elektronisk form, ska vara oförändrat.

Nedan följer en systematisk sammanställning av de regler i sjölagen som direkt påverkas av lagförslaget, dvs. 13 kap. 42, 44, 52, 54 och 56 §§ samt en kortfattad efterföljande kommentar till varje lagrum.

I 13 kap. 42 § andra stycket anges att ett konossement får ställas till viss man, till viss man eller order eller till innehavaren (jmf. 13 § skuldebrevslagen). Den som har ett innehavarkonossement i handen förmodas äga rätt att göra konossementet gällande.⁵⁹ Uttrycket "*innehavare*" anknyter i sammanhanget till ett allmänt besittningsbegrepp och innebär översiktligt att den som har exklusiv kontroll över konossementet presumeras äga rätt att göra detta gällande. Föreslagen ändring av 13 kap. 42 § sjölagen innebär att även elektroniska konossement anses möjliga att innehas vilket är krav enligt 13 kap. 3, 52, 56 och 60 §§ samt 14 kap. 5, 27, 62 och 63 §§.

I 13 kap. 44 § berörs situationen då transportören tagit emot godset varefter avlastaren har rätt att på begäran erhålla ett mottagningskonossement. Om så har skett ska vid begäran ett ombordkonossement utfärdas varefter mottagningskonossementet ska återlämnas.⁶⁰ Uttrycket "*återlämnas*" anknyter även i detta sammanhang till en allmän innebörd av besittningsövergång av konossementet mellan transportör och avlastare. Föreslagen ändring av 13 kap. 42 § sjölagen innebär att även elektroniska konossement anses möjliga att återlämnas, om tillräcklig exklusiv kontroll avskärs överlämnaren.

I 13 kap. 52 § första stycket regleras rätten att få ut godset mot att konossementet företes. I andra stycket berörs situationen då det utfärdats flera konossement. I andra stycket andra meningen anges vad som gäller om godset lämnas ut på annan plats än bestämmelseorten och att övriga exemplar av konossementet då ska återlämnas.⁶¹ Uttrycket "*återlämnas*" anknyter i sammanhanget till en allmän betydelse av besittningsövergång av konossementet mellan transportör och avlastare. Föreslagen ändring av 13 kap. 42 § sjölagen innebär att även elektroniska konossement anses möjliga att återlämnas, om tillräcklig exklusiv kontroll avskärs överlämnaren.

I 13 kap. 54 § berör utlämnande av gods mot konossement där mottagaren har rätt att få ut godset endast om han deponerar konossementet och lämnar kvitto. Sedan allt gods lämnats ut,

⁵⁹ 13 kap. 42 § sjölagen, "Med konossement (bill of lading) förstås ett dokument som 1. utgör bevis om ett avtal om sjötransport och om att transportören har tagit emot eller lastat godset och 2. betecknas med ordet konossement eller innehåller ett åtagande av transportören att lämna ut godset endast mot att dokumentet återställs. Konossement får ställas till viss man, till viss man eller order eller till *innehavaren* [författarens kursivering]. Ett konossement som är ställt till viss man anses som ett orderkonossement, om det inte har gjorts förbehåll mot överlåtelse genom uttrycket "icke till order" eller liknande. Konossementet bestämmer villkoren för godsets transport och utlämnande, när det gäller förhållandet mellan transportören och en *annan innehavare av konossementet* [författarens kursivering] än avsändaren. Bestämmelser i transportavtalet som inte har tagits in i konossementet får inte göras gällande mot en sådan innehavare, om inte konossementet innehåller en hänvisning till dem."

⁶⁰ 13 kap. 44 § sjölagen, "När transportören har tagit emot godset skall han på avlastarens begäran utfärda mottagningskonossement. Sedan godset har lastats skall ombordkonossement utfärdas, om avlastaren begär det. Om mottagningskonossement har utfärdats skall det *återlämnas* [författarens kursivering] när ombordkonossementet utfärdas. Ett mottagningskonossement utgör ett ombordkonossement sedan det på dokumentet har antecknats namnet på det eller de fartyg som godset har lastats i samt tiden för lastningen. Avlastaren har rätt att få särskilda konossement för delar av godset, om det kan ske utan väsentlig olägenhet."

⁶¹ 13 kap. 52 § sjölagen, "Den som förete ett konossement och genom dess innehåll eller, vid orderkonossement, genom en sammanhängande och till honom förtgående följd av överlåtelser (indossament) eller överlåtelse in blanco framträder som rätt innehavare av konossementet, är behörig som mottagare av godset. Om konossementet har utfärdats i flera exemplar är det för utlämnande på bestämmelseorten tillräckligt att mottagaren visar sin behörighet genom att förete ett konossementsexemplar. Lämnas godset ut på en annan plats, måste dessutom övriga exemplar *återlämnas* [författarens kursivering] eller säkerhet ställas för anspråk som innehavare av utelöpande exemplar kan göra gällande mot transportören."

ska konossementet återställas till transportören.⁶² Uttrycket "*deponerar*" och "*återställas*" anknyter även i dessa fall till en allmän betydelse av besittningsövergång av konossementet mellan transportör och mottagare. Föreslagen ändring av 13 kap. 42 § sjölagen innebär att även elektroniska konossement anses möjliga att deponeras och återställas, om tillräcklig exklusiv kontroll avskärs överlämnaren.

I 13 kap. 56 § berörs godtrosförvärv av konossement. I första stycket anges att den som först tar emot ett exemplar i god tro har rätt till godset. I andra stycket anges att en godtroende förvärvare inte är skyldig att lämna ut ett förkommit konossement.⁶³ Uttrycken "*tar emot*" och "*lämna ut*" anknyter även i detta sammanhang till en allmän betydelse av besittningsövergång av konossementet. Föreslagen ändring av 13 kap. 42 § sjölagen innebär att även elektroniska konossement anses möjliga att godtrosförvärvas, om tillräcklig exklusiv kontroll avskärs överlämnaren.

Ändringsförslagen i 13 kap. 42 § och 14 kap. 5 § sjölagen innebär att 10 a § skuldebrevslagen i sin helhet är tillämplig även med avseende på konossement. Det innebär även att reglerna om *konvertering* i 10 a § andra och tredje stycket är tillämpliga på konossement samt reglerna och *icke-diskriminering* i femte stycket 10 a § skuldebrevslagen.

Efter ändring av 13 kap. 42 § och 14 kap. 5 § sjölagen är den samlade bedömningen att rättslig teknikneutralitet mellan konossement i pappersform och elektronisk form skapats samtidigt som rättsläget rörande konossement i övrigt förblir oförändrat i största möjliga mån.

3.3 Närmare om lagförslagets konsekvenser i övrig civilrättslig lagstiftning

Införandet av ny 10 a § i skuldebrevslagen får rättsligt genomslag även i andra regler än skuldebrevslagen, växellagen, checklagen och sjölagen. I ett straffrättsligt perspektiv berörs exempelvis olika förmögenhetsbrott och förverkanderegler genom att termen "besittning" anknyter till en allmän civilrättslig innebörd av begreppet.⁶⁴

Det rättsliga genomslaget av ett införande om nya regler för elektroniska handelsdokument sker dock främst inom det civilrättsliga området. I det följande återges en kortfattad kommentar till de *civilrättsliga* regler som direkt berörs av

⁶² 13 kap. 54 § sjölagen, "Mottagaren har rätt att få ut godset endast om han *deponerar* [författarens kursivering] konossementet och lämnar kvitto allteftersom godset lämnas ut. Sedan allt gods har lämnats ut, skall konossementet med påtecknad kvittering *återställas* [författarens kursivering] till transportören."

⁶³ 13 kap. 56 § sjölagen, "Överläter en konossementsinnehavare konossementsexemplar till flera personer, har den som först *tar emot* [författarens kursivering] ett exemplar i god tro rätt till godset. Om godset har lämnats ut på bestämmelseorten till innehavaren av ett annat exemplar, är denne inte skyldig att lämna ifrån sig vad han redan i god tro har fått ut. Den som i god tro har förvärvat ett order- eller innehavarkonossement är inte skyldig att *lämna ut* [författarens kursivering] konossementet till den för vilken det har förkommit."

⁶⁴ De regler som berörs är 8 kap. 1 § BrB om stöld, 8 kap. 8 § BrB om egenmäktigt förfarande, 10 kap. 1 § BrB om förskingring, 10 kap. 4 § BrB om olovligt förfogande, 10 kap. 8 § BrB om fyndförseelse, 11 kap. 4 § BrB om otillbörligt gynnande av borgenär samt 36 kap. 14 § BrB om förverkande. Se även not 165.

lagförslaget, dvs. 35 § i avtalslagen, 3 § i gåvolagen samt följande regler i utsökningsbalken, 2 kap. 2 §, 4 kap. 18, 19 §§ och 6 kap. 2, 7 §§.

I 35 § avtalslagen behandlas situationen när en löpande handling, utan utställarens vilja, kommit ur dennes besittning och därefter överläts till en godtroende förvärvare.⁶⁵ En godtroende förvärvare har i detta fall aktivlegitimation och kan således, trots brist i fångeskedjan, göra handlingen gällande mot utställaren. Regeln gäller alla negotiabla handlingar, vilket innebär att den även kan tillämpas på löpande skuldebrev, växel, check och konossement.

Med avseende på införandet av en ny 10 a § i skuldebrevslagen innebär det att även 35 § kan tillämpas på elektroniska skuldebrev, elektroniska växlar och elektroniska konossement. Uttrycket "besittning" i 35 § avtalslagen kommer därmed att omfattas av de krav som återfinns i 10 a § skuldebrevslagen i de fall som avser elektroniska handelsdokument. Utställarens exklusiva kontroll över den elektroniska negotiabla handlingen ska därmed avskäras mot dennes vilja och förvärvaren ska genom överlåtelsen erhålla motsvarande tillräckliga exklusiva kontroll över den elektroniska negotiabla handlingen.

I 3 § gåvolagen behandlas situationen då någon som själv inte är gäldenär ger bort ett löpande skuldebrev i gåva. Regeln anses tillämplig på löpande skuldebrev, växel, check och konossement. Fullbordan sker vid gåvomottagarens besittningstagande.⁶⁶ I de fall det är fråga om elektroniska handelsdokument kommer därmed uttrycket "besittning" i 3 § i första stycket gåvolagen att omfattas av de krav som återfinns i 10 a § skuldebrevslagen. Gåvogivarens exklusiva kontroll över den elektroniska negotiabla handlingen ska därmed avskäras och motsvarande tillräckliga exklusiva kontroll över den elektroniska negotiabla handlingen ska erhållas av gåvomottagaren.

I 2 kap. 2 § andra stycket utsökningsbalken anges att då grunden för ansökan om verkställighet hos Kronofogdemyndigheten utgörs av ett löpande skuldebrev eller annan negotiabel handling, ska den inges i original.⁶⁷ Utgångspunkten är att prestationspappret vid betalning därmed ska kunna återställas till gäldenären eller att anteckning kan göras på originalet. Regeln ger (tillsammans med flera andra regler i skuldebrevslagen) uttryck för att löpande skuldebrev utgörs av ett original. Införande av 10 a § innebär att även elektroniska skuldebrev, elektroniska växlar, elektroniska checkar och elektroniska konossement erhåller lagstöd för att utgöra ett original. Därmed möjliggörs att negotiabla handelsdokument kan återställas till gäldenären vid betalning eller att anteckning om betalning kan göras på originalet på samma sätt som ett löpande skuldebrev, växel, check eller konossement i pappersform, under förutsättning att kraven i 10 a § är uppfyllda.

I 4 kap. 18 och 19 §§ utsökningsbalken återfinns presumtionsregler rörande lös egendom och förhållandet till tredje man. I 18 § presumeras gäldenären vara ägare till lös egendom som denne har i sin besittning och i 19 § regleras situationen då egendom är i gemensam besittning med

⁶⁵ 35 § avtalslagen, "Har någon underskrivit skuldebrev eller annan handling, som är gällande i innehavarens hand eller eljest av löpande beskaffenhet, vare handlingen, ändå att den utan hans vilja kommit ur hans *besittning* [författarens kursivering], gällande mot honom, där den efter överlåtelse förvärvats av någon, som därvid var i god tro."

⁶⁶ 3 § gåvolagen, "Om någon ger bort aktiebrev eller löpande skuldebrev eller annan handling vars företeende utgör villkor för rätt att kräva betalning eller för utövande av annan rättighet, fullbordas gåvan genom att gåvogivaren får handlingen i sin *besittning* [författarens kursivering]. Om en fordran enligt en sådan handling efterskänks, fullbordas gåvan först när handlingen återställs eller gjorts obrukbar. Om någon ger bort en rättighet som registreras enligt lagen (1998:1479) om värdepapperscentraler och konförläggning av finansiella instrument, fullbordas gåvan genom att rättigheten registreras för gåvogivaren enligt bestämmelserna i den lagen eller, om rättigheten förvaltas enligt 3 kap. 7-13 §§ sistnämnda lag, genom att förvaltaren underrättas om gåvan. Om en fordran som registreras enligt sistnämnda lag efterskänks, fullbordas gåvan genom registrering eller underrättelse i enlighet med vad nu sagts. Om någon ger bort en annan fordran än som anges i första eller andra stycket, fullbordas överlåtelsen genom att gäldenären underrättas av givaren. Om gåvan har tillkommit genom skriftlig utfästelse som anges i 1 § första stycket, eller under sådana särskilda omständigheter som avses där, och om underrättelse sker genom gåvogivaren, anses överlåtelsen också fullbordad. Om en sådan fordran efterskänks, anses gåvan strax såsom fullbordad."

⁶⁷ 2 kap. 2 § utsökningsbalken, "Sökanden ska ange den åtgärd som han eller hon yrkar. När en ansökan görs ska den exekutionstitel som ligger till grund för ansökan ges in. Om anspråket grundas på ett löpande skuldebrev eller någon annan handling, vars uppvisande utgör villkor för en rätt att kräva betalning eller begära att någon annan förpliktelse fullgörs, ska den handlingen ges in i *original* [författarens kursivering]. Sökanden behöver inte ge in exekutionstiteln, om den är ett utslag i mål om betalningsföreläggande eller om den är en dom eller ett strafföreläggande som på grund av föreskrift i lag eller annan författning har översänts till Kronofogdemyndigheten från en domstol eller en annan myndighet."

någon annan än gäldenären.⁶⁸ Införandet av 10 a § skuldebrevslagen möjliggör en tillämpning av 4 kap. 18 § även för elektroniska skuldebrev, elektronisk växel, elektronisk check och elektroniska konossement. Det saknas även rättsligt hinder för *sambesittning* av elektroniska handelsdokument, vilket innebär att även 4 kap. 19 § utsökningsbalken är tillämplig. Kraven för att kunna tillämpa både 18 § och 19 § är att tillräcklig exklusiv kontroll över det elektroniska handelsdokumentet kan styrkas i enlighet med uppställda krav i 10 a § skuldebrevslagen.

6 kap. utsökningsbalken rör frågor om säkerställande av utmätning där löpande skuldebrev, som är föremål för utmätning, ska tas i förvar enligt 2 §. Detta gäller även om egendomen är i tredjemans besittning, 7 §. Med anledning av elektroniska handelsdokument innebär det att innehavarens exklusiva kontroll (10 a § skuldebrevslagen) i tillräcklig grad överförs till Kronofogdemyndigheten, även då dessa kontrolleras exklusivt av tredje man.⁶⁹

Efter införande av 10 a § i skuldebrevslagen är därmed den samlade bedömningen att även andra civilrättsliga regler är tillämpliga för elektroniska löpande skuldebrev, elektronisk växel, elektronisk check och elektroniska konossement. Den samlade bedömningen är även att rättsläget i största möjliga mån är oförändrat, bortsett från skapande av rättslig teknikneutralitet mellan handelsdokumentet i pappersform och handelsdokument i elektronisk form.

⁶⁸ 4 kap. 18 § utsökningsbalken, "Gäldenären anses vara ägare till lös egendom som han har i sin *besittning* [författarens kursivering], om det ej framgår att egendomen tillhör annan. I fråga om registrerat skepp eller registrerat luftfartyg gäller dock att egendomen anses tillhöra gäldenären, om denne är inskriven som ägare och det ej framgår att egendomen tillhör annan."

4 kap. 19 § utsökningsbalken, "Om gäldenären är gift och varaktigt sammanbor med sin make och de har lös egendom i sin *gemensamma besittning* [författarens kursivering], anses gäldenären som ägare till egendomen, om det inte görs sannolikt att de är samägare till egendomen enligt lagen (1904:48 s. 1) om samägarerätt och det inte heller framgår att egendomen tillhör den andre eller någon annan. Detsamma gäller, när gäldenären varaktigt sammanbor med annan under äktenskapsliknande förhållanden. Om gäldenären och någon annan än som avses i första stycket har lös egendom i sin gemensamma besittning, får egendomen eller andel i den utmätas endast om det framgår att egendomen eller andelen tillhör gäldenären. Första och andra styckena gäller inte i fråga om registrerat skepp eller registrerat luftfartyg."

⁶⁹ 6 kap. 2 § utsökningsbalken, "Pengar samt löpande skuldebrev och annan handling, vars uppvisande utgör villkor för rätt att kräva betalning eller begära att någon annan förpliktelse fullgörs, ska *tas i förvar* [författarens kursivering]. Utmäts pantbrev i skepp eller fastighet eller skuldebrev som är intecknat i luftfartyg eller reservdelar till luftfartyg hos den intecknade egendomens ägare, ska pantbrevet eller inteckningshandlingen tas i förvar. Om beslutet om utmätning av pantbrev avser ett datapantbrev, ska Kronofogdemyndigheten begära att den statliga lantmäterimyndigheten beslutar att sådana registreringsåtgärder som anges i 7-8 §§ lagen (1994:448) om pantbrevsregister inte får vidtas eller att den statliga lantmäterimyndigheten utfärdar ett skriftligt pantbrev enligt 8 § nämnda lag. Om det kan antas att en sådan handling som avses i första eller andra stycket undanhålls eller har förkommit, ska i stället sekundogäldenären eller annan förpliktad meddelas förbud att fullgöra sin förpliktelse till annan än Kronofogdemyndigheten eller den som myndigheten anvisar. Utmätning av en rättighet som är registrerad enligt lagen (1998:1479) om värdepapperscentraler och konförföring av finansiella instrument ska säkerställas genom registrering av utmätningen enligt den lagen. Utmäts en rättighet som förvaltas enligt 3 kap. nämnda lag, ska säkerställandet i stället ske genom underrättelse till förvaltaren om utmätningen. Detsamma gäller om utmätningen avser en panträtt i en rättighet som förvaltas enligt det kapitlet. Utmätning av ett elcertifikat eller en rättighet som är registrerad enligt lagen (2011:1200) om elcertifikat ska säkerställas genom registrering av utmätningen enligt den lagen. Utmätning av en utsläppsrätt eller en rättighet som är registrerad enligt kommissionens delegerade förordning (EU) 2019/1122 av den 12 mars 2019 om komplettering av Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/87/EG vad gäller unionsregistrets funktion ska säkerställas genom konförföringsmyndighetens beslut om avstängning av tillträdesrätten till kontot på grund av utmätningen."

6 kap. 7 § utsökningsbalken, "Egendom som är i *tredje mans besittning* [författarens kursivering] får tas i förvar, förseglas eller märkas, när en sådan åtgärd föreskrivs i 2-5 §§. Om ett beslut om utmätning av pantbrev avser ett datapantbrev och tredje man är registrerad som pantbrevshavare, får Kronofogdemyndigheten begära att den statliga lantmäterimyndigheten beslutar att sådana registreringsåtgärder som anges i 7-8 §§ lagen (1994:448) om pantbrevsregister inte får vidtas. I fråga om pantbrev och andra inteckningshandlingar som är belånade tillämpas bestämmelserna i första stycket endast om det finns särskilda skäl. Om egendomen inte tas i förvar eller ett sådant beslut som avses i första stycket andra meningen inte meddelas, ska i stället förbud meddelas innehavaren att utan Kronofogdemyndighetens tillstånd lämna ut egendomen eller vidta någon annan åtgärd med den till skada för sökanden. Om tredje man har handpanträtt eller retentionsrätt i egendom som tas i förvar, innehar Kronofogdemyndigheten egendomen för tredje mannens räkning."

3.4 Sammanfattande kommentarer om internationella initiativ

3.4.1 MLETR

Den 7 december 2017 antog FN:s generalförsamling resolution 72/114, Model Law on Electronic Transferable Records of the United Nations Commission on International Trade Law (MLETR).

MLETR är en *modellag* vilket innebär att den inte på något sätt *in se* ska påverka nationell rätt rörande de regler som där är tillämplig på överlåtbara elektroniska dokument.⁷⁰ Utgångspunkten är istället att MLETR antingen ska implementeras eller inkorporeras. I skrivande stund har följande länder antingen inkorporerat eller implementerat MLETR i en eller annan grad; Bahrain⁷¹, Belize⁷², Frankrike⁷³, Kiribati⁷⁴, Papua New Guinea⁷⁵, Paraguay⁷⁶, Singapore⁷⁷, Timor Leste⁷⁸, United Arab Emirates (Abu Dhabi Global Market)⁷⁹, Storbritannien⁸⁰. Ytterligare ett antal länder har även olika långt komna lagstiftningsprojekt som förväntas leda till inkorporering eller implementering av MLETR.⁸¹

Det övergripande syftet med MLETR är att skapa rättslig teknikneutralitet mellan pappersdokument och elektroniska dokument, särskilt med avseende på möjligheten till originals- och negotiabilitetsverkan. Frågan om negotiabilitet anses dock ligga inom ramen för nationell rätt, men MLETR skapar möjligheter för implementering av internationellt accepterade principer (nyckelfunktioner) för negotiabilitet. Lagstiftningsmetoden som används i MLETR är därför i hög grad *funktionell*, med den betydelsen att regleringens syfte är att uppnå samma funktion för pappersdokument och elektroniska dokument, dvs. funktionell ekvivalens. MLETR har ingen begränsning rörande vilka elektroniska handelsdokument som omfattas, men i ett svenskt perspektiv är det främst elektroniska löpande skuldebrev, elektronisk växel, elektronisk check och elektroniska konossement som har störst rättslig relevans. Funktionell

⁷⁰ Se förklarande not till artikel 1, första stycket, (p. 20) MLETR, ”The Model Law focuses on the transferability of the record and not on its negotiability on the understanding that negotiability relates to the underlying rights of the holder of the instrument, which fall under substantive law”.

⁷¹ Se *LAW No. (55) of 2018 WITH RESPECT TO ELECTRONIC TRANSFERABLE RECORDS*, 2018. <https://bahrainbusinesslaws.com/laws/electronic-transferable-records-law>.

⁷² Se *Electronic Transaction Act*, 2021. <https://www.nationalassembly.gov.bz/wp-content/uploads/2021/07/Electronic-Transactions-Bill-2021-updated.pdf>.

⁷³ Se *LOI n° 2024-537*, 2024. <https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000049707573>. Se även närmare i kapitel 3.5.3.

⁷⁴ Se *Electronic Transaction Act*, 2021. https://www.president.gov.ki/images/Gazettes/gaz2021/Electronic_Transactions_Act_2021.pdf.

⁷⁵ Se *Electronic Transaction Act*, 2022. https://www.parliament.gov.pg/uploads/acts/21A_38.pdf.

⁷⁶ Se *Ley n° 6.822/2021*, 2021. <https://www.acraiz.gov.py/adjunt/Leyes%20y%20Decretos/Ley%20Nro%206822-2021pdf.pdf>.

⁷⁷ Se *Electronic Transaction Act*, 2021. <https://sso.agc.gov.sg/act/eta2010>.

⁷⁸ Se *Decree-Law No. 12/2024*, 2024. <https://timor-lestetradeportal.com/en-gb/site/display/1337>.

⁷⁹ Se *Electronic Transactions and Trust Services Law*, 2021. <https://u.ae/en/about-the-uae/digital-uae/regulatory-framework/electronic-transactions-and-trust-services-law>.

⁸⁰ Se *Electronic Trade Document Act*, 2023. <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2023/38/contents> Se även närmare i kapitel 3.5.2.

⁸¹ Se <https://www.digitalizetrade.org/mletr>.

ekvivalens mellan ett handelsdokument i pappersform och ett elektroniskt handelsdokument regleras främst i fyra artiklar, 10, 11, 12, 17 och 18.

I artikel 10 MLETR anges att en *tillförlitlig metod* används för att: (a) identifiera det elektroniska dokumentet; (b) göra det elektroniska dokumentet föremål för kontroll från dess skapande tills den upphör; och (c) vidmakthålla *integriteten* hos det elektroniska dokumentet.⁸² Den närmare beskrivningen av dessa metodologiska krav framgår av artikel 12 som ska tillämpas vid tolkning av artiklarna 9, 10, 11, 13, 16, 17 och 18.⁸³ I artikel 12 (a) anges att vid bedömningen av tillförlitlig metod ska den vara *så tillförlitlig som är lämplig* för att uppfylla den funktion för vilken metoden används, mot bakgrund av alla relevanta omständigheter. Att ha en närmare teknisk beskrivning eller explicita tekniska val för hur ett tillförlitligt system ska vara beskaffat har bedömts som olämpligt i MLETR.⁸⁴ Den närmare regleringen av negotiabilitet återfinns däremot i artikel 11 MLETR.⁸⁵ I artikel 11 (a) anges att det krävs att en tillförlitlig metod etableras som i sin tur möjliggör *exklusiv kontroll* över det elektroniska handelsdokumentet. Utöver detta krävs även att det etableras en tillförlitlig metod som möjliggör att identifiera den person som utövar denna exklusiva kontroll (b). Vid bedömningen av artikel 11 ska även hänsyn tas till tillförlitlighetsstandarderna i artikel 12.⁸⁶ Att notera är att regeln i artikel 11 inte utesluter möjligheten att en mellanhand (exempelvis en digital tjänsteleverantör) är den person som har exklusiv kontroll, utan tillåtligheten i detta avgörs av nationell rätt.⁸⁷ Den exakta innebörden av uttrycket exklusiv kontroll är dock oklar i MLETR. Utöver att det

⁸² Se artikel 10, *Transferable documents or instruments*, MLETR, ”1. Where the law requires a transferable document or instrument, that requirement is met by an electronic record if: (a) The electronic record contains the information that would be required to be contained in a transferable document or instrument; and (b) A reliable method is used: (i) To identify that electronic record as the electronic transferable record; (ii) To render that electronic record capable of being subject to control from its creation until it ceases to have any effect or validity; and (iii) To retain the integrity of that electronic record. 2. The criterion for assessing integrity shall be whether information contained in the electronic transferable record, including any authorized change that arises from its creation until it ceases to have any effect or validity, has remained complete and unaltered apart from any change which arises in the normal course of communication, storage and display.”

⁸³ Se artikel 12 – *General reliability standards*, MLETR.

⁸⁴ Se Förklarande not till artikel 1, första stycket, (p. 18) MLETR, ”The Model Law provides generic rules that may apply to various types of electronic transferable records based on the principle of technological neutrality and a functional equivalence approach. The principle of technological neutrality entails adopting a system-neutral approach, enabling the use of various models whether based on registry, token, distributed ledger or other technology.”

⁸⁵ Se artikel 11, *Control*, MLETR, ”1. Where the law requires or permits the possession of a transferable document or instrument, that requirement is met with respect to an electronic transferable record if a reliable method is used: a) To establish exclusive control of that electronic transferable record by a person; and b) To identify that person as the person in control. 2. Where the law requires or permits transfer of possession of a transferable document or instrument, that requirement is met with respect to an electronic transferable record through the transfer of control over the electronic transferable record.”

⁸⁶ Se Förklarande not till artikel 10, (p. 99) MLETR, ”The reference to a reliable method with respect to paragraph 1(b)(ii) refers to the reliability of the system used to render the electronic record capable of being subject to control. While the same general reliability standard contained in article 12 applies to the various articles of the Model Law, and is therefore objective, the assessment of the reliability of each method is to be carried out in light of the specific function pursued by the use of that method, and is therefore relative.” samt (p.100) ”The notion of integrity is an absolute one. It refers to a fact, and as such, is objective, i.e. either an electronic transferable record retains integrity or it does not. The reference to the reliable method used to retain integrity is relative since the assessment of the reliability of each method is to be carried out in light of the specific function pursued by the use of that method. The general reliability standard contained in article 12 applies to the assessment of that method.”

⁸⁷ Se Förklarande not till artikel 1, (p.115) ”The person in control may be a natural or legal person or other entity able to possess a transferable document or instrument under substantive law. The use of the services of a third party to exercise exclusive control does not affect exclusivity of control. It neither implies nor excludes the possibility that such a third-party service provider or any other intermediary is a person in control. The person in control is to be determined by the applicable substantive law.”

finns krav på tillförlitliga metoder i artikel 10 och 12 har det diskuterats om det inte krävs *ytterligare preciseringar* för att säkerställa innebörden. Syftet med modellagens artikel 11 är dock tydligt, nämligen att hitta en funktionell ekvivalent till ”besittning” och liknande begrepp vilket även framgår av kommentaren till artikel 11, punkt 111.⁸⁸ Då den rättsliga innebörden av begreppet besittning (possession) skiljer sig åt mellan olika jurisdiktioner anses dock betydelsen av ordet ”possession” i artikel 11 som tämligen bred.⁸⁹ Som diskuteras närmare i kapitel 4.2.2, är det exakta innebörden av uttrycket ”exklusiv kontroll” i artikel 11 dock syvende och sist en fråga för nationell rätt.⁹⁰ Frågan om *konvertering* av negotiabla handelsdokument, dvs. då ett handelsdokument i pappersform konverteras till ett elektroniskt handelsdokument och omvänt, regleras särskilt i artikel 17 och 18.⁹¹ Båda artiklarna anger i) krav på tillförlitlig metod, ii) anteckningskrav i ersättningsdokumentet, iii) krav på att ursprungsdokumentet efter konvertering upphör att ha verkan eller giltighet och iv) angivelse att en konvertering inte ska påverka parternas rättigheter eller förpliktelser. Att tillförsäkra ett allmänt accepterat regelverk för att säkerställa konvertering har ansetts som avgörande för internationell acceptans.⁹² En avgörande funktion vid konvertering är att vare sig en anteckning, i enlighet med andra punkten i artikel 17 och 18, eller annan omständighet med anledning av konvertering ska leda till att förändring av parternas rättigheter eller skyldigheter.⁹³ Något närmare ställningstagande rörande parternas förhållande till tredje man har dock inte angetts, då detta är ett förhållande som ansetts böra

⁸⁸ Se förklarande not till artikel 11, (p. 111) MLETR, ”Paragraph 1(a) refers to “exclusive” control for reasons of clarity, since the notion of “control”, similarly to that of “possession”, implies exclusivity in its exercise. Yet, control, like possession, could be exercised concurrently by more than one person. The concept of “control” does not refer to “legitimate” control, since this is a matter of substantive law.”.

⁸⁹ Se bl.a. *Report of Working Group VI (Negotiable Cargo Documents)* on the work of its forty-fourth session (New York, 6–10 May 2024), A/CN.9/1170 (p. 62) ”In response to a suggestion, the Working Group noted the difficulty of defining the word “possession”, a term that had different meanings under domestic laws. Suggestions were made to replace the word “possession” with “physical possession” or “taken in charge”. In response, it was explained that the draftinstrument used the term “taken in charge” only in relation to the goods to avoid a differentiation between physical and legal possession. For the same reason, the word “possession”, which was preferably used in connection with the negotiable cargo document, was also unqualified. In this context, the Working Group was reminded that the concept of control in the UNCITRAL texts on electronic commerce had been developed as the functional equivalent of possession in a broad meaning.”.

⁹⁰ Se förklarande noterna till artikel 1, första stycket, (p. 107) MLETR, ”107. The Model Law is concerned with identifying a functional equivalent to the fact of possession. In line with the general principle that the Model Law does not affect substantive law, the notion of control does not affect or limit the legal consequences arising from possession. Consequently, parties may agree on the modalities for the exercise of possession, but may not modify the notion of possession itself.” samt (p.109) ”The title of article 11 refers to “control” and not to “possession”, thus departing from the naming style of other articles of the Model Law, since the notion of “control” is particularly relevant in the Model Law. While a notion of “control” may exist in national legislation, the notion of “control” contained in article 11 needs to be interpreted autonomously in light of the international character of the Model Law.”.

⁹¹ Se artikel 17 - *Replacement of a transferable document or instrument with an electronic transferable record*, MLETR, samt artikel 18 - *Replacement of an electronic transferable record with a transferable document or instrument*, MLETR.

⁹² Se förklarande not till artikel 17 (p. 161), MLETR, ”If the law recognizes the use of both transferable documents or instruments and electronic transferable records, the need for a change of medium may arise during the life cycle of those documents, instruments or records. Enabling change of medium is critical for the wider acceptance and use of electronic transferable records, especially when used across borders, given the different levels of acceptance of electronic means and readiness for their use in different States and business communities.”.

⁹³ Se förklarande not till artikel 17 (p. 175), MLETR, ”Paragraph 4 is intended to clarify as a statement of law that the rights and obligations of the parties are not affected by the change of medium. In particular, the replacing record should contain all the information necessary in order not to affect those rights and obligations, regardless of the nature of that information. Though restating a general principle already contained in the Model Law, the paragraph was retained in view of its declaratory function.”.

regleras i nationell rätt.⁹⁴ I artikel 19 i MLETR återfinns en särskild regel om *icke-diskriminering* av utländska elektroniska handelsdokument.⁹⁵ I kommentaren till MLETR not 180 anges att syftet med denna regel är i) att undanröja hinder för internationella erkännanden av elektroniska handelsdokument, samtidigt som regeln ii) inte ska påverka internationella privaträttsliga regler. Regeln har diskuterats vid ett flertal tillfällen, bl.a. vid kommissionens 45:e session (A/67/17, para. 83). Farhågorna var å ena sidan att denna regel skulle stå i konflikt med, eller verka parallellt med, reglerna i internationell privaträtt, och å andra sidan leda till minskad effektivitet och internationellt genomslag av MLETR.⁹⁶ Artikel 19 kan troligtvis ses som en signal snarare än en regel som ska få faktisk rättsverkan, särskilt då det klart uttalas i motiven att regeln inte ska påverka vare sig nationell substantiell rätt eller internationell privaträtt.⁹⁷

3.4.2 Rotterdamreglerna

Den 11 december 2008 antogs Förenta Nationernas konvention om avtal om internationell transport av gods helt eller delvis till sjöss (Rotterdamreglerna). Rotterdamreglerna har i skrivande stund enbart ratificerats av ett fåtal länder (Spanien 2011, Togo 2012, Kongo 2014, Kamerun 2017 och Benin 2019) och kommer att träda ikraft ett år efter att minst 20 länder har ratificerat konventionen.⁹⁸ Vid tillkomsten av Rotterdamreglerna var syftet att modernisera

⁹⁴ Se förklarande not till artikel 4 (p. 50), MLETR, "Similarly, the Model Law recognizes party autonomy within the limits of mandatory law and without affecting rights and obligations of third parties. The Model Law does not indicate which provisions may be derogated from or varied by agreement; it is for enacting jurisdictions to identify them. In doing so, it may be useful to consider that variance in the enactment of the Model Law may significantly disrupt uniformity. In that respect, enacting jurisdictions should carefully consider the possibility of allowing derogation from the fundamental principles underlying the Model Law (see above, para. 44) and, in particular, from functional equivalence rules, and the consequences thereof."

⁹⁵ Artikel 19. *Non-discrimination of foreign electronic transferable records* MLETR, "1. An electronic transferable record shall not be denied legal effect, validity or enforceability on the sole ground that it was issued or used abroad. 2. Nothing in this Law affects the application to electronic transferable records of rules of private international law governing a transferable document or instrument."

⁹⁶ Se förklarande not till artikel 19, (p. 182). "However, different views were expressed on how to achieve that goal. On the one hand, there was the desire not to displace existing private international law rules and to avoid the creation of a dual regime applying a special set of conflict of laws provisions for electronic transferable records. On the other hand, there was awareness of the importance of dealing adequately with aspects relating to the international use of the Model Law for its success and expression of the desire to promote its cross-border application regardless of the number of enactments."

⁹⁷ Se förklarande not till artikel 19, (p. 187) "Paragraph 2 reflects the understanding that the Model Law should not displace existing private international law applicable to transferable documents or instruments, which is considered substantive law for the purposes of the Model Law (see above, para. 22). The introduction of a special set of private international law provisions for electronic transferable records would lead to a dual private international law regime, which is not desirable." och (p. 188) "Since paragraph 1 refers only to non-discrimination, while paragraph 2 relates to private international law, the two paragraphs operate on different levels and do not conflict with each other." samt förklarande not till artikel 1, (p. 22) "Paragraph 2 sets forth the general principle that the Model Law does not affect substantive law, including rules of private international law, applicable to transferable documents or instruments. Hence, the same substantive law applies to a transferable document or instrument and to the electronic transferable record containing the same information as that transferable document or instrument. That general principle applies to each step of the life cycle of an electronic transferable record."

⁹⁸ Se SOU 2018:60, *Tillträde till Rotterdamreglerna*, angående frågan om Sveriges inställning till att ratificera Rotterdamreglerna. Utredningen föreslog att Sverige ska ratificera Rotterdamreglerna, samt förslag på lagändring i sjölagen, köplagen, m.fl.

existerande internationella sjö rätt i stort men även att möjliggöra rättsligt skydd för elektroniska sjöfartsdokument, särskilt konossement.⁹⁹ Ett viktigt syfte var att skapa effektivitet genom rättslig teknikneutralitet mellan transportdokument i pappersform och elektroniska transportdokument. Den regleringstekniska metod som används i Rotterdamreglerna är också i hög grad funktionell, med den betydelsen att regleringens syfte är att uppnå samma funktion för pappersdokument och elektroniska dokument. Till skillnad från MLETR omfattat Rotterdamreglerna enbart *transportdokument*, både negotiabler och icke-negotiabler, se artikel 1, punkt 15 och 16. Även i Rotterdamreglerna är begreppet *exklusiv kontroll* grundläggande för originals- och negotiabilitetsverkan eftersom det anses representera den funktionella motsvarigheten till innehav av ett överförbart transportdokument i pappersform. (se även kapitel 4). Särskilt återspeglas detta i definitionen av *innehavare* i artikel 1, punkt 10¹⁰⁰ och i artikel 8 (b). Ett utfärdande, den exklusiva kontrollen över eller överföringen av ett elektroniskt transportdokument (electronic transport record) ska enligt artikel 8 (b) ha samma rättsliga effekt som utfärdande, besittning av eller överföring av ett icke-elektroniskt transportdokument.¹⁰¹ På liknande sätt som i MLETR används termen ”exclusive control” för att skapa en ekvivalent funktion för besittning av elektroniska transportdokument vilket även förtydligas i artikel 1, punkt 21 och 22. I punkt 21 kopplas utfärdandet (issuance) till procedurer som ska *säkerställa* en exklusiv kontroll av transportdokumentet från skapandet tills dess att den rättsliga giltigheten eller effekten upphör och i punkt 22 anges att överföring (transfer) innebär en överföring av exklusiv kontroll.¹⁰² Frågan om att säkerställa *tillförlitliga procedurer* berörs särskilt i artikel 9 och artikel 1, punkt 19 (b)¹⁰³ där integriteten vid utfärdande och överföring till en innehavare behandlas samt skyldighet att tydliggöra dessa procedurer i kontrakt mellan berörda parter.

⁹⁹ Rotterdamreglerna innefattar en rad olika uppdateringar och regeländringar i relation till Haagreglerna från 1924, Haag-Visby reglerna från 1968 (Haag-SDR 1979) och Hamburgreglerna 1992.

¹⁰⁰ Rotterdamreglerna, artikel 1, *General provisions*, p. 10. ”Holder” means: (a) A person that is in possession of a negotiable transport document; and (i) if the document is an order document, is identified in it as the shipper or the consignee, or is the person to which the document is duly endorsed; or (ii) if the document is a blank endorsed order document or bearer document, is the bearer thereof; or (b) The person to which a negotiable electronic transport record has been issued or transferred in accordance with the procedures referred to in article 9, paragraph 1.”

¹⁰¹ Rotterdamreglerna artikel 8 *Use and effect of electronic transport records* ”Subject to the requirements set out in this Convention: (a) Anything that is to be in or on a transport document under this Convention may be recorded in an electronic transport record, provided the issuance and subsequent use of an electronic transport record is with the consent of the carrier and the shipper; and (b) The issuance, exclusive control, or transfer of an electronic transport record has the same effect as the issuance, possession, or transfer of a transport document.”

¹⁰² Se Rotterdamreglerna, artikel 1, punkt 21. ”The ”issuance” of a negotiable electronic transport record means the issuance of the record in accordance with procedures that ensure that the record is subject to exclusive control from its creation until it ceases to have any effect or validity. Artikel 1, punkt 22. The ”transfer” of a negotiable electronic transport record means the transfer of exclusive control over the record.”

¹⁰³ Rotterdamreglerna, artikel 9, *Procedures for use of negotiable electronic transport records*, ”1. The use of a negotiable electronic transport record shall be subject to procedures that provide for: (a) The method for the issuance and the transfer of that record to an intended holder; (b) An assurance that the negotiable electronic transport record retains its integrity; (c) The manner in which the holder is able to demonstrate that it is the holder; and (d) The manner of providing confirmation that delivery to the holder has been effected, or that, pursuant to articles 10, paragraph 2, or 47, subparagraphs 1 (a) (ii) and (c), the electronic transport record has ceased to have any effect or validity. 2. The procedures in paragraph 1 of this article shall be referred to in the contract particulars and be readily ascertainable.”

Rotterdamreglerna, artikel 1 – *General provisions* (p.19), ”Negotiable electronic transport record” means an electronic transport record: (a) That indicates, by wording such as ”to order”, or ”negotiable”, or other appropriate wording recognized as having the same effect by the law applicable to the record, that the goods have been consigned to the order of the shipper or to the order of the consignee, and is not explicitly stated as being ”non-negotiable” or ”not negotiable”; and (b) The use of which meets the requirements of article 9, paragraph 1.”

Frågan om hur säkerställande av tillförlitliga procedurer sammanhänger med innebörden av begreppet exklusiv kontroll, på liknande sätt som i MLETR. I artikel 10 berörs särskilt frågan om *konvertering* genom överenskommelse mellan parterna om att transportdokumentet i pappersform ska ersättas med ett elektroniskt transportdokument (punkt 1) eller vice versa (punkt 2).¹⁰⁴ I båda punkterna anges särskilt att konverteringen ska anges på det nya transportdokumentet samt att det ersatta transportdokumentets rättsliga effekt eller giltighet efter konvertering ska upphöra. Att notera är att det föreligger en skyldighet att lämna över (surrender) det ersatta transportdokumentet vid konvertering från ett transportdokument i pappersform till ett elektroniskt transportdokument. Någon motsvarande överlämningskyldighet vid konvertering från elektroniskt transportdokument till transportdokument i pappersform, som fallet är i artikel 18 MLETR, saknas dock. Anledningen till denna diskrepans är oklar, särskilt då möjligheten att erhålla och överföra exklusiv kontroll av elektroniska transportdokument särskilt regleras i Rotterdamreglerna, vilket skulle kunna möjliggöra en sådan överlämning. Någon motsvarighet till *icke-diskrimineringsreglerna* i artikel 19 MLETR saknas i Rotterdamreglerna. Däremot finns dock, i artikel 73, särskilda regler om erkännande och tillämplighet.¹⁰⁵

¹⁰⁴ Rotterdamreglerna, artikel 10 - *Replacement of negotiable transport document or negotiable electronic transport record*, ”1. If a negotiable transport document has been issued and the carrier and the holder agree to replace that document by a negotiable electronic transport record: (a) The holder shall surrender the negotiable transport document, or all of them if more than one has been issued, to the carrier; (b) The carrier shall issue to the holder a negotiable electronic transport record that includes a statement that it replaces the negotiable transport document; and (c) The negotiable transport document ceases thereafter to have any effect or validity. 2. If a negotiable electronic transport record has been issued and the carrier and the holder agree to replace that electronic transport record by a negotiable transport document: (a) The carrier shall issue to the holder, in place of the electronic transport record, a negotiable transport document that includes a statement that it replaces the negotiable electronic transport record; and (b) The electronic transport record ceases thereafter to have any effect or validity.”

¹⁰⁵ Rotterdamreglerna, artikel 73 - *Recognition and enforcement* ”1. A decision made in one Contracting State by a court having jurisdiction under this Convention shall be recognized and enforced in another Contracting State in accordance with the law of such latter Contracting State when both States have made a declaration in accordance with article 74. 2. A court may refuse recognition and enforcement based on the grounds for the refusal of recognition and enforcement available pursuant to its law. 3. This chapter shall not affect the application of the rules of a regional economic integration organization that is a party to this Convention, as concerns the recognition or enforcement of judgements as between member States of the regional economic integration organization, whether adopted before or after this Convention.”

3.5 Sammanfattande kommentarer om andra nationella initiativ

3.5.1 USA

Även om USA inte formellt antagit MLETR har den amerikanska rättsutvecklingen rörande elektroniska handelsdokument i stor utsträckning harmoniserats med MLETR genom delstatlig lagstiftning där *Uniform Commercial Code* (UCC) utgjort rättslig förebild. I ett tillägg till UCC från 2022¹⁰⁶ regleras särskilt frågor om äganderätt, överföring och negotiabilitet för digital egendom (CER, Controlled Electronic Records). I skrivande stund har samtliga delstater, med vissa variationer, antagit liknande anpassad reglering i enlighet med UCC.¹⁰⁷

I UCC regleras grundläggande utgångspunkter för negotiabilitet i artikel 3-104 där det framgår att besittning (possession) ger rättsverkan.¹⁰⁸ I artikel 7 – 104 framgår även en särskild regel gällande rektakonossement och negotiabilitet.¹⁰⁹ De regler som däremot särskilt reglerar elektroniska handelsdokument (CER) och negotiabilitet återfinns främst i artikel 12. Lagstiftaren har där, i likhet med MLETR, inte valt att närmare ange tekniska specifikationer utan istället anget nödvändiga rättsliga funktioner och dess egenskaper för att tillförsäkra lagens tillämplighet. När det gäller närmare reglering av funktioner som är nödvändiga för original och negotiabilitet anges att det krävs kontroll över det elektroniska handelsdokumentet samt att denna kontroll måste vara exklusiv (*exclusive power*).¹¹⁰ Innebörden av exklusiviteten har ansetts nödvändig att reglera särskilt i subsection (b)¹¹¹ och, till skillnad från MLETR, återfinns det även särskilda

¹⁰⁶ Se UCC Amendments (2022).

¹⁰⁷ I skrivande stund har ändringar i NYS ESRA innefattande en inkorporering av UCC artikel 12 beslutats av senaten och inväntar underskrift av guvernören. Det finns även andra närliggande normgivningar på området, både på federal nivå och modellag, exempelvis *Electronic Signatures in Global and National Commerce Act* (eSIGN Act) som varit federal lag sedan 2000, samt *Uniform Electronic Transaction Act* (UETA) som antogs av *Uniform Law Commission* (ULC) 1999. Inga av dessa närliggande normgivningar berör dock frågor om negotiabilitet.

¹⁰⁸ Se UCC § 3-104. *Negotiable Instrument*. "(a) Except as provided in subsections (c) and (d), "negotiable instrument" means an unconditional order to pay a fixed amount of money, with or without interest or other charges described in the promise or order, if it: (1) is payable to bearer or to order at the time it is issued or first comes into possession [författarens kursivering] of a holder;". Se även grundläggande krav på kontroll och dess rättsverkan återfinns även för elektroniska investeringsvärdepapper i artikel 8, UCC § 8-106. *Control*.

¹⁰⁹ UCC § 7-104. *Negotiable and Nonnegotiable Document of Title*. "(a) A document of title is negotiable if by its terms the goods are to be delivered to bearer or to the order of a named person. (b) A document of title other than one described in subsection (a) is nonnegotiable. A bill of lading that states that the goods are consigned to a named person is not made negotiable by a provision that the goods are to be delivered only against an order in a record signed by the same or another named person. (c) A document of title is nonnegotiable if, at the time it is issued, the document has a conspicuous legend, however expressed, that it is nonnegotiable."

¹¹⁰ UCC Section 12-105. *Control of Controllable Electronic Record*. "(a) [General rule: control of controllable electronic record.] A person has control of a controllable electronic record if the electronic record, a record attached to or logically associated with the electronic record, or a system in which the electronic record is recorded: (1) gives the person: (A) power to avail itself of substantially all the benefit from the electronic record; and (B) *exclusive power* [författarens kursivering], subject to subsection (b), to: (i) prevent others from availing themselves of substantially all the benefit from the electronic record; and (ii) transfer control of the electronic record to another person or cause another person to obtain control of another controllable electronic record as a result of the transfer of the electronic record; and (2) enables the person readily to identify itself in any way, including by name, identifying number, cryptographic key, office, or account number, as having the powers specified in paragraph (1)."

¹¹¹ UCC Section 12-105. *Control of Controllable Electronic Record*. "(b) [Meaning of exclusive.] Subject to subsection (c), a power is exclusive under subsection (a)(1)(B)(i) and (ii) even if: (1) the controllable electronic record, a record attached to or logically associated with the electronic record, or a system in which the electronic record is recorded limits the use of the electronic record or has a protocol programmed to cause a change, including a transfer or loss of control or a modification of benefits afforded by the electronic record; or (2) the power is shared with another person."

regler gällande fallet då den exklusiva kontrollen delas med och genom andra personer, se subsection (c) och (e).¹¹² En särskild regel om presumtionsverkan rörande exklusiviteten återfinns även i subsection (d) där det framgår att om någon, genom att hindra andra från att i huvudsak i) dra nytta av, ii) överföra kontrollen till en annan person eller iii) orsaka en sådan överföring, presumeras denne ha exklusiv kontroll (exclusive power) över det elektroniska handelsdokumentet.¹¹³ Det saknas däremot uttryckliga regler om *konvertering* i UCC, dvs. regler om där ett handelsdokument i pappersform konverteras till ett elektroniskt handelsdokument och omvänt som fallet är i MLETR (artikel 17 och 18). Frågan diskuterades dock vid utformningen av 2022 års tillägg och ledde till en ombearbetning av artikel 9-105.¹¹⁴ Omarbetningen innebär kortfattat att konverteringssituationer regleras inom ramen för kontroll av kopior av elektroniska CER.¹¹⁵ Någon direkt motsvarighet till icke-diskrimineringsreglerna i artikel 19 i MLETR återfinns inte i UCC.

¹¹² UCC Section 12-105. *Control of Controllable Electronic Record.* "(c) [When power not shared with another person.] A power of a person is not shared with another person under subsection (b)(2) and the person's power is not exclusive if: (1) the person can exercise the power only if the power also is exercised by the other person; and (2) the other person: (A) can exercise the power without exercise of the power by the person; or (B) is the transferor to the person of an interest in the controllable electronic record or a controllable account or controllable payment intangible evidenced by the controllable electronic record. (e) [Control through another person.] A person has control of a controllable electronic record if another person, other than the transferor to the person of an interest in the controllable electronic record or a controllable account or controllable payment intangible evidenced by the controllable electronic record: (1) has control of the electronic record and acknowledges that it has control on behalf of the person; or (2) obtains control of the electronic record after having acknowledged that it will obtain control of the electronic record on behalf of the person."

¹¹³ UCC Section 12-105. *Control of Controllable Electronic Record.* "(d) [Presumption of exclusivity of certain powers.] If a person has the powers specified in subsection (a)(1)(B)(i) and (ii), the powers are presumed to be exclusive."

¹¹⁴ See *Uniform Commercial Code Amendments, notes and comments (2022)*, s. 186.

¹¹⁵ UCC, Section 9-105. *Control of Electronic Copy of Record Evidencing Chattel Paper.* "(a) [General rule: control of electronic copy of record evidencing chattel paper.] A purchaser has control of an authoritative electronic copy of a record evidencing chattel paper if a system employed for evidencing the assignment of interests in the chattel paper reliably establishes the purchaser as the person to which the authoritative electronic copy was assigned. (b) [Single authoritative copy.] A system satisfies subsection (a) if the record or records evidencing the chattel paper are created, stored, and assigned in a manner that: (1) a single authoritative copy of the record or records exists which is unique, identifiable, and, except as otherwise provided in paragraphs (4), (5), and (6), unalterable; (2) the authoritative copy identifies the purchaser as the assignee of the record or records; (3) the authoritative copy is communicated to and maintained by the purchaser or its designated custodian; (4) copies or amendments that add or change an identified assignee of the authoritative copy can be made only with the consent of the purchaser; (5) each copy of the authoritative copy and any copy of a copy is readily identifiable as a copy that is not the authoritative copy; and (6) any amendment of the authoritative copy is readily identifiable as authorized or unauthorized. (c) [One or more authoritative copies.] A system satisfies subsection (a), and a purchaser has control of an authoritative electronic copy of a record evidencing chattel paper, if the electronic copy, a record attached to or logically associated with the electronic copy, or a system in which the electronic copy is recorded: (1) enables the purchaser readily to identify each electronic copy as either an authoritative copy or a nonauthoritative copy; (2) enables the purchaser readily to identify itself in any way, including by name, identifying number, cryptographic key, office, or account number, as the assignee of the authoritative electronic copy; and (3) gives the purchaser exclusive power, subject to subsection (d), to: (A) prevent others from adding or changing an identified assignee of the authoritative electronic copy; and (B) transfer control of the authoritative electronic copy."

3.5.2 Storbritannien

Genom att *Electronic Trade Act* (ETDA) trädde i kraft den 20:e september 2023 implementerade Storbritannien MLETR. ETDA har, i likhet med MLETR, ingen direkt avgränsning av vilka handelsdokument som omfattas av regelverket, även om exempel anges i Section 1, subsection (2).¹¹⁶ I Section 2, subsection (2)(a) anges uttryckligen den mest grundläggande egenskapen som krävs för att möjliggöra negotiabilitet, dvs. skapandet av ett *original*. Lagstiftaren har här angett krav för utformningen av ett *tillförlitligt system*, men närmare tekniska specifikationer anges inte. Däremot anges nödvändiga rättsliga *funktioner* och dess egenskaper, för att tillförsäkra lagens tillämplighet.¹¹⁷ Dessa funktioner preciseras, i likhet med artikel 12 MLETR, närmare i Section 2, subsection (5).¹¹⁸

Frågan om *original* och *negotiabilitet* för elektroniska handelsdokument regleras dock främst genom att Section 3, där det särskilt anges att ett rättsligt godkänt förfogande (*possession*) är möjlig med avseende på elektroniska handelsdokument.¹¹⁹ Utöver detta uttrycks även särskilt att ett elektroniskt handelsdokument har samma effekt som ett handelsdokument av papper.¹²⁰ Även om den rättsliga förebilden i brittisk rätt är MLETR skiljer sig således utformningen av regleringen av original och negotiabilitet av elektroniska handelsdokument något åt, även om de i stora drag sker genom att lagen särskilt uttrycker att negotiabilitetsverkan är möjlig. Innebörden av termen förfogande (*dispose*) förtydligas även i Section 2, subsection (3 - 4) där det framgår att en person utövar kontroll av ett elektroniskt handelsdokument när denne använder, överför eller på annat sätt förfogar över dokumentet (oavsett om personen har laglig rätt att göra så eller inte)(a), samt ett särskilt stadgande rörande de fall då flera personer förfogar över handelsdokumentet tillsammans med andra (b).¹²¹

¹¹⁶ Uppräkningen består av: a bill of exchange; a promissory note; a bill of lading; a ship's delivery order; a warehouse receipt; a mate's receipt; a marine insurance policy; a cargo insurance certificate. Att uppmärksamma är att lagerbevis (warehouse receipt) tillika olika sorters kvitto i brittisk rätt (a mate's receipt) får en annan rättsverkan än i svensk rätt, där kvitto är oregrerat och dess funktion i ett obligationsrättsligt sammanhang i allt väsentligt begränsas till att utgöra bevismedel för att betalning skett. Inget hindrar dock från att avtala om även andra rättsliga funktioner även i svensk rätt, men detta torde inte vara förpliktigande för tredje man.

¹¹⁷ Section 2, Subsection (2) "The information, together with any other information with which it is logically associated that is also in electronic form, constitutes an "electronic trade document" for the purposes of this Act if a reliable system is used to – (a) identify the document so that it can be distinguished from any copies, (b) protect the document against unauthorised alteration, (c) secure that it is not possible for more than one person to exercise control of the document at any one time, (d) allow any person who is able to exercise control of the document to demonstrate that the person is able to do so, and (e) secure that a transfer of the document has effect to deprive any person who was able to exercise control of the document immediately before the transfer of the ability to do so (unless the person is able to exercise control by virtue of being a transferee)."

¹¹⁸ Se Section 2, subsection (5) "When determining whether a system is reliable for the purposes of subsection (2), the matters that may be taken into account include – (a) any rules of the system that apply to its operation; (b) any measures taken to secure the integrity of information held on the system; (c) any measures taken to prevent unauthorised access to and use of the system; (d) the security of the hardware and software used by the system; (e) the regularity of and extent of any audit of the system by an independent body; (f) any assessment of the reliability of the system made by a body with supervisory or regulatory functions; (g) the provisions of any voluntary scheme or industry standard that apply in relation to the system."

¹¹⁹ Se, Section 3, subsection (1) "A person may possess, indorse and part with possession of an electronic trade document."

¹²⁰ Se, Section 3, subsection (2) "An electronic trade document has the same effect as an equivalent paper trade document" och Section 3, subsection (3) "Anything done in relation to an electronic trade document has the same effect (if any) in relation to the document as it would have in relation to an equivalent paper trade document."

¹²¹ Se Section 2, subsection (3) "For the purpose of subsection (2) – (a) a person exercises control of a document when the person uses, transfers or otherwise disposes of the document (whether or not the person has a legal right to do so), and (b) persons acting jointly are to be treated as one person."

Section 2, subsection 4 återfinns även en särskild regel som tydliggör att enbart det faktum att någon har möjlighet att läsa eller se ett elektroniskt handelsdokument inte enskilt innebär ett tillräckligt användande av dokumentet som anges i subsection (3)(a).¹²² En särskild del av regleringen i ETDA tar sikte på *konvertering* av handelsdokument, dvs. då ett handelsdokument i pappersform konverteras till ett elektroniskt handelsdokument och omvänt. I Section 4 – Change of form, subsection (1) anges som krav för att en sådan konvertering skall vara tillåtet att detta anges särskilt på det nya dokumentet (a), samt att eventuella kontraktuella eller andra förpliktelser relaterade till konverteringen har blivit fullföljda (b). I subsection (2), anges rättsverkan av ett sådant förfarande.¹²³ Den brittiska implementeringen inkluderar i skrivande stund inte särskilda regler om *icke-diskriminering* av handelsdokument upprättade utomlands i enlighet med artikel 19 i MLETR. Den 5 juni 2025 publicerades dock ett förslag från the Law Commission som föreslår en närmare reglering av elektroniska handelsdokument och digitala tillgångar i ett internationellt privaträttsligt perspektiv.¹²⁴ Den slutliga rapporten planeras till juni 2026.¹²⁵

¹²² Se *Section 2, subsection (4)* "Reading or viewing a document is not, of itself, sufficient to amount to use of the document for the purposes of subsection (3)(a).".

¹²³ Se *Section 4, subsection (1)* "A paper trade document may be converted into an electronic trade document, and an electronic trade document may be converted into a paper trade document, if (and only if) - (a) a statement that the document has been converted is included in the document in its new form, and (b) any contractual or other requirements relating to the conversion of the document are complied with. *Section 2, subsection (2)* Where a document is converted in accordance with subsection (1) - (a) the document in its old form ceases to have effect, and (b) all rights and liabilities relating to the document continue to have effect in relation to the document in its new form.".

¹²⁴ Law Commission, Consulting Paper No 273, *Digital assets and (electronic) trade documents in private international law including Section 72 of the Bills of Exchange Act 1882*. <https://cloud-platform-e218f50a4812967ba1215eaccede923fs3.amazonaws.com/uploads/sites/54/2025/06/Digital-assets-conflicts-CP-2025.pdf.pdf>.

¹²⁵ Det brittiska lagstiftningsprojektet rörande internationell privaträtt sker även i samarbete med projekt både inom ramen för HCCH (*Hague Conference on Private International Law – Conférence de La Haye de droit international privé*) och UNCITRAL MLETR. Se vidare <https://lawcom.gov.uk/project/digital-assets-and-electronic-trade-documents-in-private-international-law/>.

3.5.3 Frankrike

Genom LOI n° 2024-537 du 13 juin 2024 visant à accroître le financement des entreprises et l'attractivité de la France (LOI n° 2024-537) har även fransk rätt implementerat MLETR.¹²⁶ Utöver detta regleras även tillförlitliga metoder närmare i *Décret n° 2025-811 du 12 août 2025 relatif à la définition de la méthode fiable pour la dématérialisation des titres transférables et portant diverses dispositions relatives aux instruments pour le commerce extérieur* (Décret n° 2025-811). Det finns därmed rättsligt stöd för elektroniska handelsdokument såsom elektroniska konossoment (Les connaissements maritimes), elektroniska skuldebrev (Les billets à ordre) och elektroniska växlar (Les lettres de change). I artikel 15 i LOI n° 2024-537 anges att värdepapper som anges i artikel 14 (i sammanhanget skuldebrev, konossement och växlar)¹²⁷ får upprättas, undertecknas och lagras i elektronisk form om de lever upp till krav som uppställs i artikel 1366 och 1367 i Code Civil.¹²⁸ Rörande frågan om *original* regleras detta närmare i artikel 15 och 16. I artikel 16 första avdelningen (I) anges att ett elektroniskt värdepapper har samma rättsverkan som ett pappersbaserat och i punkt 2 och 3 anges att det krävs en *tillförlitlig metod* för att identifiera den som har exklusiv kontroll över det elektroniska handelsobjektet.¹²⁹ I artikel 2 i Décret n° 2025-811 anges den närmare innebörden av tillförlitlig metod i artikel 16 LOI n° 2024-537. Utgångspunkten är, förutom att angivna funktioner ska säkerställas i enlighet med MLETR, att bedömningen av tillförlitlig metod ska ske genom utvärdering och *certifiering* av ett oberoende utvärderings- och kontrollorgan som ska intyga att villkoren i artikel 2 i Décret n° 2025-811 uppfylls. När en sådan utvärdering gjorts ska ett offentligt intyg, som är giltigt i fem år, utfärdas enligt artikel 3. Den närmare bedömningen av vad som utgör tillförlitlig metod kopplas i stor utsträckning till frågan om *identifiering*, dvs. det ska kunna säkerställas att det enbart är innehavaren som har rätt att begära verkställighet av ändring, överföring etc. Bedömningen av tillförlitlig metod kopplas även till kraven på *tillförlitlig nivå* i förordningen om digital identitet, 910/2014 (eIDAS-förordningen), artikel 8.¹³⁰ På samma sätt som MLETR och brittisk rätt saknas det däremot även i fransk rätt specifika teknikval för att skapa en tillförlitlig metod även om angivna funktioner särskilt anges i artikel 16 vilka även ska intygas av oberoende utvärderings- och kontrollorgan enligt Décret n° 2025-811.

I artikel 16 LOI n° 2024-537 anges, utöver krav på originalhandling och exklusiv kontroll, även att varje överföring ska vara spårbar samt uppställda krav på

¹²⁶ Se LOI n° 2024-537, artikel 14, I, p.1 1. "Les lettres de change et les billets à ordre régis par le titre Ier du livre V du code de commerce".

¹²⁷ Checkar undantas dock särskilt enligt artikel 14, II, p. 2, "chèques bancaires et postaux régis par le chapitre Ier du titre III du livre Ier du même code".

¹²⁸ Code Civil, artikel 1365; "L'écrit consiste en une suite de lettres, de caractères, de chiffres ou de tous autres signes ou symboles dotés d'une signification intelligible, quel que soit leur support. Code Civil, artikel 1366; L'écrit électronique a la même force probante que l'écrit sur support papier, sous réserve que puisse être dûment identifiée la personne dont il émane et qu'il soit établi et conservé dans des conditions de nature à en garantir l'intégrité."

¹²⁹ LOI n° 2024-537, artikel 16, (I), p. 2 "Identifier le porteur comme la personne qui en a le contrôle exclusif" ; p. 3 "Etablir le contrôle exclusif du porteur sur ce titre transférable électronique".

¹³⁰ Europaparlamentets och rådets förordning nr 910/2014 av den 23 juli 2014 om elektronisk identifiering och betrodda tjänster för elektroniska transaktioner inom den inre marknaden.

loggning av ändringar.¹³¹ För att bedöma systemets *integritet* hänvisas i artikel 16 punkt 5 till artikel 1366 i Code Civil.¹³²

Artikel 15 (II) LOI n° 2024-537 anger att den som har *exklusiv kontroll* (contrôle exclusif) över handelsdokumentet även är den som har möjlighet att utöva de rättigheter som följer av äganderätt, att ändra eller att få den ändrad, och att överföra den, antingen själv eller genom tredje part.¹³³ På samma sätt som i brittisk rätt finns även i fransk rätt en särskild regel som tar sikte på *konvertering* av handelsdokument, dvs. då ett handelsdokument i pappersform konverteras till ett elektroniskt handelsdokument och omvänt. I artikel 16 (II) första stycket anges att konvertering är möjlig och i andra stycket anges särskilt att en konvertering inte ger upphov till *novation* samt att en konvertering inte påverkar inbördes rättigheter och skyldigheter för part som har exklusiv kontroll över handelsdokumentet. En konvertering påverkar heller inte tredje mans ställning.¹³⁴ Som nämns i kapitel 3.1 och 4.2.4 är det svenska lagstiftningsförslaget med avseende på skrivningen ”tredje mans ställning” i 10 a § tredje och fjärde stycket, inspirerat av den franska implementeringen.

3.5.4 Något kort om andra nationella initiativ

I skrivande stund pågår en rad olika nationella lagstiftningsinitiativ med avseende på implementering av MLETR. Den 28 oktober 2025 beslutade Kina om en ändring av kinesiska sjölagen (Maritime Law of the People's Republic of China) innebärande en fullständig implementering av MLETR, dock enbart avseende konossement.¹³⁵ Ändringen kommer att träda i kraft den 1 maj 2026. Senhösten 2025 lämnade även Nederländerna ett lagförslag (Bill No. 36 743) om en implementering av MLETR, men även i detta fall enbart rörande konossement. Förslaget förväntas träda i kraft i april 2026 och är i detta läge inte en fullständig implementering även om det innefattar de flesta centrala nyckelfunktioner som

¹³¹ LOI n° 2024-537, artikel 16 (I), p. 4, ”Identifier ses signataires et ses porteurs successifs, depuis sa création jusqu'au moment où il cesse de produire ses effets ou d'être valable ; p.5, ”Préserver son intégrité et attester des éventuelles modifications qui lui sont apportées, telles des adjonctions, biffures ou radiations permises par la loi, les coutumes, les usages ou la convention des parties, depuis sa création jusqu'au moment où il cesse de produire ses effets ou d'être valable. L'intégrité s'apprécie, au regard de l'article 1366 du code civil, en déterminant si les informations contenues dans le titre, y compris ces éventuelles modifications, sont restées complètes et inchangées.”.

¹³² Code Civil, artikel 1366, ”L'écrit électronique a la même force probante que l'écrit sur support papier, sous réserve que puisse être dûment identifiée la personne dont il émane et qu'il soit établi et conservé dans des conditions de nature à en garantir l'intégrité”.

¹³³ LOI n° 2024-537, artikel 15 (II) ”Le porteur du titre transférable électronique est celui qui dispose, pour lui-même ou pour un tiers, de son *contrôle exclusif* [författarens kursivering]. Ce contrôle lui permet d'exercer les droits conférés par ce titre, de le modifier ou de le faire modifier et de le transférer, dans les conditions prévues au présent titre.”.

¹³⁴ LOI n° 2024-537, artikel 16 (II) 2st. ”Le changement de support n'opère pas novation et n'altère ni les obligations ou les droits respectifs des signataires, des porteurs ou des personnes ayant le contrôle exclusif du titre, ni ses effets envers les tiers.”.

¹³⁵ Se Maritime Law of the People's Republic of China (2025 Revision) <https://www.lawinfochina.com/display.aspx?id=45908&lib=law>. Se även tabell i kapitel 1 samt pressmeddelande från kinesiska folkkongressen (18th session of the 14th National People's Congress Standing Committee), http://en.npc.gov.cn.cdurl.cn/2025-10/29/c_1136118.htm.

återfinns i MLETR.¹³⁶ Även Tyskland förväntas lämna ett lagförslag om implementering av MLETR i Handelsgesetzbuch (HGB) inom kort där utgångspunkten är, i likhet med föreliggande svenskt utredningsförslag, funktionell ekvivalens med exklusiv kontroll över handelsdokumentet som avgörande rättsligt moment för elektroniska original. I de nordiska länderna saknas i skrivande stund dock färdiga lagförslag, men bedömningen är att initiativ kommer att tas inom kort. Det bedöms även finnas goda förutsättningar för en liknande regleringsteknik som den föreslagna svenska, då både norsk, dansk och finsk rätt på området, på grund av omfattande lagstiftningssamarbeten under lång tid, är väldigt snarlika varandra. Det innebär i sammangänhet att norsk, dansk och finsk skuldebrevslag, växellag, checklag och sjölag är systematiskt väldigt lika varandra varvid rättssystematiska förutsättningar för att föra frågan till lagstiftning i övriga nordiska länder därmed bedöms som goda.¹³⁷

Med avseende på övriga länder som redan implementerat MLETR följer nedan en summarisk sammanställning med utgångspunkt på de nyckelfunktioner som är avgörande för att skapande neutralitet mellan handelsdokument i fysisk form och elektroniska handelsdokument.

Bahrain

I *Law No. (55) of 2018 with respect to electronic transferable records* från 2018 implementerade Bahrain MLETR:s nyckelfunktioner för elektroniska original.¹³⁸ Implementeringen är närapå en ordagrann implementering av MLETR. Artikel 6, *Requirements for the Use of Electronic Transferable Records*, motsvaras av artikel 10 i MLETR, artikel 7, *Control*, motsvaras av artikel 11 i MLETR, artikel 8, *General Reliability Standard*, motsvaras av artikel 12 i MLETR och artikel 12 och 13, *Replacement*, motsvaras av artikel 17 och 18 i MLETR. Bahrain har även implementerat artikel 19 i MLETR om icke diskriminering i artikel 14, *Non-discrimination of Foreign Electronic Transferable Records*. Bahrain har även, i likhet med Singapore, infört en tvåstegsmekanism för att bedöma tillförlitligheten i enlighet med artikel 12 i MLETR.

Belize

I *Electronic Transactions Bill* från 2021 implementerade Belize MLETR:s nyckelfunktioner för elektroniska original.¹³⁹ Belize har valt en lite mer omfattande regleringsteknik än Bahrain, även om det i stora delar är en ordagrann implementering av MLETR. Nyckelfunktion för kontroll återfinns i artikel 34 (a), vilket återspeglar artikel 11 i MLETR. Reglerna om tillförlitlig metod i artikel 10 och 12 i MLETR motsvaras av artikel 32 och 33 och reglerna om konvertering i

¹³⁶ Se tabell rörande nyckelfunktioner i kapitel 1 samt <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-36743-2.html> och <https://www.digitaltrade4.eu/the-mletr-and-the-dutch-bill-no-36-743-a-step-toward-digital-trade/>.

¹³⁷ Att notera är dock att inom det panträttsliga området i norskt och danskt rätt tillåter tingslysning för fast egendom i viss mån även pantsättning av rättigheter i elektronisk form. Se även kapitel 4.2.2.2 och 4.2.2.3.

¹³⁸ Se *LAW No. (55) of 2018 WITH RESPECT TO ELECTRONIC TRANSFERABLE RECORDS*, 2018. <https://bahrainbusinesslaws.com/laws/electronic-transferable-records-law>.

¹³⁹ Se <https://www.nationalassembly.gov.bz/wp-content/uploads/2021/07/Electronic-Transactions-Bill-2021-updated.pdf>.

enlighet med artikel 17 och 18 i MLETR återfinns i artiklarna 38 och 39. Även Belize har implementerat icke-diskrimineringsreglerna i artikel 19 MLETR vilka återfinns i artikel 40.

Kiribati

I *Electronic Transactions Act* från 2021 implementerade Belize MLETR:s nyckelfunktioner för elektroniska original.¹⁴⁰ Även Kiribati har valt en lite mer omfattande regleringsteknik, även om det i stora delar är en ordagrann implementering av MLETR. Nyckelfunktion för kontroll återfinns i artikel 28, en implementering av artikel 11 i MLETR och reglerna om tillförlitlig metod i artikel 10 och 12 i MLETR motsvaras av artikel 26 och 27. Reglerna om konvertering i enlighet med artikel 17 och 18 i MLETR återfinns i artiklarna 32 och 33 och även Kiribati har implementerat icke-diskrimineringsreglerna i artikel 19 MLETR vilka återfinns i artikel 34.

Papua New Guinea

I *Electronic Transactions Act* från 2021 implementerade Papua New Guinea MLETR:s nyckelfunktioner för elektroniska original.¹⁴¹ Papua New Guinea har också valt en lite mer omfattande regleringsteknik, även om det även här i stora delar är en ordagrann implementering av MLETR. Nyckelfunktion för kontroll återfinns i artikel 35 (motsvarande artikel 11 i MLETR), reglerna om tillförlitlig metod i artikel 10 och 12 i MLETR motsvaras av artikel 33 och reglerna om konvertering i enlighet med artikel 17 och 18 i MLETR återfinns i artiklarna 40 och 41. Även Papua New Guinea har implementerat icke-diskrimineringsreglerna i artikel 19 MLETR vilka återfinns i artikel 34.

Paraguay

I *Ley n° 6.822/2021* från 2021 implementerade Paraguay MLETR:s nyckelfunktioner för elektroniska original.¹⁴² Paraguay har valt en mer omfattande regleringsteknik, även om det i allt väsentligt stämmer överens med MLETR. Nyckelfunktion för kontroll återfinns i artikel 86, en implementering av artikel 11 i MLETR och reglerna om tillförlitlig metod i artikel 10 och 12 i MLETR motsvaras av artikel 87. Reglerna om konvertering i enlighet med artikel 17 och 18 i MLETR återfinns i artiklarna 92 och 93 och även Paraguay har implementerat icke-diskrimineringsreglerna i artikel 19 MLETR vilka återfinns i artikel 94. Utöver detta har även Paraguay infört ett liknande system som fransk och kinesisk rätt, dvs. ett obligatoriskt certifieringsförfarande, se artikel 4.

Singapore

I *Electronic Transactions Act* från 2021 implementerade Singapore MLETR:s nyckelfunktioner för elektroniska original.¹⁴³ Singapore har också valt en lite mer omfattande regleringsteknik, även om det även här i stora delar är en ordagrann implementering av MLETR. Nyckelfunktion för kontroll återfinns i artikel 16 I (motsvarande artikel 11 i MLETR), reglerna om tillförlitlig metod i artikel 10 och 12 i MLETR motsvaras av artikel 16 O och reglerna om konvertering i enlighet med artikel 17 och 18 i MLETR återfinns i artiklarna 16 M och 16 N. Även Singapore har implementerat icke-diskrimineringsreglerna i artikel 19 MLETR vilka återfinns i artikel 16 P. Singapore har även, i likhet med Bahrain, infört en tvåstegsmekanism för att bedöma tillförlitligheten i enlighet med artikel 12 i MLETR.

¹⁴⁰ Se https://www.president.gov.ki/images/Gazettes/gaz2021/Electronic_Transactions_Act_2021.pdf.

¹⁴¹ Se https://www.parliament.gov.pg/uploads/acts/21A_38.pdf.

¹⁴² Se <https://www.acraiz.gov.py/adjunt/Leyes%20y%20Decretos/Ley%20Nro%206822-2021pdf.pdf>.

¹⁴³ Se <https://sso.agc.gov.sg/act/eta2010>.

Timor Leste

I *Decree-Law No. 12/2024* från 2024 implementerade Timor Leste MLETR:s nyckelfunktioner för elektroniska original.¹⁴⁴ Även Kiribati har valt en lite mer omfattande regleringsteknik, även om det i stora delar är en ordagrann implementering av MLETR. Nyckelfunktion för kontroll återfinns i artikel 59, en implementering av artikel 11 i MLETR och reglerna om tillförlitlig metod i artikel 10 och 12 i MLETR motsvaras av artikel 58. Reglerna om konvertering i enlighet med artikel 17 och 18 i MLETR återfinns i artiklarna 63 och 64 och även Timor Leste har implementerat icke-diskrimineringsreglerna i artikel 19 MLETR vilka återfinns i artikel 65.

United Arab Emirates (Abu Dhabi Global Market)

I *Electronic Transactions Regulations* från 2021 implementerade UAE MLETR:s nyckelfunktioner för elektroniska original.¹⁴⁵ UAE har också valt en lite mer omfattande regleringsteknik, även om det även här i stora delar är en ordagrann implementering av MLETR. Nyckelfunktion för kontroll återfinns i artikel 18 (motsvarande artikel 11 i MLETR), reglerna om tillförlitlig metod i artikel 10 och 12 i MLETR motsvaras av artikel 17 och reglerna om konvertering i enlighet med artikel 17 och 18 i MLETR återfinns i artiklarna 22 och 23. Även UAE har implementerat icke-diskrimineringsreglerna i artikel 19 MLETR vilka återfinns i artikel 30.

¹⁴⁴ Se <https://timor-lestetradeportal.com/en-gb/site/display/1337>.

¹⁴⁵ Se https://adgmen.thomsonreuters.com/sites/default/files/net_file_store/ADGM1547_23197_VER2021.pdf.

4. Elektroniska negotiabla handelsdokument i svensk rätt

4.1 Inledning

Frågan om hur rättssystemet på bästa sätt ska möta utmaningar förknippade med digitalisering har pågått under lång tid. Ett av problemen med digitalisering, i ett civilrättsligt perspektiv, är att egendomsslag som tidigare var i fysisk form, nu förekommer i elektronisk form. Att den civilrättsliga systematiken hanterar egendomsslag som inte har fysisk form är dock inte nytt, tvärt om. Under lång tid har exempelvis enkla fordringar, immaterialrätter och andra rättigheter av skilda slag hanterats i egenskap av egendom.¹⁴⁶ I de flesta rättsliga situationer är ett digitaliserat dokument helt oproblematiskt då exempelvis sättet att ta del av, åskådliggöra eller förevisa en ”handling” ofta saknar särskild rättslig innebörd.¹⁴⁷ Komplikationer uppstår dock då rättsverkan följer av att handlingen förekommer i *original*. Då elektroniska dokument med lätthet kan kopieras utgör detta ett reellt hinder för att uppnå rättsverkan enligt dessa regler. Det kan röra sig om regler som kräver att handlingen uppvisas eller inlämnas i original, eller att själva kontrollen över dokumentet ger skydd från anspråk från tredje man etc. Oavsett vilka regler som avses, så har den gängse uppfattningen varit att ett elektroniskt dokument inte kan utgöra ett original utan särskild rättslig förankring. MLETR är det hittills mest omfattade regelverk som adresserar denna fråga och den rättsliga betydelsen av en implementering kan inte överdrivas. Detta implementeringsförslag leder inte enbart till att skapa rättslig möjlighet till förekomsten av elektroniska original, utan leder även till att elektroniska handelsdokument till fullo kan vara omsättningsvärda, dvs. *negotiabla*.

En självklar utgångspunkt vid lagstiftningsarbete rörande elektronisk egendom är att sträva efter neutralitet, närmare bestämt en slags *teknikneutralitet* mellan egendom i fysisk form och egendom i icke-fysisk form. Detta är inte anmärkningsvärt i sig, då lagens ändamål och funktion inte bör vara, eller komma att bli, beroende av vilken teknik eller vilka tekniska hjälpmedel som används eller i framtiden kan komma att användas. Att utgå från lagstiftning som inte från början var ämnade att vara teknikneutral har dock ibland, men inte alltid, varit förenat med vissa svårigheter. Ibland har det visat sig att äldre lagstiftning

¹⁴⁶ Se bl.a. Undén, Östen, *Om panträtt i rättigheter*, 2u., C.W.K. Gleerups förlag, 1923, s. 3 ff. samt Elgebrant, Emil, *Ägande & värde av utsläppsrätter och andra handelsobjekt*, Jure Förlag, 2012, s. 104 ff.

¹⁴⁷ Lagringsmediet i exempelvis ett offentligrättsligt perspektiv är i dessa sammanhang irrelevant. Se SOU 2001:3, *Offentlighetsprincipen och den nya tekniken*, s.97 samt prop. 2001/02:70, *Offentlighetsprincipen och informationstekniken*, s.13.

står sig gott genom decennierna trots att ingen vid lagens tillkomst kunnat ana den tekniska revolution som var stundande och skulle komma att påverka tillämpningen.¹⁴⁸ I senare års praxis återfinns även en tydlig ambition att behandla egendom som finns representerade i elektronisk form och egendom i pappersform på samma sätt. Problematiken har inte legat i ambitionen hos rättstillämparen, utan i svårigheten att rättsligt förankra och motivera ambitionen. En rad olika analogilösningar och regleringar har dock skapats för att på bästa möjliga sätt skapa en *likabehandling*, eller med andra ord, en strävan efter rättslig teknikneutralitet mellan egendomslag i fysisk form och egendomslag i icke-fysisk form.

Som exempel kan nämnas att svenska domstolar och deras hantering av ett annat icke-materiellt, men även väldigt vanligt, egendomslag, nämligen *kontofordringar*. Med anledning av besittningsfrågan och kontofordringar, se NJA 1984 s. 656, NJA 2009 s. 500, NJA 2011 s. 524 och NJA 2009 s. 182.¹⁴⁹ De två förstnämnda fallen (NJÄ 1984 s. 656, NJA 2009 s. 500) berörde båda frågan om tillämpligheten av 4 kap. 17–19 §§ UB. I NJA 2011 s. 524 ställdes frågan om likabehandling mellan icke-fysisk och fysisk egendom i förskingningshänseende och i NJA 2009 s. 182 behandlades frågan om möjligheten till godtrosvärv av kontofordran. Utöver frågan om kontofordringar tar högsta domstolen även tydlig ställning i likabehandlingsfrågan med avseende på elektroniska skuldebrev i NJA 2017 s. 769, se mer angående dessa rättsfall i kapitel 4.2.1. De rättsliga svårigheter som högsta domstolen i samtliga dessa fall stått inför kan dock sammanfattas med att finna tydlig rättsteoretisk förankring för likabehandling och teknikneutralitet.¹⁵⁰

Med avseende på att *negotiabler handelsdokument* (elektroniska löpande skuldebrev, elektronisk växel, elektronisk check och elektroniska konossement) ska kunna likabehandlas i sin elektroniska form och därmed få samma rättsverkan, ställs frågan om likabehandling och teknikneutralitet för egendomslag på sin spets. Implementering av reglerna i MLETR är en viktig del i en rättsteoretisk förankring av likabehandling och teknikneutralitet med avseende på elektroniska handelsdokument.

För att elektroniska negotiabler handelsdokument ska få samma rättsliga funktion bör en rättsteoretisk förankring förhålla sig till vissa särskilda grundläggande problem; a) det elektroniska dokumentet skall kunna utgöra ett *original*, och b) detta original ska kunna *kontrolleras exklusivt* med den betydelse som följer av reglerna om löpande skuldebrev, växel, check och konossement.

För att inleda den kommande framställningen och en systematisering av problematiken i a) och b) måste först konstateras att problematiken i stor utsträckning berör frågor om äganderättsskydd och är därmed i stora delar är

¹⁴⁸ Två klassiska exempel är lag (1915:219) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område men även köplagen (1990:931) och dess föregångare, lag (1905:38 s.1) om köp och byte av lös egendom.

¹⁴⁹ För en mer sammanhängande framställning angående kontofordringar, se Elgebrant, Emil, *Staten och betalningarna*, SOU 2023:16, bilaga 5, Betalningsutredningen, Fi 2020:12, *Forskningsrapport om juridiska aspekter av digitala valutor – en förmögenhetsrättslig studie*.

¹⁵⁰ Se även Johansson, Markus, *Ändamålsenliga sakrättsmoment – om rådighet, sken och rådighetsken*, Svensk Juristtidning 1997, s. 343 och Lindskog, Stefan, *Om sakrättsligt misstroende*, Juridisk Tidskrift, 1991–92, s. 275 ff.

sakrättslig. Detta innebär inte att frågan saknar relevans utanför sakrättens område, tvärt om. Frågan om elektroniska original har, och kommer att få ökad betydelse i en rad olika rättsområden, inte bara inom det civilrättsliga.

I kommande kapitel kommer frågan om elektroniska handelsdokument som original (a) att behandlas närmare i kapitel 4.2.1 och fråga (b) om hur detta original ska kunna kontrolleras exklusivt att diskuteras närmare i kapitel 4.2.2. Den närmare innebörden av omsättningsskydd behandlas i kapitel 4.2.2.2 och borgenärsskydd behandlas i kapitel 4.2.2.3. I kapitel 4.2.4 problematiseras konvertering av elektroniska handelsdokument och i kapitel 4.2.5 behandlas icke-diskriminering av elektroniska handelsdokument.

4.2 Negotiabilitet för elektroniska handelsdokument

4.2.1 *Original*

Det finns, som nämnts, flera grundläggande civilrättsliga frågor som behöver problematiseras med anledning av elektroniska handelsdokument. Den mest grundläggande frågan rör den rättsliga hanteringen av elektroniska handelsdokument i egenskap av *original*.

MLETR reglerar frågor som har anknytning till frågan om original i flera artiklar. I artikel 7 MLETR tas utgångspunkt i att ett elektroniskt handelsdokument inte ska behandlas olika enbart på den grunden att det är elektroniskt.¹⁵¹ Artikel 8 anger att om det finns rättsliga krav på "skriftlighet" omfattar detta även elektroniska handelsdokument,¹⁵² och i artikel 9 anges motsvarande krav rörande signatur.¹⁵³ För att en signatur i ett elektroniskt handelsdokument ska anses giltig enligt artikel 9 skall även kraven på tillförlitlig metod vara uppfyllt, se artikel 12. Frågan om *skriftlighetskrav* och tillåtligheten av *elektronisk signatur*, behandlas i ett civilrättsligt perspektiv utifrån allmänna avtalsrättsliga regler vilket väldigt förenklat innebär att det syvende och sist är en bevisfråga utifrån partsvilja och allmänna avtalsrättsliga principer. Rörande frågan om tillförlitligheten i de digitala system som är ämnade att säkerställa verifiering och autentisering tillämpas även i Sverige eIDAS-förordningen. Frågor om skriftlighetskrav och elektronisk signatur har visserligen anknytning till frågan om elektroniskt original, men bör i sammanhanget särskiljas.¹⁵⁴ Som diskuterats i det föregående är det fullt möjligt att ett elektroniskt handelsdokument kan få rättsverkan även om det inte är negotiabelt (omsättningsvärt), men för att kunna *förfoga* över ett original, krävs ytterligare åtgärder än att säkerställa tillförlitliga metoder för elektroniska signaturer. Frågan om möjligheten att förfoga över ett original är besläktad med frågan om original, men behandlas därmed närmare i nästkommande kapitel 4.2.2. I detta kapitel berörs frågan om de grundläggande rättsliga grunderna för möjliggörande av ett elektroniskt original.

För att närma sig frågan om elektroniska löpande skuldebrev, elektroniska växlar, elektronisk check och elektroniska konossements förmåga att utgöra ett original tas i detta sammanhang rättslig utgångspunkt i att alla dessa utgör

¹⁵¹ Se artikel 7, *Legal recognition of an electronic transferable record* "1. An electronic transferable record shall not be denied legal effect, validity or enforceability on the sole ground that it is in electronic form. 2. Nothing in this Law requires a person to use an electronic transferable record without that person's consent. 3. The consent of a person to use an electronic transferable record may be inferred from the person's conduct."

¹⁵² Se artikel 8. *Writing*, "Where the law requires that information should be in writing, that requirement is met with respect to an electronic transferable record if the information contained therein is accessible so as to be usable for subsequent reference."

¹⁵³ Se artikel 9. *Signature*, "Where the law requires or permits a signature of a person, that requirement is met by an electronic transferable record if a reliable method is used to identify that person and to indicate that person's intention in respect of the information contained in the electronic transferable record."

¹⁵⁴ Se dock den franska implementeringen där Décret n° 2025-811 som i viss mån kopplar verifieringsfrågan i eIDAS-förordningen till frågan om original. Se även kapitel 3.5.3.

värdepapper och att detta värdepapper kan ägas. En annan utgångspunkt är att originalet inte enbart ska vara möjlig att ägas, utan även ha samma rättsliga position som handelsdokument i pappersform, dvs. ett upprätthållande av omsättnings- och borgenärsskydd. För att åstadkomma omsättningsskydd och borgenärsskydd, krävs normalt en möjlighet till viss *kontroll* över förmögenhetsobjektet i fråga. Dessa grundläggande civilrättsliga frågor är, som kommer att diskuteras nedan, dock starkt förknippade med varandra.

I ett allmänspråkligt perspektiv avser värdepapper en urkund eller en handling vars ägande eller innehav medför, eller utgör bevis för, någon laglig rätt till prestation av egendom eller tjänst eller kan användas som betalningsmedel för vissa bestämda varor eller ändamål. Denna tämligen breda definition av begreppet värdepapper inkluderar därför inte enbart det som i detta sammanhang benämns som handelsdokument (dvs. löpande skuldebrev, växel, check, konossement) utan omfattar även allt från inträdesbiljetter, frimärken, olika betalningsmedel, valuta etc. Om inte särskilda regler finns, är den rättsliga utgångspunkten för denna breda grupp av värdepapper, att skuldebrevslagens regler är analogt tillämpliga. Anledningen till detta är att det i svensk rätt har utvecklats ett stort analogt tillämpningsområde för vad som kan tänkas utgöra ett skuldebrev och den analoga tillämpningen av skuldebrevslagen omfattar därmed även andra fordringar än de som är i formen av ett skuldebrev. Den analoga tillämpningen innefattar till och med andra prestationer än penningprestationer,¹⁵⁵ men värdepappret måste dock, syvende och sist, åtminstone analogt, utgöra någon slags ensidig till en yttre fristående utfästelse eller erkännande av skuld bestående av pengar eller tjänst för att skuldebrevslagens regler ska vara analogt tillämpliga.¹⁵⁶

Att ett värdepapper kan *ägas* i svensk rätt är i de flesta sammanhang en självklarhet. Det svenska äganderättsskyddet innefattar både frågor hänförliga till äganderättens uppkomst och innebörd mellan parter (obligationsrätt) och frågor hänförliga till äganderättens innebörd i relation till andra än parterna (sakrätt). Rättsförhållandet till tredje man i samband med överlåtelse eller upplåtelse av egendom eller annan succession brukar uppdelas i, och benämnas som, omsättnings- och borgenärsskydd. Sistnämnda rättsliga skydd för ägande aktualiseras förenklat då en eller flera parter har betalningsproblem och motstående konkurrerande äganderättsanspråk ställs mot varandra. Olika omsättnings- och borgenärsskyddsregler möjliggör oftast att konkurrenssituationen löses genom att tillerkänna rättsverkan av någon slags exklusiv kontroll (besittning, rådighet, förfogande) över tvistig egendomen, se närmare i kapitel 4.2.2. Äganderätten innefattar därmed, på ett visst sätt, att det

¹⁵⁵ Se 3 kap. skuldebrevslagen, samt Tibergh, Lennhammar, *Skuldebrev, växel och check*, 7u., Norstedts Juridik, 1995, s. 19.

¹⁵⁶ Se angående en problematisering av detta angående annan elektronisk egendom, som kryptovalutor m.fl. i Elgebrant, Emil, *Staten och betalningarna*, SOU 2023:16, bilaga 5, Betalningsutredningen, Fi 2020:12, *Forskningsrapport om juridiska aspekter av digitala valutor – en förmögenhetsrättslig studie*.

är möjligt att utpeka ett individualiserat objekt, ett föremål för ägande, dvs. ett *förmögenhetsobjekt*.¹⁵⁷

Att även ett *elektroniskt* värdepapper kan utgöra ett förmögenhetsobjekt torde också vara en självklarhet enligt allmänna rättsprinciper, men är ändå grundläggande för den juridiska förståelsen av sakrättsliga frågeställningar och anknyter i hög grad till problematiken i frågan om ett elektroniskt handelsdokument kan utgöra ett original.¹⁵⁸

Problemet rörande förmögenhetsobjekt gäller egentligen samtliga förmögenhetsobjekt som saknar fysisk representation, exempelvis enkla fordringar, kontobaserade finansiella instrument, kontopengar, immaterialrätter av skilda slag, utsläppsrätter, elcertifikat, kryptovalutor m.fl. Att benämna egendom som äganderättsens objekt förutsätter att objektet är något distinkt som kan separeras från sin omgivning och måste, med andra ord, för att kunna utgöra egendom, kunna individualiseras och vara möjlig att ägas exklusivt på visst sätt.¹⁵⁹ Exklusiviteten innebär självklart, som de flesta dispositiva rättigheter, att ägaren, inom ramen för sin äganderätt, kan avsäga sig eller fritt överlåta denna exklusivitet.

För att fördjupa diskussionen rörande elektroniska handelsdokument som original och på vilket sätt lagstiftning bör förhålla sig till detta kan det konstateras att i svensk rätt är frågan om huruvida ett original förekommer, eller inte, i allt väsentligt en bevisfråga. Att elektroniska löpande skuldebrev *kan* utgöra ett original torde vara klart, särskilt efter 2017 års fall från högsta domstolen, *Collectors elektroniska skuldebrev*. NJA 2017 s. 769 berörde utmätning med stöd av ett elektroniskt skuldebrev och särskilt tillämpningen av 2 kap. 2 § utökningsbalken. I denna regel anges att om ett anspråk grundas på ett löpande skuldebrev eller någon annan handling vars uppvisande utgör villkor för en rätt att kräva betalning eller begära att någon annan förpliktelse fullgörs, ska den handlingen ges in i *original*. Av handlingen i målet framgick att lånebeloppet, jämte ränta och kostnader, ska återbetalas till Collector Credit AB eller order. Uttrycket ”eller order” ligger inom ramen för vad som krävs enligt skuldebrevslagens regler om löpande skuldebrev, vilket även var Kronofogdemyndighetens tolkning, men då något original inte hade ingetts, avslogs ansökan, trots att en utskrift i pappersform lämnats in. Högsta domstolen konstaterade dock att det saknas rättsliga hinder för att även elektroniska skuldebrev kan utgöra en löpande handling, men det förutsätter att skuldebrevslagens skyddsändamål upprätthålls.¹⁶⁰ I fallet gjordes bedömningen att det aktuella elektroniska skuldebrevet *inte* var en bärare av fordran, varvid det därmed utgjorde ett enkelt skuldebrev. Vidare konstaterades att för att ett elektroniskt skuldebrev ska kunna utgöra ett löpande skuldebrev krävs vissa

¹⁵⁷ Jmf Wallin-Norman, Karin, *Kontorätt – Rätt till kontoförda värdepapper*, Jure Förlag AB, Stockholm, 2009, s. 145.

¹⁵⁸ Se vidare Elgebrant, Emil, *Kryptovalutor – särskild rättsverkan vid innehav av bitcoins och andra liknande betalningsmedel*, Wolters Kluwer, 2016, s. 31 ff.

¹⁵⁹ Se bl.a. Håstad, Torgny, *Sakerätt avseende lös egendom*, 6 u., Norstedts Juridik, Stockholm, 2003, s. 29 ff.

¹⁶⁰ Se NJA 2017 s. 769, p. 8.

tekniska lösningar som kunde möjliggöra att skuldebrevslagens skyddsändamål upprätthålls. Högsta domstolen hänvisade i sammanhanget till SOU 2016:81¹⁶¹ som kommenterar frågan om tekniska lösningar för att uppnå kraven för ett elektroniskt löpande skuldebrev:

”Den tekniska utvecklingen kommer sannolikt leda till att det i framtiden går att identifiera elektroniska dokument i original. När den tekniken finns tillgänglig finns det inte något hinder mot att ge in även löpande skuldebrev som upprättats i elektronisk form i original när verkställighet söks.”

Högsta domstolen slutsats var med andra ord att det är *möjligt* att elektroniska skuldebrev även kan vara bärare av en fordran (original), men exakt vad som krävs för att detta ska vara fallet anges inte närmare. I målet konstateras dock att utformningen av aktuellt elektroniskt dokumentet inte levde upp till uppsatta (icke angivna) krav. Någon teknisk lösning, som säkerställer rådigheten och kontrollen över informationen om fordringsinnehållet, borde enligt domstolen ha funnits, vilket de konstaterar inte var fallet.¹⁶²

Avgörandet är spännande av flera skäl, och det finns anledning att tolka 2017 års fall som att alla elektroniska original omfattas, inte bara de negotiabler (löpande skuldebrev). Regeln i 2 kap. 2 § utsökningsbalken är nämligen ett exempel på lagstiftning där krav uppställs på ett ”inlämnande” av ett original, det duger med andra ord inte med en kopia för att regeln skall vara tillämplig. Det bör diskuteras om 2017 års fall enbart berör frågan om löpande skuldebrev, eller om det ska tolkas som ett ställningstagande för hur svensk rätt i allmänhet förhåller sig till elektroniska original, dvs. det krävs något särskilt för att identifiera och säkerställa att det rör sig om ett original och inte en kopia. Om denna tolkning är korrekt, innebär det att ett elektroniskt dokument, med stöd i 2017 års fall i förening med uttalandet i SOU 2016:81, enligt svensk rätt kan utgöra ett original om det i tillräcklig grad går att säkerställa att det inte rör sig om en kopia.

Det kan även argumenteras att, efter 2017 års fall, om det finns ett verkligt behov av lagstiftning rörande frågan om elektroniska original, även för annan elektronisk egendom än elektroniska löpande skuldebrev. Det finns ju goda skäl att anta att allmänna rättsprinciper rörande förmögenhetsobjekt, nämnda förarbetsuttalanden och 2017 års fall från högsta domstolen kan vara tillräckligt för att uppnå teknikneutralitet med avseende på alla original av elektroniska karaktär. Problematiken rörande en närmare precisering av vad dessa krav ska bestå uti kvarstår dock fortfarande. MLETR, och en svensk implementering av dess nyckelfunktioner, föreslår att det är ett *förfogande*, eller med MLETR:s terminologi, en exklusiv kontroll över det elektroniska handelsdokumentet som är det moment som rättsligt möjliggör ett elektroniskt original, oavsett om det

¹⁶¹ Se SOU 2016:81, *En modernare utsökningsbalk*, s. 215.

¹⁶² Se NJA 2017 s. 769, p. 9.

leder till bevisverkan i den betydelse att ett elektroniskt dokument kan uppvisas eller överlämnas i original, eller om det leder till en vidare rättsverkan i form av omsättningsskydd eller borgenärsskydd. Se även nästkommande kapitel 4.2.2.

Det finns därmed goda skäl att anta att utan särskild lagstiftning torde frågan om elektroniska original fortfarande vara osäker och risken är stor för att elektroniska original inte kommer att godkännas eller att ges rättsverkan vilket leder till att elektroniska handelsdokument behandlas annorlunda än handelsdokument i pappersform. Som diskuterades kortfattat i bl.a. kapitel 3 erbjuder regelverket i MLETR visserligen inte några exakta rekommenderade tekniska lösningar för att säkerställa handelsdokumenten som original, men klargör närmare vilka *funktioner* en sådan teknisk lösning ska innehålla.¹⁶³ Som anges i föreslagen implementering i kapitel 2 är utgångspunkten i artikel 10 och 12 i MLETR, och tillika implementeringen av dessa i ny föreslagen 10 a § skuldebrevslagen, att just säkerställa gemensamma tekniska funktioner för att möjliggöra ett elektroniskt original. Utöver detta föreslås även ett förtydligande i 2 § växellagen och 2 § checklagen för att implementera artikel 7 och 9 i MLETR. Förslaget innefattar därmed både en implementering av reglerna i MLETR rörande original och en förtydligande kodifiering av ovan nämnda allmänna rättsprinciper, förarbeten och rättspraxis.

Inom det sjörättsliga området förekommer dessutom *flera* original, då konossement i original oftast utställs till (1) avsändaren, (2) mottagaren och (3) kreditgivaren (banken).¹⁶⁴ Samtliga dessa konossement, om de är negotiabila, utgör således original och kan därmed ges, var och en för sig, rättsverkan mot tredje man. I detta sammanhang bör frågan ställas om *flera* elektroniska negotiabila konossement (dessa utgör alla original) får samma rättsverkan som *flera* negotiabila konossement i pappersform (dessa utgör alla original). Som diskuterats i det föregående är utgångspunkten i artikel 10 och 12 i MLETR, och tillika implementeringen av dessa i ny föreslagen 10 a § skuldebrevslagen, att säkerställa gemensamma tekniska funktioner för att möjliggöra ett elektroniskt original. Att rättsligt hantera *flera* elektroniska original torde inte, i detta sammanhang, skilja sig åt från problematiken att rättsligt hantera *flera* original i pappersform. Det torde därmed saknas rättsliga hinder att exempelvis tillämpa 13 kap. 53 § sjölagen även då det är fråga om flera elektroniska original, under förutsättning att de allmänna kraven för konossement som utställts i mer än ett exemplar enligt 13 kap. 46 § första stycket 8 punkten uppfylls samt att förutsättningarna för förfogande uppfylls enligt kraven i föreslagen 10 a § skuldebrevslagen.

¹⁶³ Se även kapitel 3.5.3 angående den franska implementeringen av MLETR där Décret n° 2025-811 anger en mer långtgående precisering av dessa funktioner än vad som är fallet i MLETR.

¹⁶⁴ Se Grönfors, Kurt, *Towards Sea Waybills and Electronic Documents*, s. 12 ff., Akademiförlaget, Göteborg, 1991.

4.2.2 Kontroll

4.2.2.1 Allmänt om förfogande

Frågorna om förmögenhetsobjekt och själva *kontrollen* av detta objekt är, som nämnts i det föregående, starkt förknippade med varandra. Allmänt kräver både borgenärsskydds- och omsättningsskyddsregler ofta, men inte alltid, att äganderätten även kan manifesteras på annat sätt än att en obligationsrättsligt giltig överlåtelseaktshandling kan styrkas. Denna manifestation handlar ofta om en förändring av fysiska eller faktiska omständigheter (besittningsändring, rådhets- eller förfogandeavskärande) eller någon sorts kungörelse (denuntiation). Denna ytterligare manifestation av förändring innebär rent faktiskt att egendomen på visst sätt måste kunna tas emot, innehas eller lämnas över etc. och att dessa handlingar därmed, i vissa fall, kan ge rättsverkan på olika sätt. En sammanfattande utgångspunkt för det sakrättsliga skyddet rörande elektroniska handelsdokument är således på vilket sätt en innehavare av det elektroniska handelsdokumentet utåt ska kunna ge sken av ägande, s.k. ägarsken.¹⁶⁵ Att notera är att detta inte innebär att obligationsrättsliga regler saknar betydelse för borgenärsskydds- och omsättningsskydd, tvärtom. Obligationsrättsliga regler är en av flera rättsliga förutsättningar för sakrättsligt skydd. Ett överlåtelseavtal om exempelvis ett elektroniskt dokument är giltigt även om en säljare inte har någon kontroll över transaktionen av det elektroniska dokumentet. Om det vid en senare tidpunkt brister i leverans eller betalning är det ett problem som hanteras enligt vanliga obligationsrättsliga regler.

När det gäller fysiska ting är den grundläggande utgångspunkten för att erhålla omsättnings- eller borgenärsskydd att kunna ha *förfogandemöjlighet* över egendomen. För fysisk egendom vållar detta sällan några större praktiska problem även om den rättsliga bedömningen av dessa yttre handlingar lett till en omfattande rättsbildning.¹⁶⁶ Med avseende på elektroniska handelsdokument (i

¹⁶⁵ Se Myrdal, Staffan, *Borgenärsskyddet: om principerna för skyddet mot överlåtarens och pantsättarens borgenärer*, Norstedts Juridik AB, Stockholm, 2002, s. 133 ff., Johansson, Markus, *Ändamålsenliga sakrättsmoment – om rådhets, sken och rådhetsken*, Svensk Juristtidning, 1997. En annan sida av samma manifestation återfinns även i det straffrättsliga egendomsskyddet i 8 kap. BrB där det förutsätts att någon sorts fysisk handling (tagande) har skett. För att bli dömd för stöld enligt 8 kap. 1 § BrB förutsätts till exempel att en besittningsändring av egendomen har skett, se Träskman, Per Ole, Wennberg, Susanne, *Brottsbalken: En kommentar, Del 1 (1-12 kap.) Brotten mot person och förmögenhetsbrotten m.m.*, Norstedts Juridik AB, Stockholm, 2019, 8 kap. 1 § Stöld, Besittningsbegreppet. Det har i den straffrättsliga litteraturen framhållits att immateriella ting som rättigheter inte kan tas, medan materialisering därav, som löpande skuldebrev, aktier, bankböcker etc. däremot kan vara föremål för stöld. Liknande problem finns när det gäller förfogandebrotten där begreppet besittning i lagkommentaren till 10 kap. 1 § BrB tolkas som att det enbart är en kontohavare som kan ha besittning av ett konto, inte någon som enbart har fullmakt att förfoga över tillgodohavandet. Frågan är dock rättsligt oklar och praxis har ännu inte tagit explicit ställning till de principiella frågorna rörande besittning av icke-fysisk egendom inom det straffrättsliga området. Se NJA 1947 s. 8, NJA 1954 s. 464, NJA 1994 s. 480 och NJA 2011 s. 524.

¹⁶⁶ Se bl.a. NJA 1912 s. 156, NJA 1998 s. 29, NJA 1998 s. 275, NJA 1998 s. 545, NJA 2006 s. 45, NJA 2008 s. 684, NJA 2009 s. 889, NJA 2010 s. 154, NJA 2010 s. 617, NJA 2011 s. 524, NJA 2012 s. 391, NJA 2012 s. 419.

likhet med all annan icke-fysisk egendom) föreligger dock ett praktiskt och faktiskt problem då dessa saknar fysisk representation och därmed även utåt sett saknar synbara möjliga åtgärder. Detta grundläggande sakrättsliga problem har varit återkommande allt från den rättsliga utvecklingen av det immaterialrättsliga området på 1960-talet, dematerialiseringsrevolutionen på värdepappersområdet i början av 1970-talet till skapandet av icke-fysiska egendomsslag i form av elcertifikat och utsläppsrätter på 2000-talet.

På det skuldebrevsrättsliga området används ofta termen *förfogandelegitimation* för att beskriva borgenärens relation till tredje man, dvs. vem som har rätt att förfoga över ett skuldebrev, se 13 och 14 §§ skuldebrevslagen. Användningen av termen förfogandelegitimation är dock spridd även utanför det skuldebrevsrättsliga området i syfte att beskriva vem som är legitimerad att förfoga över en egendom, särskilt då intressekonflikter mellan anspråk från tredje man föreligger. En både språklig och rättslig innebörd av termen torde således utgå ifrån att förfogandelegitimation avser all faktisk möjlighet en innehavare har att med rättslig verkan företa dispositioner avseende egendomen. Detta innebär att då förfogandelegitimationen är avskuren är en överlåtare eller pantsättare förhindrad att med rättsverkan överlåta eller pantsätta egendomen på nytt. Uppkomsten av omsättningsskydd för förvärvaren sammanfaller således med förlorad förfogandelegitimation för överlåtaren eller pantsättaren. På liknande sätt förhåller det sig med överlåtarens avskärande av förfogandelegitimationen genom tradition vid en lösörestransaktion. Utöver förfogandelegitimation finns även flera regler som anger att olika former av *förfogande* ger rättsverkan, utan att det nödvändigtvis behöver ge legitimationsverkan. Det kan röra sig om uttryck som ”i händer” i 13 § skuldebrevslagen, 16 § växellagen och 19 § checklagen, ”överlämna” i 13 kap. 57 § sjölagen, ”lämna ifrån sig” i 16 § växellagen, 21 § checklagen, ”återlämna” i 13 kap. 44 och 52 §§ sjölagen, ”återställa” i 21 § skuldebrevslagen, 13 kap. 42 och 54 §§ sjölagen, ”tar emot” i 13 kap. 56 § sjölagen, ”deponerar” i 13 kap. 54 § sjölagen och ”utlämnad” i 39 § växellagen.¹⁶⁷ Frågan som uppkommer är om alla dessa olika former av förfogande får samma rättsverkan även då förmögenhetsobjektet är elektroniskt? Se exempelvis sammanställningen i kapitel 3.2.1 – 3.2.4.

Med avseende på elektroniska dokumentets förmåga att utgöra ett förmögenhetsobjekt är det ett faktum att de alltid kräver *tekniska hjälpmedel* för att praktiskt kunna förfogas över. Det tekniska hjälpmedlet utgöra således ett instrument för en transaktion eller betalning genom användandet av exempelvis ett identifieringssystem eller något annat personligt instrument eller en personlig rutin som används för att elektroniskt initiera en åtgärd eller en transaktion. I ett obligationsrättsligt perspektiv utgör alla dessa instrument, eller tekniska hjälpmedel, dock verktyg för att hantera och administrera en fordran.¹⁶⁸ Oavsett vilka tekniska hjälpmedel som krävs för att förfoga över ett elektroniskt

¹⁶⁷ Se angående motsvarande uttryck i växelkonventionen i kapitel 3.2.2.

¹⁶⁸ Se även Arnesdotter, Ingrid, *Moderna betalningsmetoder*, Nerenius & Santérus Förlag AB, Göteborg, 1996, s. 106 f.

handelsdokument så bör ändå frågan om tillgång till informationen för de tekniska hjälpmedlen skiljas från frågan om tillgång till förmögenhetsobjektet i sig. I ett sakrättsligt perspektiv torde det vara klart att det inte kan vara informationen (dvs. hjälpmedel i form av koder, nycklar etc.) som är själva förmögenhetsobjektet utan det i detta sammanhang är de elektroniska dokumenten i sig.¹⁶⁹ Detta är ett av skälet till att särskild lagstiftning är nödvändig för att reglera förfogandelegitimation och även ge vägledning för betydelsen av, och i vilken utsträckning tillgången till, dessa säkerhetslösningar, eller koder har för möjligheten att erhålla sakrättsligt skydd.

Vid en lagreglering om *förfogande* av elektroniska dokument finns det dock egentligen bara fyra alternativ att utgå ifrån för att skapa omsättnings- och borgenärsskydd, (a) att avtalet ensamt är tillräckligt, (b) att lagstiftaren inför särskilda regler om rättsverkan genom ett registreringsförfarande, (c) att en denuntiation genomförs, som innebär ett faktiskt förfogandeavskärande eller (d) att en transaktion i tillräcklig grad säkerställer förvärvarens position som därmed motsvarar ett faktiskt förfogandeavskärande för överlåtaren.

Det första alternativet (a), att sakrättsligt skydd uppnås genom ett giltigt avtal mellan överlåtaren och förvärvaren har i vissa fall erkänts med avseende på olika immaterialrätter (upphovsrätt, patent, varumärke, mönsterrätt och i viss mån även firmarätt).¹⁷⁰ I dessa fall har avtalet ensamt utgjort stöd för sakrättsligt skydd för förvärvaren i relation till överlåtarens borgenärer.¹⁷¹ I praxis har det även undantagsvis godkänts att avtalet i sig är tillräckligt för att sakrättsligt skydd ska kunna erhållas, även utanför det immaterialrättsliga området.¹⁷²

Det andra alternativet (b), att lagstiftaren inför särskilda regler om rättsverkan genom ett registreringsförfarande, har skett vid flera tillfällen med avseende på digitala egendomsslag. Lagstiftaren har i samtliga dessa fall särskilt angett att egendomen i fråga går att förfoga över, dvs. lagstöd ges till förfogande, vilket skulle kunna beskrivas som en slags *formell förfogandelegitimation*.¹⁷³ Lagtekniskt har förfogandelegitimationsfrågan hanterats genom ett registreringsförfarande där den som är antecknad som ägare på ett avstämningskonto skall, med de

¹⁶⁹ Se Håstad, Torgny, *Sakrätt avseende lös egendom*, 6 u., Norstedts Juridik, Stockholm, 2003 s. 28. Jmf. Wallin-Norman, Karin, *Kontorätt – Rätt till kontoförda värdepapper*, Jure Förlag AB, Stockholm, 2009, s. 42.

¹⁷⁰ Se Millqvist, Göran, *Sakrättens grunder – en lärobok i sakrättens grundläggande frågeställningar avseende lös egendom*, 10 u., Norstedts Juridik, Stockholm, 2021, s. 211 f.

¹⁷¹ Se NJA 2010 s. 617 p.10, ”När en immaterialrätt överläts får förvärvarens rätt till immaterialrätten skydd mot överlåtarens borgenärer genom avtalet (jfr NJA 2009 s. 695 rörande dubbelöverlåtelse). Något sakrättsligt moment behöver inte tillkomma, eftersom en immaterialrätt inte kan traderas, det inte finns någon utomstående prestationsplikt att denuntiera och registrering inte föreskrivits i lag för skydd mot överlåtarens borgenärer. I analogi med detta kan det inte heller krävas något sakrättsligt moment för att en obligationsrättsligt giltig hävningsförklaring, som avgetts före utmätning eller konkurs, ska medföra en sakrättsligt skyddad återgång av immaterialrätten och således ge överlåtaren bättre rätt till immaterialrätten än förvärvarens borgenärer.”

¹⁷² Högsta domstolen har godkänt en avtalsprincip i fall då exklusiv förfoganderätt över egendomen är omöjlig eller svåruppnådd, se exempelvis NJA 1998 s. 545, där avtalet ensamt ansågs utgöra tillräcklig grund för separationsrätt vid överlåtelse av andel i segelbåt. I detta fall betonades dock att någon sorts besittningsförändring, från överlåtaren till förvärvaren, ändå måste ha skett. Då både överlåtaren och förvärvaren ansågs vara i besittning (sambesittning) ansågs dock avtalet vara tillräckligt. När det gäller sakrättsmoment vid överlåtelse av andel av lös egendom saknas dock normalt möjlighet att överhuvudtaget erhålla sakrättsligt skydd vid överlåtelsen, se bl.a. NJA 1987 s. 3.

¹⁷³ Se Elgebrant, Emil, *Ägande & värde av utsläppsrätter och andra handelsobjekt*, Jure Förlag, 2012, ak. avhandling, s. 117, s. 125.

begränsningar som framgår av kontot, anses ha rätt att förfoga över det finansiella instrumentet, se 6 kap. 1 § lag (1998:1479) om värdepapperscentraler och kontoföring av finansiella instrument. Denna formella förfogandelegitimation innebär även att godtrosförvärv av finansiella instrument vid dubbelöverlåtelse respektive obehörig överlåtelse är möjlig under vissa angivna förutsättningar enligt 6 kap. 3 - 4 §§ samma lag. Samma teknik användes även vid införandet av särskilda regler rörande utsläppsrätter och elcertifikat på 2000-talet då det skapades ett regelverk som var starkt influerad av reglerna för finansiella instrument.¹⁷⁴ Förfogandelegitimationen tillskrevs, på samma sätt som i reglerna för finansiella instrument, den som är registrerad på kontot, se 24 § lag (2020:1172) om vissa utsläpp av växthusgaser samt 3 kap. 10 § lag (2011:1200) om elcertifikat. För elcertifikat erkänner lagstiftaren även rättsligt skydd för godtrosförvärv och pantsättning, vilket inte är fallet med avseende på utsläppsrätter.¹⁷⁵

Det tredje alternativet (c) att en denuntiation genomförs, som innebär ett faktiskt förfogandeavskärande, är fallet rörande enkla fordringar samt analogier hänförliga till 31 § skuldebrevslagen. För att en analogi ska kunna ske krävs att egendomsslaget är ”fordringsliknande” såtillvida att parterna i någon mån intar en borgenärs respektive gäldenärsposition. En underrättelse till den förpliktigade måste enligt praxis även innebära en viss inskränkning i överlåtarens förfogandemöjlighet.¹⁷⁶ Att notera är att *elektroniska icke-negotiabla handelsdokument*, exempelvis Seawaybills, vägtransportsedlar (CMR) m.fl. i sammanhanget regleras genom skuldebrevslagens regler om enkla skuldebrev. Det faktum att ett handelsdokument är icke-negotiabelt innebär dock inte att de inte kan vara omsättningsbara, utan enbart att de inte, genom särskilda rättsregler, ansetts tillräckligt *omsättningsvärda*.¹⁷⁷ För dessa instrument hanteras således invändningsrättsfrågor enligt 27 § skuldebrevslagen, godtrosförvärvsfrågor, som enbart berör dubbeldispositioner regleras enligt 31 § skuldebrevslagen vilken även reglerar borgenärsskydd. Se mer angående detta i kapitel 4.2.2.2 och 4.2.2.3.

Frågan som aktualiseras, och som även är grunden i regelverket i MLETR, är om det sista alternativet (d), att en transaktion i tillräcklig grad säkerställer förvärvarens position och därmed motsvarar ett faktiskt förfogandeavskärande, är möjlig med avseende på elektroniska handelsdokument, även utan särskild lagändring. Frågan har diskuterats i doktrinen med avseende på annan

¹⁷⁴ Vid tillkomsten av föregångaren till lag (1998:1479) om värdepapperscentraler och kontoföring av finansiella instrument, Aktiekontolagen (1989:827) hämtades även inspiration från en rad olika håll, bl.a. 20 § SjöL, 14 § skuldebrevslagen, 18 kap. 1 § JB samt 6 kap. 8 § ABL.

¹⁷⁵ Se vidare Elgebrant, Emil, *Ägande & värde av utsläppsrätter och andra handelsobjekt*, Jure Förlag, 2012, s. 151 ff. samt 190 ff.

¹⁷⁶ Se bl.a. NJA 1995 s. 367.

¹⁷⁷ Att ett handelsdokument utgör en handling med ett visst värde och därigenom ett värdepapper som *de facto* handlas med leder inte automatiskt till att det, med lagstiftarens terminologi, nödvändigtvis utgör ett överlåtbart värdepapper (omsättningsvärt). Ett exempel på detta är den handelsrättsliga klassificeringen av värdepapper som utgör finansiella instrument där negotiabilitetsfrågan diskuterats med anledning av andra elektroniska värdepapper såsom registrerade elcertifikat, utsläppsrätter och kyoyoenheter. Se SOU 2004:62, Handla för bättre klimat – handel med utsläppsrätter 2005–2007 m.m., bilaga 4, i ett utlåtande avgivet av justitierådet Johan Munck från 2003-09-17.

elektronisk egendom men klagande praxis saknas på området.¹⁷⁸ Löpande skuldebrev, växel, check och konossement är alla avsedda att vara negotiabla, med den betydelsen att de av lagstiftaren anses som just omsättningsvärda. Kraven på en till det yttre fristående utfästelse eller erkännandet av en skuld bestående av pengar eller av en tjänst är tveklöst uppfyllt för samtliga dessa värdepapper och utöver detta anses de även som s.k. *presentations-* eller *legitimationspapper*. Prestations- och legitimationspapper karakteriseras av att den som enligt dokumentet är förpliktad, inte får fullgöra sin prestation till någon annan än den som kan visa upp papperet. Utöver att kunna förete värdepappret får även själva *innehavet* av det fysiska värdepappret rättsverkan, exempelvis genom att den som förvärvat värdepappret i god tro inte skall kunna drabbas av invändningar som hade kunnat riktas mot överlåtare. Detta gäller både invändningar som gäldenären kan göra mot en godtroende förvärvare och äganderättsanspråk från tidigare ägare. Detta är just dessa egenskaper som brukar anses vara en förutsättning för att ett värdepapper skall lämpa sig för handel, dvs, vara *omsättningsvärt*. Innebörden av begreppet negotiabilitet kan dock variera, och själva termen negotiabilitet kan även tolkas snävt eller brett.¹⁷⁹ I denna utredning antas en tämligen bred tolkning av begreppet negotiabilitet, med utgångspunkt i värdepapprets omsättningsvärdhet. Det innebär att då ett skuldebrev är att anses som negotiabelt är reglerna om löpande skuldebrev i skuldebrevslagen tillämpliga. Invändningsrättsfrågor hanteras därmed enligt 15 § skuldebrevslagen, godtrosförvärvsfrågor regleras i 14 § och borgenärsskyddsfrågor regleras i 22 § skuldebrevslagen.

Som diskuterades i kapitel 3 föreslår denna utredning att frågan om skapande av *tillförlitliga metoder* för att upprätthålla innehavarens (och andras) integritet med avseende på elektroniska handelsdokument kopplas till bedömningen av ”tillräcklig exklusiv kontroll” i 10 a § skuldebrevslagen.¹⁸⁰ Implementeringen av artikel 10 och 12 kopplas därmed till artikel 11 och det föreslås i denna utredning även ett tillägg i form av uttrycket ”tillräcklig”, inte enbart för att korrelera med innebörden av artikel 12 i MLETR utan även för att skapa koherens mellan svensk rättspraxis med avseende på pappersbaserade handelsdokument. Som exempel kan här nämnas NJA 1996 s. 52, som berörde en pantsättning av ett löpande skuldebrev till säkerhet för ett förlagslån, där gränserna för avskuren rådighet diskuterades närmare. Målet berör visserligen pantsättning, men då pantsättning med avseende på löpande skuldebrev bedöms på samma sätt som överlåtelse (10 §, 22 § skuldebrevslagen), har rättsfallet betydelse även utanför det panrättsliga området. I målet hade ett löpande skuldebrev deponerats i s.k. öppet förvar i en bank och pantsatts som säkerhet för en efterställd fordran. Högsta domstolen gjorde bedömningen att det avtal (notariatuppdrag) som tecknats mellan pantsättaren och innehavaren av det löpande skuldebrevet

¹⁷⁸ Se vidare Elgebrant, Emil, *Kryptovalutor – särskild rättsverkan vid innehav av bitcoins och andra liknande betalningsmedel*, Wolters Kluwer, 2016, s. 99 ff.

¹⁷⁹ Se kapitel 1.

¹⁸⁰ Detta framgår även av artikel 12 i MLETR samt i kommentaren till MLETR, se bl.a. punkt 99, 100, 106. Frågan behandlas med andra ord som en bevisfråga inom ramen för denna kontrollbedömning.

(banken) inte innebar några begränsningar i pantsättarens rådighet. Avtalet (öppet förvar) innebar tvärtom, att pantsättaren i praktiken hade rådighet över det löpande skuldebrevet varvid sakrättsligt skydd i relation till konkursborgenärerna saknades.

Med avseende på överväganden vid införande av en ny 10 a § innebär det att en bedömning av ett elektroniskt löpande skuldebrev inte bör bedömas annorlunda än utgången av 1992 års fall. Den rättsliga bedömningen av pantsättarens rådighet i 1992 års fall bestod både av en i) avtalsrättslig tolkning och en ii) tolkning av faktiska (troligtvis fysiska)¹⁸¹ omständigheter. Med utgångspunkt i detta skulle en försiktig bedömning av en tillämpning av en ny 10 a § i förening med 10 § och 22 § skuldebrevslagen och i ljuset av NJA 1992 s. 52 kunna vara följande: Den avtalsrättsliga relationen mellan deponent och depositarie i) torde inte skilja sig åt rättsligt, samma obligationsrättsliga bedömning är för handen. Den andra delen däremot ii) en tolkning av faktiska omständigheter för att avgöra möjligheten att ha rådighet över det pantsatta (förfogandemöjligheten) skulle dock skilja sig åt, även om samma resultat eftersträvas. Med avseende på ett löpande skuldebrev i pappersform, innebär det att någon har en möjlighet till fysisk kontroll över skuldebrevet (besittning), vilket saknas med avseende på ett elektroniskt löpande skuldebrev. Denna brist på möjlig fysisk kontroll ersätts, genom en ny 10 a §, med den förfogandemöjlighet som anges i första stycket, tredje meningen (motsvaras av artikel 11 i MLETR) i ljuset av fjärde stycket samma paragraf (motsvaras av artikel 10 och 12 i MLETR). Utgångspunkten är att en pantsättares (i detta fall även en deponent) faktiska och praktiska möjlighet att råda över ett löpande skuldebrev i pappersform ska vara begränsad i tillräcklig grad för att anses som avskuren och att detta även ska gälla för ett elektroniskt skuldebrev. Det innebär närmare att en pantsättares (och i detta fall även en deponent) faktiska och praktiska möjlighet att råda över det pantsatta ska anses vara avskuren om någon annan (i detta fall en depositarie) har tillräcklig exklusiv kontroll över det elektroniska skuldebrevet, i ljuset av fjärde stycket 10 a §. Exakt vilka tekniska lösningar som leder till denna tillräckligt avskurna kontroll är dock fortfarande oklart. Men någon exakt faktisk (fysisk) omständighet rörande skuldebrev i pappersform torde heller inte föreligga, inklusive omständigheterna som berörs i NJA 1992 s. 52.

En utgångspunkt i förslaget är således att *förfogande*, när det gäller elektroniska handelsdokument, genom en ny 10 a §, därmed är reglerat i lag. Formuleringen i 10 a § anger inget närmare om vilket slags förfogande som avses, utan bör anses tillämplig oavsett om termen är ”besittning”, ”förfoga”, ”i händer”, ”överlämna”, ”lämna ifrån sig”, ”återlämna”, ”återställa”, ”tar emot”, ”deponerar” eller ”utlämnad”.

¹⁸¹ Omständigheterna i fråga är dock inte begränsade till fysiska omständigheter, det kan även, som i NJA 2008 s. 684, vara rättsliga omständigheter som leder till ett tillräckligt förfogandeavskärande.

4.2.2.2 Omsättningsskydd

Invändningsrätt

En av de mest framträdande dragen av negotiabilitet gäller *invändning* som grundas på förhållande till tidigare innehavare. Med avseende på löpande skuldebrev kommer detta till uttryck i 15 § skuldebrevslagen som berör vilka invändningar som är extingibla eller negotiabila, dvs. vilka invändningar som kan göras gällande mot en godtroende förvärvare av ett löpande skuldebrev eller inte. I första stycket anges att om någon, efter överlåtelse, i god tro har kommit i besittning av ett löpande skuldebrev, kan vissa uppräknade (ej uttömmande) invändningar inte göras gällande mot den nye borgenären. Även med avseende växel finns liknande regel. I 17 § växellagen anges att den, mot vilken talan på grund av växel göres gällande, äge ej mot innehavaren framställa invändningar, som grundas på den förres särskilda förhållande till utställaren eller till föregående växelinnehavare, med mindre innehavaren vid växelns förvärvande uppsåtligen handlat till gäldenärens förfång. En liknande formulering finns i checklagens 22 §. Med avseende på konossement har lagstiftaren valt en annan teknik och på grund av konossementets särart är regeln i 13 kap. 49 § sjölagen utformad utifrån konossementets bevisverkan. I tredje stycket anges att:

Om tredje man i god tro har löst in konossementet i förlitan på att uppgifterna i det är riktiga, är motbevisning enligt första och andra styckena inte tillåten. Om transportören insåg eller borde ha insett att en uppgift om godset var oriktig, får han inte åberopa förbehåll som avses i 48 § om förbehållet inte innehåller en uttrycklig anmärkning om uppgiftens oriktighet.

Den rättsliga innebörden i samtliga dessa regler är dock att en förvärvare ska kunna förlita sig på att ett värdepapper förvärvat i god tro ska kunna göras gällande om eventuella brister föreligger.

Med avseende på *elektroniska handelsdokument* innebär det, som diskuterats i det föregående, ett faktiskt problem om rekvisiten för att åstadkomma invändningsrätt är beroende av någon slags manifestering av förvärvet i form av besittningsövergång eller liknande. Med avseende på växel, check och konossement är dock inte så fallet då 17 § växellagen, 22 § checklagen och 13 kap. 49 § sjölagen inte uppställer sådana krav. I sammanhanget är det således enbart löpande skuldebrev, närmare bestämt 15 § skuldebrevslagen som uppställer krav på besittning. Genom införande av ny 10 a § innebär det att även elektroniska skuldebrev anses kunna tillämpa reglerna om extingibla och negotiabila invändningar i 15 § skuldebrevslagen om en överlåtares exklusiva

kontroll över det elektroniska skuldebrevet i tillräcklig grad avskärs till förmån för förvärvaren.

I ett bredare perspektiv av negotiabilitet kan även räknas 18 § skuldebrevslagen som berör frågan om kvittning av löpande skuldebrev. Huvudregeln vid kvittning av löpande skuldebrev är att en förvärvande borgenär inte ska behöva tåla invändningar från gäldenären rörande genfordran mot tidigare borgenär. Undantag för denna huvudregel föreligger om indrivningen av genfordran äventyras eller om genfordran och huvudfordran är konnexa, dvs. har ett ursprung i samma rättsförhållande. Denna borgenärsförmån, särskilt i relation till motsvarande regel om enkla skuldebrev i 28 §, bidrar till omsättningsvärdhet av löpande skuldebrev i stort. Med avseende på växel och check hanteras kvittningssituation inom ramen för 17 § växellagen och 22 § checklagen. En analog tillämpning av skuldebrevslagens regler bör därmed vara begränsad.¹⁸²

Med avseende på *elektroniska handelsdokument* innebär det att enbart elektroniska löpande skuldebrev berörs, och även i detta fall är en tillämpning av 18 § skuldebrevslagen beroende av att någon slags manifestering av förvärvet i form av besittningsövergång eller liknande. Uttrycket ”kommit i ny borgenärs hand” bör innebära att den nye borgenären ska ha kommit i besittning av det löpande skuldebrevet. Genom införande av 10 a § innebär det i sammanhanget att även elektroniska skuldebrev anses kunna tillämpa reglerna om kvittning i 18 § skuldebrevslagen om den nye borgenären har tillräcklig exklusiv kontroll över det elektroniska skuldebrevet.

Godtrosförvärv

Alla äganderättsanspråk, även på elektroniska handelsdokument, grundas på bevisning av att ett laga fång har ägt rum. Vanligtvis genom något slags derivativt fång, singulärt (köp, byte eller gåva) men kan såklart även förvärvas genom universalfång (arv, testamente eller bodelning). Om det föreligger en brist i fångskedjan finns i ett sakrättsligt perspektiv i princip två olika sätt att lösa en konflikt där någon obehörigen överlätit egendom till någon annan. Det första är att den rättmätige ägaren återkräver egendomen från förvärvaren genom vindikation och det andra att förvärvaren ges företräde framför rättmätige ägare vars rätt släcks ut genom extinktion. Svensk rätt har sedan gammalt innehållit regler till skydd för omsättningen av lös egendom, och något slags skydd för en godtroende förvärvare har ansetts behövas både då någon obehörigen och någon behörig överlåter lös egendom. Beroende av vilken typ av lös egendom som är för handen har extinktiva förvärv för en godtroende förvärvare erkänts

¹⁸² Se NJA 1968 s. 351 samt Tibergh, Lennhammer, *Skuldebrev, växel och check*, 7u., Norstedts Juridik, 1995, s.119.

på olika sätt av lagstiftaren.¹⁸³ Förvärv eller pantsättning av löpande skuldebrev, växel, check och konossement, även med avseende på motsvarande elektroniska versioner, kan naturligtvis både bli föremål för obehörig överlåtelse i någon form eller dubbeldispositioner. Då elektroniska handelsdokument saknar fysisk representation, och därmed inte utgör lösöre i svensk rätt, är en tillämpning av lag (1986:796) om godtrosvärv av lösöre utesluten.¹⁸⁴ Utöver att det enligt 1 § enbart är lösöre som omfattas av lagen följer även av 2 § att en besittningsförändring från överlåtare till förvärvaren ska ske för att godtrosvärv ska vara möjlig. En analog tillämpning av godtrosvärvslagen anses enligt förhärskande uppfattning som utesluten, och några tecken från högsta domstolen om att detta är på väg att ändras torde inte finnas.

Med avseende på *löpande skuldebrev* kan de förvärvas (eller pantsättas) i god tro enligt 14 § skuldebrevslagen (samt 10 § avseende pant). I första stycket 14 § anges att den som förvärvat och kommit i besittning av ett innehavarskuldebrev som någon hade i händer under visa förutsättningar ändå är ansedd för rätt borgenär. Med avseende på *elektroniska handelsdokument* innebär det, som diskuterats i det föregående, ett faktiskt problem om rekvisiten att för att åstadkomma godtrosvärv är beroende av att någon slags manifestering av förvärvet i form av besittningsövergång eller liknande. Föreslagen ny 10 a § i skuldebrevslagen möjliggör att även elektroniska löpande skuldebrev kan förvärvas eller pantsättas i god tro. En förvärvare (eller panthavare) som är i god tro, senast vid tidpunkten då tillräcklig exklusiv kontroll inträffar, är därmed i samma rättsliga situation som om det rört sig om ett löpande skuldebrev i pappersform. Exakt vilka tekniska lösningar som leder till denna tillräckligt avskurna kontroll är dock även i detta fall fortfarande oklart, men då detta torde vara fallet även med avseende på löpande skuldebrev i pappersform, torde likabehandling (teknikneutralitet) vara uppnått i tillräckligt hög grad. Detta senare gäller även i den följande redogörelsen av elektronisk växel, elektronisk check och elektroniska konossement.

Även *växel* kan förvärvas (eller pantsättas) i god tro enligt 16 § växellagen (samt 10 § skuldebrevslagen avseende pant). I första stycket 16 § växellagen regleras vilka krav som ställs för att någon ska kunna anses som rätt innehavare av en växel och andra stycket berör situationen då en växel förkommit, samt innehavarens skyldighet att lämna växeln ifrån sig vid ond tro eller grov vårdslöshet (extingktivt godtrosvärv).¹⁸⁵ Föreslagen ny 10 a § i skuldebrevslagen samt en ändring av 2 § växellagen möjliggör att även

¹⁸³ Angående omsättningsskyddet i fallet där någon obehörigen överlåter lösöre återfanns föregångaren till den nu gällande lag (1986:796) om godtrosvärv av lösöre i två numera upphävda bestämmelser i 1734 års lag, nämligen 11 kap. 4 § HB och 12 kap. 4 § HB.

¹⁸⁴ Det bör noteras att det även förekommer vissa allmänna regler angående extinktiva godtrosvärv, exempelvis vid bristande befogenhet enligt 11 § avtalslagen, skenrättshandling enligt 34 § avtalslagen eller obehörig överlåtelse av löpande handling enligt 35 § avtalslagen. Då reglerna i 11 § och 34 § avtalslagen inte förutsätter något särskilt om besittning och besittningsövergång av avtalsobjektet, kan dessa regler tillämpas när det gäller avtal om elektroniska handelsdokument.

¹⁸⁵ Motsvarande regel i växelkonventionen är artikel 16, se kapitel 3.2.2.

elektronisk växel kan förvärfvas eller pantsättas i god tro. En förvärfvare (eller pantsättare) av en elektronisk växel som är i god tro, senast vid tidpunkten då tillräcklig exklusiv kontroll inträffar, är därmed i samma rättsliga situation som om det rört sig om en växel i pappersform.

En *check* kan också förvärfvas (eller pantsättas) i god tro enligt 21 § checklagen (samt 10 § skuldebrevslagen avseende pant). I 21 § checklagen berörs situationen då en check förkommit, och innehavarens skyldighet att lämna växeln ifrån sig vid ond tro eller grov vårdslöshet (extingtivt godtrosvärfvärf). Föreslagen ny 10 a § i skuldebrevslagen samt en ändring av 2 § checklagen möjliggör att även elektronisk check kan förvärfvas eller pantsättas i god tro. En förvärfvare (eller pantsättare) av en elektronisk check som är i god tro, senast vid tidpunkten då tillräcklig exklusiv kontroll inträffar, är därmed i samma rättsliga situation som om det rört sig om en check i pappersform.

Med avseende på *konossement* kan även de förvärfvas (eller pantsättas) i god tro enligt 13 kap. 56 § sjölagen (samt 10 § skuldebrevslagen avseende pant). I 13 kap. 56 § berörs godtrosvärfvärf av konossement. I första stycket anges att den som först tar emot ett exemplar i god tro har rätt till godset. I andra stycket anges att en godtroende förvärfvare inte är skyldig att lämna ut ett förkommit konossement. Föreslagen ny 10 a § i skuldebrevslagen samt en ändring av 13 kap. 42 § sjölagen möjliggör att även elektroniska konossement kan förvärfvas eller pantsättas i god tro. En förvärfvare (eller pantsättare) av ett elektroniskt konossement som är i god tro, senast vid tidpunkten då tillräcklig exklusiv kontroll inträffar, är därmed i samma rättsliga situation som denne skulle varit om det rört sig om ett konossement i pappersform.

Avslutningsvis kan sägas några ord om elektroniska *icke-negotiabler* handelsdokument i sammanhanget, exempelvis Seawaybills, vägtransportsedlar (CMR) m.fl. Med avseende på godtrosvärfvärf (samt pantsättning) hanteras de primärt av reglerna om enkla skuldebrev, 31 § skuldebrevslagen (samt 10 § avseende pant). I 31 § andra stycket anges att om ett enkelt skuldebrev har överlåtit till flera, gäller en tidigare överlåtelse framför en överlåtelse som har skett senare. En senare överlåtelse gäller dock framför en tidigare, om gäldenären först underrättas om den senare överlåtelser och förvärfvaren då var i god tro. Situationen som regleras med avseende på dessa icke-negotiabler handelsdokument är således enbart dubbeldispositioner. Att notera är att högsta domstolen, i NJA 2009 s. 182, i detta fall utvidgad möjligheten för godtrosvärfvärf till att även gälla överlåtelserfallet. Rättsfallet är dock speciellt och berör *betalning*, närmare god tro av en konofordran vid kvittning.

I NJA 2009 s. 182 hade A från sin bank av misstag betalat för mycket till B, som kände till misstaget innan hans konto i en annan bank (C) krediterades. A:s rätt till återbäring från B ansågs inte gälla mot C (B:s bank), som i god tro tillgodogjort sig beloppet genom kvittning. I fallet framgår att banken ansågs kunna göra godtrosvärfvärf på betalningen med motiveringen att ”tillämpning av bestämmelserna om överlåtelse av enkla fordringar inte ger betalningsmottagaren den trygghet som borde föreligga”. Det bör diskuteras hur denna skrivning ska tolkas men enligt förhärskande teori utgörs grunden för ett konto en enkel fordran (inlåning)

vilket innebär att godtroshövärförvärf enligt tidigare uppfattning inte är möjlig annat än vid dubbelöverlåtelse, se 31 § skuldebrevslagen. Högsta domstolen ansåg dock att resultatet av en tillämpning av 31 § skuldebrevslagen var orimlig i detta fall och argumenterade utifrån det faktiska fallet då någon levererar en vara i förlitan på att hans konto krediterats genom en banköverföring.

Om NJA 2009 s. 182 i sammanhanget enbart ska tolkas vara tillämplig på betalningar genom kontoöverföringar eller om undantaget har en vidare tillämpning är oklart.¹⁸⁶ Det betonas dock i rättsfallet att det är frågan om en *betalning* vilket skulle kunna föranleda slutsatsen att undantaget även skulle kunna få tillämplighet på andra betalningar än kontoöverföringar, dvs. även icke-negotiabla handelsdokument, om de utgör betalning. Rättsläget är dock tämligen osäkert.¹⁸⁷

4.2.2.3 Borgenärsskydd

I svensk rätt kan utsökning av viss egendom ske genom utmätning, kvarstad eller betalningssäkring och enligt 4 kap. 17 § UB får lös egendom utmätas om det framgår att egendomen tillhör gäldenären. Det är således enligt huvudregeln den sökande som har bevisbördan för att egendomen tillhör gäldenären. För att presumptionsregeln i 4 kap. 18 § UB ska kunna tillämpas måste egendomen kunna *besittas*.¹⁸⁸ Löpande skuldebrev, växel, check och konossement betraktas visserligen inte som lösörens, men det utesluter inte att tradition, dvs. en besittningsförändring, är utgångspunkt för borgenärsskydd för en förvärfvare av negotiabla värdepapper. Detta har sin grund i en analog tillämpningen av reglerna om löpande skuldebrev, 22 § skuldebrevslagen. Detsamma gäller även pantsättning av negotiabla värdepapper, vilket följer av 10 § skuldebrevslagen.¹⁸⁹ Vid pantsättnings erhålls inte separationsrätt vid utmätning och konkurs, utan förmånsrätt enligt 4 § 3 punkten förmånsrättslagen (1970:979). För att en pantsättning ska erhålla denna förmån i relation till konkurrerande borgenärer krävs dock att panten är fullbordad, dvs. sakrättsligt skydd ska ha uppnåtts. Sakrättslig fullbordan av löpande skuldebrev sker på samma sätt som överlåtelse, dvs. genom tillämpning av 22 §, i förening med 10 § skuldebrevslagen. Även med avseende på växel, check och konossement tillämpas skuldebrevslagens regler analogt med avseende på pant.

¹⁸⁶ Se Lindskog, Stefan, *Betalning – om kongruent infriande av penningsskulder och andra betalningsrättsliga frågor*, Norstedts Juridik AB, Stockholm, 2014, s. 394ff., Hessler, Henrik, *Allmän sakrätt – om det förmögensrättsliga tredjemansskyddets principer*, Norstedt, 1977, s. 475f samt Rodhe, Knut, *Handbok i sakrätt*, Norstedts, Lund, 1986, s. 222.

¹⁸⁷ Se även resonemang utifrån att högsta domstolen i NJA 2009 s.182 grundade sin bedömning på *novation*, se Lidquist, Carl, *Om godtroshövärförvärf respektive vindikation av bankmedel m.m.*, Juridisk Publikation 2/2009 s. 199.

¹⁸⁸ Jmf dock Hästads tillägg i NJA 2009 s. 500 angående tillämpligheten av 4 kap. 17–18 §§ UB med avseende av egendom som inte kan besittas samt bevisbördans placering i 4 kap. 17 § UB.

¹⁸⁹ Se 10 § skuldebrevslagen, ”Vad i denna lag sägs om överlåtelse av skuldebrev gälle ock i fråga om pantsättning av dylik handling.”.

Borgenärsskyddsfrågan rörande både överlåtelse och pantsättning av löpande skuldebrev, växel, check och konossement har således sin grund i 22 § skuldebrevslagen (samt 10 § rörande pant) där det är besittningsförändringen (tradition) som är avgörande för om förvärvare ska erhålla skydd mot överlåtarens borgenärer.

Icke-negotiabla handelsdokument utgör, som diskuterats i det föregående, en enkel fordran där fordringen i sig utgör förmögenhetsobjektet vars rättigheter och skyldigheter typiskt sett regleras via avtal. För att en överlåtelse av enkla skuldebrev ska kunna erhålla sakrättsligt skydd för en förvärvare tillämpas därmed 31 § första stycket skuldebrevslagen vilket innebär att det föreligger ett analogt stöd för borgenärsskydd för en förvärvare av icke-negotiabla handelsdokument genom denuntiation till gäldenären.

Ett *elektroniskt* löpande skuldebrev, en elektronisk växel, en elektronisk check och ett elektroniskt konossement erhåller därmed skydd mot överlåtarens borgenärer genom tillämpning av 22 § skuldebrevslagen. I första stycket anges att det krävs en besittningsförändring av det löpande skuldebrevet för att en förvärvare ska få skydd från överlåtarens borgenärer. Genom införande av ny 10 a § i skuldebrevslagen kommer uttrycket "besittning" att tolkas i ljuset av de krav som ställs i artiklarna 10, 11 och 12 i MLETR. Detta innebär att en överlåtares exklusiva kontroll över ett elektroniskt skuldebrev, elektronisk växel, elektronisk check eller ett elektroniskt konossement i tillräcklig grad ska ha blivit avskuren till förmån för förvärvaren för att skydd från överlåtarens borgenärer ska uppnås. Samma krav gäller för att en pantsättning ska erhålla förmånsrätt enligt 4 § 3 punkten förmånsrättslagen. På samma sätt som med avseende på andra förfogandeförändringar är det oklart även här exakt vilka tekniska lösningar som leder till denna tillräckligt avskurna kontroll, men då detta även torde vara fallet även med avseende på handelsdokument i pappersform, torde likabehandling (teknikneutralitet) vara uppnått i tillräckligt hög grad, se närmare diskussion i kapitel 4.2.2.1.

Som diskuterades inledningsvis är den grundläggande regeln för utmätning av elektronisk egendom utan särskild lagstiftning 4 kap. 17 § UB och vid konkurs är motsvarande regel 3 kap. 3 § KL. Enligt 4 kap. 7 § UB får lös egendom utmätas endast om egendomen är tillgänglig, kan identifieras samt att hinder för säkerställande av utmätningen enligt 6 kap. UB respekteras.¹⁹⁰ Efter ett utmättningsbeslut får gäldenären inte till skada för den sökande förfoga över egendomen genom överlåtelse eller annat sätt, 4 kap. 29 § UB. Ett säkerställande måste således innebära att gäldenärens *förfoganderätt* avskärs på visst sätt och om gäldenären trots kännedom om utmättningsbeslutet överlåter egendomen innan säkerställandet av utmätningen sker, uppstår konkurrens mellan utmätning och överlåtelse eller pantsättning. När det gäller löpande skuldebrev, växel, check

¹⁹⁰ Det har i flera sammanhang diskuterats huruvida icke-fysisk egendom överhuvudtaget är utmättningsbar vilket i ett första led är avhängig den grundläggande frågan om dessa utgör egendom överhuvudtaget. Se närmare diskussion i kapitel 4.2.1.

och konossement, regleras säkerställandet i 6 kap. 2 § 1 stycket UB där det anges att pengar samt löpande skuldebrev och annan handling, vars uppvisande utgör villkor för rätt att kräva betalning eller att någon annan förpliktelse fullgörs, ska tas i förvar. Om löpande skuldebrev, växel, check eller konossement har undanhållits eller förkommit ska istället sekundogäldenären eller annan förpliktad meddelas förbud enligt tredje stycket.¹⁹¹ Egendom som är i tredje mans besittning får tas i förvar enligt 6 kap. 7 § UB. Med avseende på *elektroniska negotiabla handelsdokument* innebär detta ett problem utan särskild lagstiftning då dessa inte är besittningsbara med nuvarande förhärskande syn.

Det kan här vara belysande att nämna säkerställandet av utmätning av annan elektronisk egendom som finansiella instrument vars säkerställande har lagstöd genom ett registreringsförfarande enligt 6 kap. 2 § 4 – 6 stycket UB. Säkerställandet sker således genom registrering i enlighet med 4 kap. 17 § sjätte punkten lag (1998:1479) om värdepapperscentraler och kontoföring av finansiella instrument.¹⁹² Gäldenären är därmed i dessa situationer underkastad faktiska inskränkningar i förfoganderätten enligt 4 kap. 29 § UB, men då det gäller elektronisk egendom *utan* särskild lagstiftning kan gäldenären fortfarande ha kontroll över transaktionen då en innehavare av en elektronisk egendom fortfarande kan genomföra en transaktion (genom att ha tillgång till tekniska hjälpmedel etc., se kapitel 4.2.2.1).

Den rättsliga bedömningen av elektroniska *icke-negotiabla* handelsdokument, pga. att de utgör enkla fordringar, utgår däremot istället från 6 kap. 3 § UB varvid sekundogäldenären eller annan förpliktad ska meddelas förbud att fullgöra sin förpliktelse till annan än Kronofogdemyndigheten.

Avslutningsvis kan sägas att frågorna om en digitalisering av förmögenhetsobjekt och själva *kontrollen* av detta objekt får en betydligt klarare generell rättslig position genom implementering av MLETR i svensk rätt samt att kraven uppfylls för både omsättnings- och borgenärsskydd. Utöver detta uppfylls även kraven för säkerställande vid utmättnings- och konkurssituationer på så vis att största möjliga teknikneutralitet mellan negotiabla handelsdokument i elektronisk form och de i pappersform skapas.

¹⁹¹ Se även 6 kap. 11 § utsökningsförförordning (1981:981) angående skriftlighets- och delgivningskrav.

¹⁹² För finansiella instrument ska säkerställandet ske genom en registrering i avstämningskontot, om det inte är fråga om förvaltarregister där säkerställandet av utmätning i stället ska ske genom denuntiation av förvaltaren, se 3 kap. 10 § lag (1998:1479) om värdepapperscentraler och kontoföring av finansiella instrument.

4.2.4 Konvertering

Då handelsdokument kan förekomma både i pappersform och i elektronisk form finns ett behov av att reglera *konvertering* mellan de olika formerna. Samtliga studerade lagstiftningsinitiativ på området (MLETR, Rotterdamreglerna och UCC) har även tagit in regler om konvertering vilka berör den situationen då ett handelsdokument i pappersform omvandlas till ett elektroniskt handelsdokument och omvänt. Det är således fråga om att originalet ändrar karaktär från pappersform till elektronisk form och därmed blir ett ersättningsoriginal, och vice versa. En civilrättslig frågeställning, och som även särskilt uppmärksammas i den franska implementeringen av MLETR, LOI n° 2024-537, artikel 16, är frågan om *novation*. Den franska implementeringen tydliggör särskilt att en konvertering inte utgör novation enligt fransk rätt. Liknande förtydliganden saknas dock i både UCC och i den brittiska implementeringen av MLETR. Svensk rätt saknar för närvarande särskilda regler om konvertering men frågor om *novation* behandlas inom ramen för allmänna skuldebrevsrättsliga principer. Litteraturen är tämligen tydlig med att utgångspunkten för novation är att ett äldre skuldförhållande *upphör* genom att ett nytt skuldförhållande träder i dess ställe.¹⁹³ I NJA 2012 s. 441 berördes frågan, och målet rörde kvittning i konkurs där konkursförvaltaren avtalat med en borgenär om hur dennes skuld till konkursgäldenären skulle betalas. I p. 7 konstaterades att novation är en konstruktion som inte tillåter några bestämda rättsliga slutsatser av generell natur, utan vad som är avgörande för kvittningsfrågan är istället vad parterna avtalat.¹⁹⁴ Slutsatsen i målet var således att parterna inte avsett att ett nytt fordringsförhållande, varvid novation inte förelåg. Novation torde därmed kräva att det föreligger partsavsikt om att ersätta en äldre fordran, med den betydelsen att den äldre upphör, med en ny fordran.¹⁹⁵

Med avseende på en svensk implementering av artikel 17 och 18 i MLETR, som berör konvertering, uppkommer därmed frågan om nödvändigheten att särskilt ange att novation *inte* föreligger vid en konvertering, som fallet är i den franska implementeringen av MLETR.¹⁹⁶ Bedömningen är att en konverteringssituation visserligen innebär att det föreligger partsavsikt för en konvertering, men det torde knappast förhålla sig så att den ursprungliga fordringen ska upphöra för att ersättas av en ny fordran.¹⁹⁷ Att notera är att, som även berörs i NJA 2012 s. 441, frågan om novation får rättsliga konsekvenser med avseende på gäldenärens kvittningsmöjligheter, även de som följer av 18 § skuldebrevslagen. Den sammantagna bedömningen är därmed att ett tillägg i form av ett förtydligande rörande novation egentligen saknar starka rättsliga skäl i svensk rätt då det

¹⁹³ Se Tiberg, Lennhammer, *Skuldebrev, växel och check*, 7u., Norstedts Juridik, 1995, s. 14.

¹⁹⁴ I punkt 7 hänvisas i sammanhanget till Knut Rodhe, *Obligationsrätt*, P.A. Norstedt & Söners Förlag, Lund, 1956, s. 639 ff., och Viggo Hagström, *Obligationsrätt*, 2 uppl. 2011, s. 794 f.

¹⁹⁵ Se även NJA 1997 s. 813.

¹⁹⁶ LOI n° 2024-537, artikel 16 (II) 2st. "Le changement de support n'opère *pas* novation [författarens kursivering] et n'altère ni les obligations ou les droits respectifs des signataires, des porteurs ou des personnes ayant le contrôle exclusif du titre, ni ses effets envers les tiers."

¹⁹⁷ Se bl.a. NJA 2012 s. 441.

framgår av allmänna fordringsrättsliga principer. Den föreslagna skrivningen i 10 a § andra och tredje stycket sista meningen anger att en konvertering inte påverkar parternas eller tredje mans rättigheter eller förpliktelser, vilket motsvarar skrivningarna i artikel 17 och 18, men med tillägget ”tredje man”. Tillägget ”tredje man” i föreslagen 10 a § skuldebrevslagen anknyter till risken för exempelvis kvittning och tydliggör även i svensk rätt att en konvertering inte är novation. Den sammanfattande slutsatsen är därmed att förslaget är i överensstämmelse med allmänna fordringsrättsliga principer i svensk rätt samt i enlighet med reglerna i artiklarna 17 och 18 i MLETR.

4.2.5 *Icke-diskriminering*

Utöver reglerna i Rom I fördraget¹⁹⁸, som främst reglerar avtalsförpliktelser på privaträttens område som innebär lagkonflikt, återfinns icke-diskrimineringsregler i Fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (FEUF) artikel 65. I punkt 1 och 2 anges att alla restriktioner för kapitalrörelser och betalningar mellan medlemsstater samt mellan medlemsstater och tredjeland är förbjudna. Begreppet *betalningar* torde i sammanhanget inkludera både växel och check.¹⁹⁹ Rörande växel så är den svenska lagstiftningen dessutom en implementering av 1930 års växelkonvention och i överensstämmelse med denna finns särskilda regler rörande förhållandet till utländsk växel i 79 – 87 §§ växellagen. Liknande regler rörande check återfinns i 58 – 65 §§ checklagen. Med avseende på löpande skuldebrev och konossement saknas dock liknande regler.

I artikel 19 i MLETR återfinns en särskild regel om *icke-diskriminering* av utländska elektroniska handelsdokument och en första fråga är att avgöra det närmare implementeringsbehovet i svensk rätt. I kommentaren till MLETR not 180 anges att syftet med icke-diskrimineringsregeln är att undanröja hinder för internationella *erkännanden* av elektroniska handelsdokument, samtidigt som regeln inte ska påverka internationella privaträttsliga regler. Farhågorna att regel skulle stå i konflikt med, eller verka parallellt med, reglerna i internationell privaträtt, vilket inte var önskvärt. Samtidigt betonades behovet av att regelverket i MLETR ska komma att bli effektivt och få genomslag internationellt.²⁰⁰

¹⁹⁸ Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 593/2008 av den 17 juni 2008 om tillämplig lag för avtalsförpliktelser.

¹⁹⁹ Se bilaga 1, Rådets direktiv av den 24 juni 1988 för genomförandet av artikel 67 i fördraget (88/361/EEG).

²⁰⁰ Se förklarande not till artikel 19, (p. 182). ”However, different views were expressed on how to achieve that goal. On the one hand, there was the desire not to displace existing private international law rules and to avoid the creation of a dual regime applying a special set of conflict of laws provisions for electronic transferable records. On the other hand, there was awareness of the importance of dealing adequately with aspects relating to the international use of the Model Law for its success and expression of the desire to promote its cross-border application regardless of the number of enactments.”.

Då artikel 19 i MLETR berör internationellt erkännande kan det diskuteras om detta kan ske ensidigt i enskilda jurisdiktioner. Inget hindrar naturligtvis att parter avtalar om erkännande, men det finns en risk för att regeln inte automatiskt får det genomslag som önskas. Bedömningen är dock att artikel 19 troligtvis kan ses som en signal, särskilt då det klart uttalas i motiven till MLETR att regeln inte ska påverka vare sig nationell substantiell rätt eller internationell privaträtt.²⁰¹ Även om den brittiska implementeringen i skrivande stund inte implementerat särskilda regler om *icke-diskriminering* av handelsdokument upprättade utomlands i enlighet med artikel 19 i MLETR är detta något som troligtvis kommer att regleras särskilt kommande år. Förslaget från the Law Commission den 5 juni 2025 är visserligen inte färdigt förrän i juni 2026,²⁰² men det finns skäl att anta att frågan även i ett svenskt perspektiv kommer att ha stor nytta av det brittiska initiativet.²⁰³ Bedömningen i denna utredning är dock att en implementering av icke-diskrimineringsreglerna i artikel 19 MLETR i detta läge bör implementeras i 10 a § skuldebrevslagen, inte minst av internationella harmoniseringsskäl.

²⁰¹ Se förklarande not till artikel 19, (p. 187) "Paragraph 2 reflects the understanding that the Model Law should not displace existing private international law applicable to transferable documents or instruments, which is considered substantive law for the purposes of the Model Law (see above, para. 22). The introduction of a special set of private international law provisions for electronic transferable records would lead to a dual private international law regime, which is not desirable." och (p. 188) "Since paragraph 1 refers only to non-discrimination, while paragraph 2 relates to private international law, the two paragraphs operate on different levels and do not conflict with each other." samt förklarande not till artikel 1, (p. 22) "Paragraph 2 sets forth the general principle that the Model Law does not affect substantive law, including rules of private international law, applicable to transferable documents or instruments. Hence, the same substantive law applies to a transferable document or instrument and to the electronic transferable record containing the same information as that transferable document or instrument. That general principle applies to each step of the life cycle of an electronic transferable record."

²⁰² <https://cloud-platform-e218f50a4812967ba1215eaece923fs3.amazonaws.com/uploads/sites/54/2025/06/Digital-assets-conflicts-CP-2025.pdf.pdf>.

²⁰³ Se Law Commission, Consulting Paper No 273, *Digital assets and (electronic) trade documents in private international law including Section 72 of the Bills of Exchange Act 1882* vilket sker i samarbete med HCCH (Hague Conference on Private International Law – *Conférence de La Haye de droit international privé*) och UNCITRAL MLETR. Se vidare <https://lawcom.gov.uk/project/digital-assets-and-electronic-trade-documents-in-private-international-law/>.

Källförteckning

Litteratur

Arnesdotter, Ingrid, *Moderna betalningsmetoder*, Nerenius & Santérus Förlag AB, Göteborg, 1996.

Elgebrant, Emil, *Förfogandelegitimation och teknikneutralitet*, Festskrift till Göran Millqvist, Jure Förlag AB, 2019.

Elgebrant, Emil, *Kryptovalutor – särskild rättsverkan vid innehav av bitcoins och andra liknande betalningsmedel*, Wolters Kluwer, 2016.

Elgebrant, Emil, *Staten och betalningarna*, SOU 2023:16, bilaga 5, Betalningsutredningen, Fi 2020:12, *Forskningsrapport om juridiska aspekter av digitala valutor – en förmögenhetsrättslig studie*.

Elgebrant, Emil, *Ägande & värde av utsläppsrätter och andra handelsobjekt*, Jure Förlag, 2012, ak. avhandling.

Grönfors, Kurt, *Towards Sea Waybills and Electronic Documents*, Akademiförlaget, Göteborg, 1991.

Hassler, Åke, *Utsökningsrätt*, 2 u., Nordiska bokhandeln, 1960.

Hessler, Henrik, *Allmän sakrätt- om det förmögenhetsrättsliga tredjemansskyddets principer*, Norstedt, 1977.

Håstad, Torgny, *Sakrätt avseende lös egendom*, 6 u., Norstedts Juridik, Stockholm, 2003.

Johansson, Markus, *Ändamålsenliga sakrättsmoment – om rådighet, sken och rådighetsken*, Svensk Juristtidning 1997.

Lehrberg, Elisabeth & Lehrberg, Bert, *Elektronisk fullgörelse*, I.B.A. Institutet för Bank- och Affärsjuridik AB, Uppsala, 2008.

Lidquist, Carl, *Om godtrosvärv respektive vindikation av bankmedel m.m.*, Juridisk Publikation 2/2009.

Lindskog, Stefan, *Betalning – om kongruent infriande av penningsskulder och andra betalningsrättsliga frågor*, Norstedts Juridik AB, Stockholm, 2014.

Lindskog, Stefan, *Om sakrättsligt misstroende*, Juridisk Tidskrift, 1991–92.

Millqvist, Göran, *Sakrättens grunder – en lärobok i sakrättens grundläggande frågeställningar avseende lös egendom*, 10 u., Norstedts Juridik, Stockholm, 2025.

Myrdal, Staffan, *Borgenärsskyddet: om principerna för skyddet mot överlåtarens och pantsättarens borgenärer*, Norstedts Juridik AB, Stockholm, 2002.

Olivecrona, Karl, *Utsökning*, 9 uppl, LiberLäromedel, 1978.

Rodhe, Knut, *Handbok i sakrätt*, Norstedts, Lund, 1986.

Rodhe, Knut, *Obligationsrätt*, P.A. Norstedt & Söners Förlag, Lund, 1956.

Tiberg, Lennhammer, *Skuldebrev, växel och check*, 7u., Norstedts Juridik, 1995.

Träskman, Per Ole, Wennberg, Susanne, *Brottsbalken: En kommentar, Del 1 (1-12 kap.) Brottet mot person och förmögenhetsbrottet m.m.*, Norstedts Juridik AB, Stockholm, 2019.

Undén, Östen, *Om panträtt i rättigheter*, 2u., C.W.K. Gleerups förlag, 1923.

Viggo Hagstrøm, *Obligasjonsrett*, 2 uppl. 2011.

Wallin-Norman, Karin, *Kontoförd egendom – objekt eller vad?*, Juridisk Tidskrift 2012–13.

Wallin-Norman, Karin, *Kontorätt – Rätt till kontoförda värdepapper*, Jure Förlag AB, Stockholm, 2009.

Författningar

Internationella

Convention Providing a Uniform Law for Bills of Exchange and Promissory Notes (cit. växelkonventionen)

Förenta Nationernas konvention om avtal om internationell transport av gods helt eller delvis till sjöss (cit. Rotterdamreglerna)

Haag-Visby reglerna från 1968 (Haag-SDR 1979)

Haagreglerna från 1924

Hamburgreglerna, 1992

UNCITRAL Model Law on Electronic Transferable Records (cit. MLETR)

EU-rättsliga

Rådets direktiv av den 24 juni 1988 för genomförandet av artikel 67 i fördraget (88/361/EEG)

Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 593/2008 av den 17 juni 2008 om tillämplig lag för avtalsförpliktelser

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 910/2014 av den 23 juli 2014 om elektronisk identifiering och betrodda tjänster för elektroniska transaktioner på den inre marknaden och om upphävande av direktiv 1999/93/EG (cit. eIDAS-förordningen)

Nationella

Sverige

Brottsbalk (1962:700)

Checklag (1932:131)

Konkurslag (1987:672)

Köplag (1990:931)

Lag (1915:219) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område

Lag (1936:81) om skuldebrev

Lag (1986:796) om godtroshetsförvärf av lösöre

Lag (1998:1479) om värdepapperscentraler och kontoföring av finansiella instrument

Lag (2011:1200) om elcertifikat

Lag (2020:1173) om vissa utsläpp av växthusgaser

Sjölag (1994:1009)

Utsökningsbalk (1981:774)

Utsökningsförordning (1981:981)

Växellag (1932:130)

Bahrain

Law No. (55) of 2018 with respect to electronic transferable records, 2018

Belize

Electronic Transaction Act, 2021

Frankrike

Code Civil

Décret n° 2025-811 du 12 août 2025 relatif à la définition de la méthode fiable pour la dématérialisation des titres transférables et portant diverses dispositions relatives aux instruments pour le commerce extérieur (cit. Décret n° 2025-811)

LOI n° 2024-537 du 13 juin 2024 visant à accroître le financement des entreprises et l'attractivité de la France (cit. LOI n° 2024-537)

Kina

Maritime Law of the People's Republic of China (2025 Revision)

Kiribati

Electronic Transaction Act, 2021

Papua New Guinea

Electronic Transaction Act, 2022

Paraguay

Ley n° 6.822/2021, 2021

Singapore

Electronic Transaction Act, 2021

Timor-Leste

Decree-Law No. 12/2024, 2024

UAE

Electronic Transactions and Trust Services Law, 2021

Storbritannien

Electronic Trade Document Act (cit. ETDA)

Law Commission, Consulting Paper No 273, Digital assets and (electronic) trade documents in private international law including Section 72 of the Bills of Exchange Act 1882

USA

Uniform Commercial Code (cit. UCC)

UCC Amendments (2022)

Andra internationella källor

Report of Working Group VI (Negotiable Cargo Documents)

HCCH (Hague Conference on Private International Law –
Conférence de La Haye de droit international privé)

Comité Maritime International Rules for Electronic Bills of
Lading (CMI)

Joint statement initiative on electronic commerce, WTO,
INF/ECOM/87

Svensk domstolspraxis

NJA 1912 s. 156

NJA 1947 s. 8

NJA 1954 s. 464

NJA 1968 s. 351

NJA 1984 s. 656

NJA 1987 s. 3
NJA 1994 s. 480
NJA 1995 s. 367
NJA 1996 s. 52
NJA 1997 s. 813
NJA 1998 s. 29
NJA 1998 s. 275
NJA 1998 s. 545
NJA 2006 s. 45
NJA 2008 s. 684
NJA 2009 s. 182
NJA 2009 s. 500
NJA 2009 s. 695
NJA 2009 s. 889
NJA 2010 s. 154
NJA 2010 s. 617
NJA 2011 s. 524
NJA 2012 s. 391
NJA 2012 s. 419
NJA 2012 s. 441
NJA 2017 s. 769

Offentligt material

prop. 1993/94:117, *Inkorporering av Europakonventionen och andra fri- och rättighetsfrågor*

prop. 2017/18:186, *Inkorporering av FN:s konvention om barnets rättigheter*

prop. 2001/02:70, *Offentlighetsprincipen och informationstekniken*

SOU 2001:3, *Offentlighetsprincipen och den nya tekniken*

SOU 2016:81, *En modernare utsökningsbalk*

SOU 2018:60, *Tillträde till Rotterdamreglerna*

SOU 2023:16, *Staten och betalningarna*

SOU 2004:62, *Handla för bättre klimat – handel med utsläppsrätter 2005–2007 m.m.*

Övrigt offentligt material

<https://cargox.io>, <https://enigio.com>

<https://www.bolero.net/carriers-electronic-bills-of-lading/>

<https://www.digitalizetrade.org/mletr>

<https://www.track-trace.com/bol>